de Rechtspraak

DE RECHTSPRAAK

Jaarverslag 2019

INHOUDSOPGAVE

Leeswijzer 3

Jaarbericht 5

1 Zo waardevol is de Rechtspraak 8

1.1 Kwaliteit 10
1.2 Tijdige rechtspraak 11
1.3 Werken aan een adequate financiering van de Rechtspraak 14
1.4 Digitalisering 16
1.5 Bescherming van de rechtsstaat in Europees perspectief 18
1.6 Een veilige werkomgeving 20

2 Gezichten van de Rechtspraak 22

2.1 Beslechting 24
2.1.1. Inleiding 24
2.1.2 Netherlands Commercial Court 24
2.1.3 Mediation naast rechtspraak 25
2.1.4 Maatschappelijk effectieve rechtspraak 25
2.2 Berechting 28
2.2.1 Inleiding 28
2.2.2 Mediation in strafzaken 28
2.2.3 Bejegening van slachtoffers 30
2.2.4 Maatschappelijk effectieve strafrechtspraak 31
2.3 Toetsing 32
2.3.1 Inleiding 32
2.3.2 De rol van de rechter bij politiek gevoelige zaken 32
2.4 Toezicht 35

3 De Rechtspraak in cijfers 37

3.1 Werken bij de Rechtspraak 38
3.1.1 Samenstelling personeelsbestand 38
3.1.2 Diversiteit 40
3.1.3 Ziekteverzuim 42
3.1.4 Integriteit 43
3.1.5 Bezoldiging bestuurders 44
3.2 Het rechtspreken 47
3.2.1 Inkomende en afgehandelde zaken 47
3.2.2 BOPZ-zaken en scheidingszaken 54
3.2.3 Tbs-maatregelen 55
3.2.4 Mediation naast rechtspraak en mediation in strafzaken 55
3.2.5 Productiviteit en kosten 57
3.2.6 Werkvoorraden 59
3.2.7 Kwaliteitsnormen 61
3.2.8 Wrakingsverzoeken en gehonoreerde wrakingen 71
3.2.9 Klachten 72
3.3 Bedrijfsvoering 75
3.3.1 Ontwikkeling in financieel perspectief 75
3.3.2 Verwachtingen 76
3.3.3 Risicoparagraaf 76
3.3.4 Kostenspecificatie, productgroepprijs en minutentarieven 80

4 Jaarrekening 2019 83

5 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 106

LEESWIJZER

In een rechtsstaat moeten mensen op de rechterlijke organisatie kunnen vertrouwen. De uitleg die de rechter over de toepassing van het recht geeft, heeft een normerende werking op de samenleving. De rechtszekerheid die hiermee wordt geboden, leidt tot een bloeiend maatschappelijk en economisch klimaat.

Om dit publieke belang te beschermen, werkt de Rechtspraak met andere overheidsinstanties continu aan kwalitatief goede en tijdige rechtspraak, aan een gezonde financiële basis, aan digitale innovatie en aan een veilige werkomgeving. In 2019 bleef de Rechtspraak zich inzetten voor de bescherming van de fundamentele waarden van de rechtsstaat en het versterken van de onafhankelijke Rechtspraak in de Europese Unie, en daarmee in Nederland. Hierover gaat hoofdstuk 1, 'Zo waardevol is de Rechtspraak'.

Om het effect van rechtspraak op het alledaagse leven te belichten, worden op verschillende plaatsen in het jaarverslag 8 rechtszaken uit 2019 voor het voetlicht gebracht. In een aantal videofilmpjes vertellen we ook over het dagelijks werk van de Rechtspraak. Wat doet de wijkrechter? Welke voorzieningen zijn er voor slachtoffers?

In hoofdstuk 2 van dit jaarverslag, 'Gezichten van de Rechtspraak', staan 4 rollen van de Rechtspraak centraal: de beslechtende, de berechtende, de toetsende en de toezichthoudende rol. De Rechtspraak blijft enerzijds waarborgen dat haar rechtsbeschermende taak ook in een veranderende samenleving overeind blijft, en anderzijds zoekt zij voortdurend naar innovaties om te verbeteren.

Zo'n innovatie is het Netherlands Commercial Court (NCC), dat in 2019 in Amsterdam van start is gegaan. Het NCC heeft in korte tijd bewezen dat het snel kan schakelen en op korte termijn in het Engels een beslissing kan geven. Mediation in strafzaken is ook een innovatie die in binnen-en buitenland op grote waardering kan rekenen. Aan de coördinator van het project mediation in strafzaken werd in december de Bianchi Herstelrechtprijs toegekend.

De al wat langer lopende vernieuwing om de maatschappelijk effectiviteit van rechtspraak te vergroten, mondde in 2019 uit in het visiedocument schuldenproblematiek en rechtspraak. De Rechtspraak spreekt hierin de ambitie uit om een bijdrage te leveren aan de in de samenleving breed gesignaleerde schuldenproblematiek. De Rechtspraak doet dat onder meer door bestaande processen en procedures eenvoudiger en beter toegankelijk te maken en door de introductie van een schuldenrechter.

Het accent van de initiatieven om de toegang tot de rechter te vergroten, lag in 2019 bij de Rotterdamse regelrechter, de Haagse wijkrechter en de Overijsselse overlegrechter. Zij voorzien in snelle, goedkope, informele en oplossingsgerichte procedures. In Eindhoven startte in de wijk Oud-Woensel de wijkrechtbank. Daarin staat de aanpak van multiproblematiek centraal. In Rotterdam startte een pilot die richt op de vraag of er meerdere procedures lopen in of rond een gezin waarin huiselijk geweld plaatsvindt. Die zaken kunnen door 1 rechter tijdens een combi-zitting huiselijk geweld worden behandeld.

Hoofdstuk 3 van dit jaarverslag gaat over 'de Rechtspraak in cijfers'. De laatste 2 hoofdstukken betreffen de jaarrekening 2019 en de controleverklaring van de onafhankelijke accountant. In 2019 is hard gewerkt aan een adequate financiering van de Rechtspraak. De Rechtspraak en het ministerie van Justitie en Veiligheid werden het eens over een nieuwe bekostigingssystematiek die instroomschommelingen dempt. Ook werd overeenstemming bereikt over prijzen voor de komende 3 jaren. Met deze akkoorden is een belangrijke stap gezet op weg naar een adequate en toekomstbestendige financiering van de Rechtspraak.

De Rechtspraak maakt dit jaarverslag op basis van artikel 104 van de Wet op de rechterlijke organisatie. Het jaarverslag wordt aan de minister voor Rechtsbescherming aangeboden die het onverwijld naar de voorzitter van de Tweede Kamer stuurt. Voorliggend stuk bevat het integrale jaarverslag. Wij bieden u op www.rechtspraak.nl/jaarverslag de mogelijkheid om snel en eenvoudig door het jaarverslag te navigeren, te zoeken naar onderwerpen die voor u van belang kunnen zijn en een selectie te maken van de onderdelen die u wilt lezen of bewaren.

JAARBERICHT

Het voelt vreemd om met dit jaarverslag terug te kijken op een jaar dat door alle gebeurtenissen van het moment zo ver weg lijkt. Door de uitbraak van het coronavirus is iedereen bezig met een ongewisse toekomst. Toch blijft stilstaan bij wat je hebt gedaan belangrijk, omdat dit een vorm van rekenschap geven is, van verantwoordelijkheid nemen.

In het belang van de volksgezondheid en de gezondheid van rechtzoekenden, betrokken professionals als advocaten en officieren en natuurlijk onze eigen mensen, heeft de Rechtspraak zijn werkwijze op dit moment aangepast. Gebouwen zijn beperkt toegankelijk, publiek is nog niet welkom. Dat doet een organisatie met openbaarheid als kernwaarde pijn, maar het moet nu even zo. Maar het betekent niet dat er geen recht wordt gesproken. Verre van dat. De rechtsstaat kan niet op pauze.

We zetten alles op alles om zoveel mogelijk van de 1,5 miljoen rechtszaken per jaar door te laten gaan. Met fysieke zittingen als het echt niet anders kan, maar vooral schriftelijk en met digitale hulpmiddelen als telehoren en Skype. Duizenden werken vanuit huis om dit voor elkaar te krijgen. Een kleine 2.000 collega's zijn toch op locatie aanwezig omdat dit noodzakelijk is voor het primaire proces.

We kijken hoe we onze gebouwen zo snel mogelijk klaar kunnen maken voor een samenleving waar anderhalve meter afstand voorlopig de norm is. We leren snel, niet in de laatste plaats omdat iedereen – ook buiten de Rechtspraak – bereidwillig is te zoeken naar oplossingen. Iedereen in onze organisatie is zich bewust van de grote persoonlijke en maatschappelijke impact die uitstel van een rechterlijke beslissing kan hebben. We voelen de verantwoordelijkheid die ons werk met zich meebrengt zeer.

De oplossingen die we verzinnen zijn niet altijd ideaal, maar ze volstaan. Ik zie met bewondering hoe onze mensen de grenzen binnen en buiten onze organisatie overstijgen. We zijn ervan doordrongen dat we dit samen moeten doen, net zoals het hele land deze crisis gezamenlijk het hoofd moet bieden. Ik hoop dat deze zware tijd ons dichter bij elkaar brengt en ons laat zien dat je door de handen ineen te slaan een heel eind kan komen. Dat we de enorme (digitale) stap voorwaarts die we op sommige vlakken noodgedwongen zetten, kunnen behouden. Als iets nu al duidelijk is, is het dat we de creativiteit en flexibiliteit van onze mensen moeten koesteren – ze zijn onmisbaar in deze vreemde tijd.

Hoe lang de huidige beperkingen duren, weet op het moment van schrijven niemand. Veel is afhankelijk van de snelheid waarmee het virus zich verspreidt en de maatregelen die de Rijksoverheid neemt. Zodra de situatie het toelaat zullen we weer zoveel mogelijk fysieke zittingen houden. Niet alleen omdat we zaken willen afhandelen, maar ook omdat door de beperkte toegankelijkheid van onze gebouwen een belangrijke pijler van de democratische rechtsstaat onder druk staat: openbare rechtspraak.

Daar komt bij dat openbare rechtspleging al onder hoogspanning stond. Geen virus doet de gewelddadige dood van advocaat en rechter-plaatsvervanger Derk Wiersum op 18 september vorig jaar vergeten. De dood van deze geliefde en gedreven professional is niet alleen voor zijn naasten onvoorstelbaar pijnlijk, het heeft ook de samenleving doen wakker schrikken. Leren omgaan met dreiging is onvermijdelijk geworden. Dat raakt openbare rechtspraak in de kern.

We zagen ons genoodzaakt om soms pers en publiek te weren uit de zittingszaal. Uit veiligheidsoverwegingen en met pijn in het hart. Gelukkig hebben journalisten die ik ontmoet meestal begrip voor de moeilijke situatie. We zijn dan ook niet elkaars tegenpolen, maar delen hetzelfde uitgangspunt: Goede, eerlijke en controleerbare rechtspraak leeft van openbaarheid en transparantie.

Want juridische controle is prima geregeld, met de mogelijkheid van hoger beroep en cassatie. Maar ook de buitenwereld moet kunnen controleren hoe de rechter oordeelt. Rechters worden niet gekozen maar benoemd. Dat maakt openbaarheid en transparantie van het grootste belang voor de legitimiteit van je rechtssysteem.

De uitbraak van het coronavirus heeft onherroepelijk gevolgen voor onze organisatie. Ik denk daarbij in de eerste plaats aan de gezondheid van onze mensen. Daarnaast zullen onze langetermijnplannen moeten worden bijgesteld en de toekomst anders worden ingekleurd. Vanzelfsprekend hebben we al gedachten bij de vragen die op dit vlak leven. Maar voor nu richten we ons op 1 ding: zorgen dat Nederland ook in tijden van mondiale crisis kan rekenen op professionele, onpartijdige en onafhankelijke rechtspraak.

Op de schouders van de Rechtspraak rust een grote verantwoordelijkheid. Juist nu. Wij zijn de hoeder van het recht en kunnen de samenleving de rust en het vertrouwen geven dat, wat er ook gebeurt, de rechtsstaat bij ons in goede handen is. Zo maken we samenleven mogelijk.

Henk Naves – voorzitter Raad voor de rechtspraak

HENK NAVES, VOORZITTER RAAD VOOR DE RECHTSPRAAK

1 ZO WAARDEVOL IS DE RECHTSPRAAK

De Rechtspraak staat ten dienste van de samenleving. Het recht moet ervoor zorgen dat mensen goed met elkaar kunnen samenleven. Soms zijn mensen het niet met elkaar eens over wat er precies in een regel of wet staat. Of ze houden zich niet aan de regels. Of ze krijgen gewoon ruzie. In die gevallen kan de rechter uitkomst bieden. De rechter onderzoekt wat er aan de hand is, kijkt naar de wetten en andere regels en doet op basis daarvan een uitspraak over wat er nu verder moet gebeuren.

De rol van de rechter kan per zaak verschillen. Op de verschillende gezichten van de Rechtspraak wordt in hoofdstuk 2 nader ingegaan.

De uitleg die de rechter in concrete situaties geeft over de toepassing van het recht, heeft een normerende werking op de samenleving. Burgers en organisaties weten daardoor beter wat de regels en wetten zijn, wat er van hen wordt verwacht en wat de consequenties zijn als deze niet worden nageleefd. De rechtszekerheid die hen daardoor wordt geboden leidt tot een bloeiend maatschappelijk en economisch klimaat.

De uitspraken die de rechter in concrete zaken doet, geven het vertrouwen dat regels ook echt gelden. Regels die niet alleen verplichtingen scheppen, maar die ook en juist rechten geven, waardoor wij ons veilig kunnen voelen. De rechtsstaat die Nederland is, is geen illusie, maar werkelijkheid.

Samen met andere overheidsinstanties beschermt de Rechtspraak iedere dag weer dit publieke belang. Zoals in de volgende paragrafen te lezen is, doet de Rechtspraak dat door continu te werken aan kwalitatief goede en tijdige rechtspraak, aan een gezonde financiële basis, aan digitale innovatie en aan een veilige werkomgeving. Op die manier blijft de rijkgeschakeerde Rechtspraak slagvaardig en innovatief.

1.1 KWALITEIT

Om als Rechtspraak onze rol in de samenleving te kunnen blijven vervullen, is goede en deskundige rechtspraak essentieel. In 2019 hebben we hier onder meer het volgende aan gedaan:

De afgelopen jaren heeft de Rechtspraak met het programma Organisatie van kennis gewerkt aan verbetering van structuren voor kennisdeling én de kennisdelingscultuur binnen de Rechtspraak. Het programma is in 2019 afgerond en de gerechten hebben de ambities en activiteiten opgepakt en brengen ze verder. Het programma heeft ertoe geleid dat er een digitale kennisomgeving is voor de juridische professional, waarin alle belangrijke kennisbronnen doorzoekbaar zijn en waar kennis gemakkelijk te delen is met andere juridische professionals.

Met de slogan 'Kennis delen is kwaliteit vermenigvuldigen', blijft kennisdeling voortdurend onder de aandacht binnen de Rechtspraak. Kwaliteitscoördinatoren en leidinggevenden hebben daarin een belangrijke rol. Een netwerk van lokale en landelijke professionals werkt verder aan de ontwikkeling van een effectieve kennisstructuur en zorgt ervoor dat de onderlinge samenhang wordt bevorderd. Met een zogenoemde 'Kennis 10-daagse' is in juni 2019 voor het eerst op georganiseerde wijze bij de gerechten en de landelijke diensten op verschillende manieren aandacht besteed aan het thema kennis.

Professionele standaarden

Een ander initiatief dat bijdraagt aan de kwaliteit van de Rechtspraak, is de invoering van professionele standaarden. Dit zijn kwaliteitsnormen die door rechters en raadsheren zijn ontwikkeld om de inhoudelijke kwaliteit van hun werk te verankeren en te bevorderen. Hierdoor laten rechters en raadsheren zien wat goede rechtspraak is. Zij maken duidelijk welke kwaliteitseisen zij zelf stellen aan hun werk en wat rechtzoekenden en de samenleving van hen mogen verwachten. De afgelopen jaren zijn voor alle rechtsgebieden professionele standaarden ontwikkeld en de meeste standaarden zijn stapsgewijs ingevoerd. De invoering en invulling ervan blijft aandacht krijgen.

Enkele voorbeelden van onderwerpen die in 2019 bijzondere aandacht hebben gekregen binnen de rechtsgebieden civiel, straf en bestuur:

De civiele afdelingen van de gerechtshoven (de civiele hoven) zijn gestart met de ontwikkeling van een nieuwe professionele standaard voor het schrijven van uitspraken. In die standaard zijn aanbevelingen geformuleerd om de taal van de uitspraken toegankelijker en begrijpelijker te maken.

De rechtbanken hebben nader uitgewerkt hoe de rechter regie kan voeren om de procedure efficiënter en sneller te maken.

In het strafrecht is in 2019 met strafrechters de invulling van professionele standaarden in hun dagelijks werk besproken en zijn bij de verschillende gerechten best practices verzameld. Binnen de standaard over de bejegening van slachtoffers door rechters, zijn landelijke uitgangspunten vastgesteld over de rol van het slachtoffer als spreekgerechtigde en van de benadeelde partij. Het plan is om deze in het landelijk strafprocesreglement te verwerken.

Voor bestuursrechters is een werkwijze ontwikkeld waardoor partijen van tevoren beter weten wat er op de zitting gaat gebeuren, de zaak tijdens de zitting effectiever kan worden behandeld en tijdigheid van uitspraken wordt bevorderd. Voorts doen bestuursrechters, in zaken die zich daarvoor lenen, zoveel mogelijk een mondelinge uitspraak. Partijen krijgen dan al op de zitting duidelijkheid en de bestuursrechter kan de uitspraak in minder juridische taal toelichten. De bestuursrechters komen periodiek bij elkaar om door middel van een professioneel gesprek samen te reflecteren op hun werk en de relatie ervan tot de samenleving. De hoogste bestuursrechtelijke colleges (Centrale Raad van Beroep, College van Beroep voor het bedrijfsleven en Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State) hebben gezamenlijk professionele standaarden ontwikkeld, die sinds 1 april 2019 gelden.

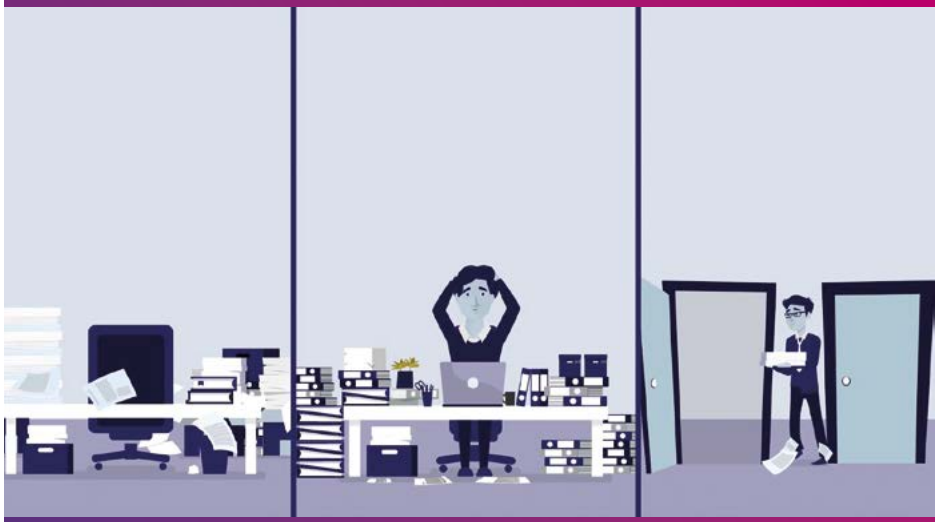
1.2 TIJDIGE RECHTSPRAAK

Tijdige rechtspraak is ook van groot belang voor het kunnen blijven vervullen van onze rol in de samenleving. De kwaliteit van het rechtspreken is goed en het vertrouwen in de Rechtspraak is hoog. Maar de doorlooptijden en de voorspelbaarheid daarvan verdienen verbetering. Een tijdige behandeling van zaken is belangrijk voor rechtzoekenden, zodat ze weten waar ze aan toe zijn en verder kunnen met hun leven. Daarom ontwikkelde de Rechtspraak in 2019 nieuwe standaarden voor doorlooptijden. Dat deden we in overleg met juridische professionals binnen de Rechtspraak, maar ook met rechtzoekenden en professionals buiten de Rechtspraak. De ontwikkelde standaarden voor doorlooptijden kunnen rekenen op een groot draagvlak binnen en buiten de organisatie.

Per zaaksoort is bepaald hoe lang een zaak mag duren. En binnen elke zaak is bepaald hoe lang een stap mag duren. Bijvoorbeeld binnen hoeveel tijd de zitting plaatsvindt en na hoeveel tijd een uitspraak volgt. In paragraaf 3.2.7 gaan we in op de gemeten duur van rechtszaken voor de Rechtspraak als geheel volgens de normen die in 2019 golden.

Vanaf 2020 worden stappen gezet om de nieuwe standaarden daadwerkelijk te gaan halen. Eind 2019 startte de Rechtspraak met de opzet van het programma Tijdige rechtspraak. Met dit programma wil de Rechtspraak de doorlooptijden significant en structureel verbeteren en de voorspelbaarheid en duur van procedures vergroten. Het doel is de standaarden binnen de periode 2020-2023 te bereiken. De afwezigheid van achterstanden is een belangrijke voorwaarde om de doorlooptijd-standaarden te kunnen halen. Aan het wegwerken van achterstanden wordt de komende jaren dan ook veel aandacht besteed. Hoopgevend is dat in 2019 een daling is opgetreden in de werkvoorraden (zie hiervoor paragraaf 3.2.6). Dit betekent dat de opgave om de achterstanden weg te werken iets is verlicht.

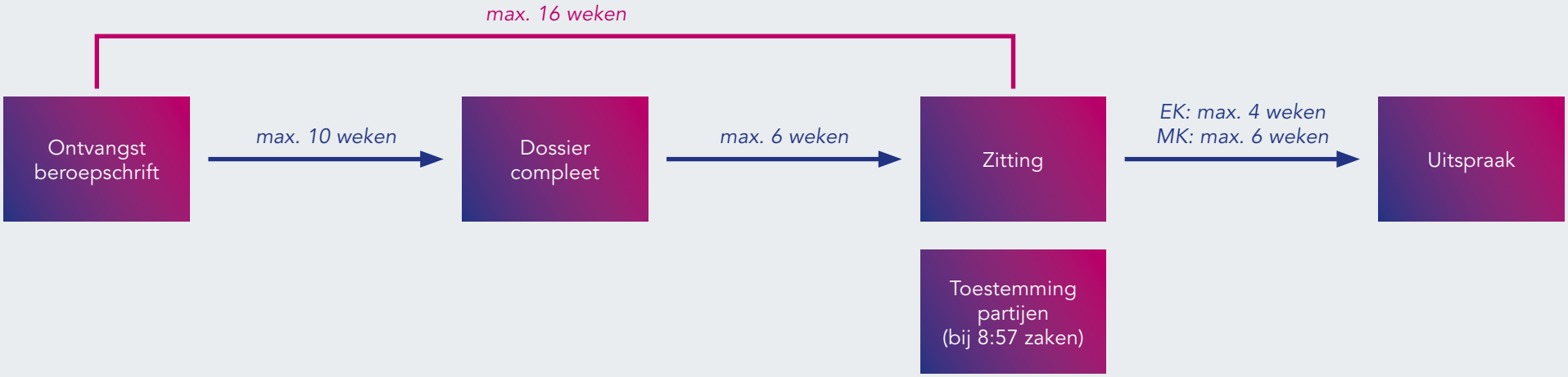
DOORLOOPTIJDEN

De Rechtspraak wil de achterstanden efficiënt wegwerken, slimmer plannen en de voorspelbaarheid door betere communicatie vergroten. Hierdoor worden ook de doorlooptijden verkort.

Voorbeeld nieuwe standaard bestuursrecht

Bestuur algemeen (1e aanleg):

Voorbeeld nieuwe standaard familie- en jeugdrecht

Jeugdbeschermingszaken: verzoeken 1e ondertoezichtstelling:

RECHTSZAAK I: IS DEMENTE VROUW VERMOORD?

In april 2016 beëindigt een verpleeghuisarts het leven van een demente vrouw. De vrouw heeft eerder een euthanasieverklaring ondertekend, maar het Openbaar Ministerie vindt het toch moord omdat de verpleeghuisarts haar leven heeft beëindigd zonder actueel verzoek.

DE OFFICIER VAN JUSTITIE

De verpleeghuisarts heeft de actuele stervenswens van de demente patiënte niet geverifieerd en daarmee een belangrijke zorgvuldigheidseis overtreden. Daardoor is er geen sprake van gerechtvaardigde euthanasie maar van moord. Voor de rechtszekerheid voor artsen en patiënten is het van belang dat een juridische toets duidelijkheid over die zorgvuldigheidseis geeft. Het staat vast dat het euthanasieverzoek en de dementieclausules ondubbelzinnig waren over de wens tot euthanasie bij verpleeghuisopname. Maar een schriftelijke wilsverklaring moet geverifieerd worden zolang een wilsonbekwame patiënt nog in staat is om een concrete en coherente levens- of stervenswens kenbaar te maken. Omdat de dementerende vrouw op enig moment verklaringen heeft afgelegd waaruit zou kunnen worden opgemaakt dat zij euthanasie te ver vond gaan, mocht de verpleeghuisarts niet overgaan tot euthanasie zonder nadere en consistente bevestiging van haar stervenswens.

DE ADVOCAAT VAN DE VERPLEEGHUISARTS

Het Openbaar Ministerie is niet gerechtigd om de zaak aanhangig te maken, omdat ze de verpleeghuisarts willekeurig vervolgt. Artsen hebben in vergelijkbare situaties een verzoek tot levensbeëindiging ingewilligd, waarbij zij zeker niet zorgvuldiger handelden. De verpleeghuisarts is goed op de hoogte van de medisch-inhoudelijke aspecten én van de normen omtrent euthanasie. Nauwgezet heeft zij alle zorgvuldigheidseisen gevolgd. Zij heeft onderzoek gedaan naar het lijden, naar redelijke alternatieven en naar alle zorgvuldigheidseisen. Er was geen mondelinge verificatieplicht. Met een wilsonbekwame patiënte is niet meer coherent te communiceren en mondelinge verificatie is dan ook niet meer mogelijk. De wilsverklaring was uitgangspunt en die was wilsbekwaam opgesteld. Omdat de euthanasie volgens de zorgvuldigheidseisen is verleend, zou de verpleeghuisarts ontslagen moeten worden van alle rechtsvervolging.

DE RECHTBANK DEN HAAG

Het Openbaar Ministerie kan de verpleeghuisarts wel vervolgen, maar het moet een hard gelag voor haar zijn dat zij wordt beschuldigd van moord terwijl zij volgens de officier van justitie heeft voldaan aan vrijwel alle zorgvuldigheidseisen. De beschuldiging van moord doet dan geen recht aan haar integere handelen. De verpleeghuisarts heeft het leven van de patiënte op haar uitdrukkelijk verlangen beëindigd door toediening van euthanatica. Zij heeft zich gehouden aan alle zorgvuldigheidseisen van de Euthanasiewet. Zij nam het medisch dossier door en sprak met de huisarts, echtgenoot en dochter. Ze overlegde met het behandelteam in het verpleeghuis, de psycholoog van de patiënte en met een consulent van de levenseindekliniek. Ze heeft ook 2 onafhankelijke artsen om hun oordeel gevraagd. De verpleeghuisarts hoefde de actuele stervenswens niet te verifiëren. De patiënte was volledig wilsonbekwaam. De verpleeghuisarts wordt ontslagen van alle rechtsvervolging.

Lees ook de volledige uitspraak van de rechtbank Den Haag: ECLI:NL:RBDHA:2019:9506

1.3 WERKEN AAN EEN ADEQUATE FINANCIERING VAN DE RECHTSPRAAK

Een gezonde financiële basis van de Rechtspraak is essentieel voor het kunnen vervullen van haar rol in de samenleving. In 2019 is hard gewerkt in de richting van een adequate financiering van de Rechtspraak en van gezonde financiën. De Raad voor de rechtspraak (de Raad) en het ministerie van Justitie en Veiligheid hebben op constructieve wijze overleg gevoerd om de financiële positie van de Rechtspraak weer op orde te brengen. In deze gesprekken is gebruik gemaakt van de doorlichting die door Boston Consulting Group (BCG) is uitgevoerd. In opdracht van de Raad heeft BCG onderzocht hoe de financiële middelen en de taken van de Rechtspraak met elkaar in evenwicht kunnen worden gebracht.

In de overleggen is ook het externe advies van Peter van den Berg (tot 2019 als staatsraad verbonden aan de afdeling advisering van de Raad van State) over de bekostigingssystematiek betrokken. De Rechtspraak moet minder afhankelijk zijn van schommelingen in de instroom van het aantal rechtszaken. Dat was ook een belangrijke aanbeveling van de onafhankelijke visitatiecommissie 2018. In haar in 2019 verschenen rapport oordeelde die commissie dat een toereikende bekostiging van de Rechtspraak, die aandacht heeft voor de toenemende druk van de vaste kosten, noodzakelijk is.

Uiteindelijk hebben de inspanningen en gesprekken ertoe geleid dat de Raad en het ministerie van Justitie en Veiligheid het eens zijn geworden over een nieuwe bekostigingssystematiek die instroomschommelingen dempt. Ook zijn de Raad en het ministerie het eens geworden over de prijzen voor de komende 3 jaren. Met deze akkoorden is een belangrijke stap gezet op weg naar een adequate en toekomstbestendige financiering van de Rechtspraak.

PRIJSAFSPRAAK

De begroting van de Rechtspraak wordt de komende 3 jaar met gemiddeld 95 miljoen euro per jaar verhoogd. Hiermee bedraagt het totale jaarlijkse budget circa 1 miljard euro. Dit zijn de Raad voor de rechtspraak en minister Dekker (Rechtsbescherming) overeengekomen. In deze video vertelt voorzitter Henk Naves over het prijsakkoord.

RECHTSZAAK II: ZIJN BEZORGERS DELIVEROO ZELFSTANDIG?

Bezorgers die voor Deliveroo maaltijden bezorgen, zijn volgens de bezorgdienst zzp'ers en geen werknemers. Zij kunnen daarom geen aanspraak maken op een arbeidsovereenkomst bij het bedrijf. Bovendien valt Deliveroo niet onder de cao voor het beroepsgoederenvervoer. De vakbond FNV komt daartegen in het geweer en spant 2 zaken aan.

GEMACHTIGDE FNV

Deliveroo-bezorgers zijn volgens FNV geen zelfstandigen, maar schijnzelfstandigen. De FNV vertegenwoordigt weliswaar geen specifieke Deliveroo-bezorgers, maar heeft wel een zelfstandig belang om voor hen op te komen. Ze is daartoe op grond van haar statuten gerechtigd. Deliveroo nam in 2015 bezorgers op basis van een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd in dienst, maar begin 2018 moesten ze zzp'er worden om voor Deliveroo te kunnen blijven werken. De aard van het werk en de machtsverhoudingen veranderden niet. Dit betekent dat maaltijdbezorgers een arbeidsovereenkomst zouden moeten kunnen claimen. Door van de werknemers zzp'ers te maken, ontloopt Deliveroo zijn sociale verantwoordelijkheid. Door bezorgers als zzp'ers in te zetten, ontduikt Deliveroo ook de cao voor het beroepsgoederenvervoer.

GEMACHTIGDE DELIVEROO

De FNV is niet onmiddellijk bij de rechtsverhouding betrokken en niet-ontvankelijk, aldus Deliveroo. In deze zaak heeft de vakbond geen enkele bezorger als procespartij betrokken. De FNV heeft verzuimd concrete feiten en omstandigheden te stellen.
Er zou per individu gekeken moet worden naar de rechten en plichten die bezorgers en Deliveroo bij het aangaan van de opdrachtovereenkomsten voor ogen stonden. Een voorbeeld zijn de PostNL-zaken. Iedere bezorger geeft ook een eigen invulling en uitvoering aan de overeenkomst van opdracht. Als de rechter tóch vindt dat de FNV mag optreden namens de bezorgers, dan moet hij weten dat in de opdrachtovereenkomst tussen Deliveroo en de bezorgers en de uitvoering daarvan geen sprake is van een gezagsverhouding. Omdat de bezorger zich kan laten vervangen, is er geen persoonlijke verplichting tot het verrichten van werk.

DE RECHTBANK AMSTERDAM

De FNV heeft een zelfstandig belang om op te komen voor de bezorgers van Deliveroo en de rechtbank acht FNV dan ook ontvankelijk. De verhouding tussen Deliveroo en de bezorgers is door de nieuwe contractvorm in 2018 niet wezenlijk veranderd. De afhankelijkheid van Deliveroo weegt nog steeds zwaarder dan de zelfstandigheid van de bezorger. De partnerovereenkomst is een standaardcontract en volledig en eenzijdig door Deliveroo opgesteld. Er is sprake van een gezagsverhouding tussen het bedrijf en de bezorgers. Ook is er weinig tot geen ruimte voor onderhandeling over het tarief. Niet alleen kan de verhouding tussen Deliveroo en de bezorgers worden gezien als een arbeidsovereenkomst, de bezorging van maaltijden moet ook worden gekwalificeerd als vervoer van goederen over de weg en valt daarmee onder de cao van die sector. Deliveroo moet die cao daarom met terugwerkende kracht naleven.

Lees ook de volledige uitspraken van de rechtbank Amsterdam: ECLI:NL:RBAMS:2019:198 en ECLI:NL:RBAMS:2019:210

1.4 DIGITALISERING

Om goed te kunnen inspelen op de behoeften in de samenleving, is eenvoudige toegang tot de rechter voor mensen, bedrijven en overheden van belang. De Rechtspraak wil dat onder meer doen door middel van digitalisering.

In eerdere jaren heeft de Rechtspraak belangrijke stappen gezet op het gebied van digitalisering van strafzaken, vreemdelingenzaken en toezichtzaken (faillissementen, schuldsaneringen, curatele, bewind en mentorschap). In 2019 lag de nadruk in deze rechtsgebieden op uitbreiding van het aantal dossiers en andere activiteiten die digitaal plaatsvinden.

In 2019 is gestart met een traject om rechtzoekenden en hun procesvertegenwoordigers in het civiele recht en het bestuursrecht via een digitaal kanaal toegang te geven tot de Rechtspraak. Als dit digitale kanaal klaar is, kunnen zaken digitaal worden ingediend, waarna alle berichten- en stukkenuitwisselingen met het gerecht digitaal verlopen. Het projectplan hiervoor is eind 2019 voorgelegd aan het Bureau ICT-toetsing (BIT), dat projecten van de Rijksoverheid op hun kans van slagen toetst. Zowel bij het maken van het plan als bij de uitvoering ervan worden ketenpartijen, gerechten en vakinhoudelijke overleggen betrokken. Uiteindelijk wil de Rechtspraak digitaal procederen voor alle zaakstromen in deze rechtsgebieden invoeren. Het advies van het BIT wordt in de zomer van 2020 verwacht. Als dat advies positief is, dan zal nog in 2020 daadwerkelijk gestart kunnen worden met de digitale ontsluiting van de eerste zaakstromen.

RECHTSZAAK III: MAG OFUX LEXXXUS EEN OPLICHTER NOEMEN?

Ofux, maker van vlogs en video's, beschuldigt op YouTube en Instagram Lexxxus, influencer en rapper, ervan dat hij zijn fans oplicht. Lexxxus verkoopt bluetooth oortjes. Hij heeft genoeg van de beschuldigingen en eist dat Ofux ze rectificeert en van het internet haalt.

OFUX EN ZIJN ADVOCAAT

In zijn publicaties stelt Ofux misstanden aan de kaak. Het publiek moet worden gewaarschuwd voor een gangsterrapper als Lexxxus die zijn veelal jonge en daardoor makkelijk te beïnvloeden fans geld afhandig maakt. De feiten ondersteunen de kritiek die hij op de sociale media heeft gespuid. Lexxxus is een oplichter. Hij verkoopt weliswaar Fehepodz bluetooth oortjes, maar hij levert ze niet. Lexxxus zou een auto verloten onder zijn volgers, maar dat heeft hij nooit gedaan. En Lexxxus zou gedoneerd geld voor een iftar (de maaltijd die moslims tijdens de ramadan direct na zonsondergang tot zich nemen) in eigen zak hebben gestoken. Hij zou ook de kreet 'Mehe-Fehe' van Ofux hebben gestolen. De woning van Lexxxus ten slotte is recent beschoten omdat hij mensen zou hebben aangespoord om te 'snitchen' (verraden).

LEXXXUS EN ZIJN ADVOCAAT

De berichten en video's van Ofux berusten op onjuiste of verdraaide beweringen en hebben niets te maken met het aan de kaak stellen van misstanden. Ofux scheldt Lexxxus uit en beledigt hem stelselmatig. Lexxxus is zich in 2011 gaan distantiëren van zijn imago van gangsterrapper en profileert zich sindsdien als jongerenhelper en inspirator. Behoud van zijn goede naam en imago zijn belangrijk om zijn brood te kunnen verdienen, maar door de uitlatingen van Ofux is zijn handel in Fehepodz bluetooth oortjes teruggelopen en is ook het aantal volgers sterk teruggelopen. Omdat Ofux zijn goede naam en eer aantast, moeten de beledigende en onjuiste uitspraken worden verwijderd. Verder moet Ofux een rectificatie op het internet zetten. Omdat hij schade heeft geleden, zou Ofux ook een schadevergoeding moeten betalen.

DE RECHTBANK NOORD-HOLLAND

In deze zaak botsen 2 fundamentele rechten: het recht op bescherming van de goede naam en het recht op vrijheid van meningsuiting. Het recht van Lexxxus op bescherming van zijn goede naam gaat hier boven het recht van Ofux op zijn vrijheid van meningsuiting. Er is geen enkele rechtvaardiging voor de vertekenende en schadelijke wijze waarop Ofux zich over Lexxxus heeft uitgelaten. Wat hij betitelt als misstanden zijn goeddeels eigen verzinsels, gebaseerd op verdraaide feiten. Ofux moet alle uitlatingen over Lexxxus verwijderen. Ook mag hij geen nieuwe negatieve uitlatingen over Lexxxus plaatsen en moet hij een rectificatie plaatsen op zijn YouTube en Instagrampagina. Als Ofux dat niet doet, moet hij aan Lexxxus een dwangsom betalen. Het verzoek om schadevergoeding wordt afgewezen, onder andere omdat het onvoldoende is onderbouwd.

Lees ook de volledige uitspraak van de rechtbank Noord-Holland: ECLI:NL:RBNHO:2019:8457

1.5 BESCHERMING VAN DE RECHTS-STAAT IN EUROPEES PERSPECTIEF

Het thema rechtsstaat kent naast een nationale context ook een internationale en meer specifiek Europese context. Zo is de Nederlandse rechterlijke organisatie onderdeel van een Europese rechtsorde waarin rechters samenwerken op het gebied van de tenuitvoerlegging van straffen, uitleveringsverzoeken en het vergaren van bewijs. Voor deze samenwerking is het respecteren en toepassen van gedeelde Europese waarden fundamenteel. Tot die waarden behoort de rechtsstaatgedachte, waarin de 'rule of law', de scheiding der machten en de toegang tot een onafhankelijke rechter essentieel is. In deze context kan het vergroten van de politieke invloed op rechtspraak in 1 Europese lidstaat potentieel gevolgen hebben voor rechtspraak in Nederland.

De afgelopen jaren is de Rechtspraak in een aantal Europese lidstaten onder toenemende druk komen te staan. In 2019 verslechterde de onafhankelijke positie van de Poolse Rechtspraak nog meer en werden Poolse rechters geconfronteerd met de uitbreiding van disciplinaire maatregelen tegen rechters. Het afgelopen jaar heeft het Europees Hof van Justitie een bepalende uitspraak gedaan over de gedeelde Europese waarden van een onafhankelijke Rechtspraak.[1] In een andere zaak bepaalde het Hof dat de rechterlijke organisatie in de lidstaten onder hun eigen bevoegdheid valt, maar dat dit niet wegneemt dat de lidstaten bij de uitoefening van deze bevoegdheid de verplichtingen in acht moeten nemen die voortkomen uit het Europees Unierecht.[2]

In 2019 bleef de Rechtspraak zich inzetten voor het beschermen van de fundamentele waarden van de democratische rechtsstaat en het versterken van de onafhankelijke Rechtspraak in de Europese Unie en daarmee ook in Nederland. Dit heeft de Rechtspraak gedaan door de samenwerking in de landen verder uit te breiden waar rechtspraak onder druk staat, maar ook door het coördineren van de inzet in Europese netwerken. In 2019 was Kees Sterk, lid van de Raad (2013-2019), voorzitter van het bestuur van het European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ). Rechters en juridisch medewerkers hebben het afgelopen jaar samengewerkt met collega-rechters bij projecten in onder meer Bosnië en Herzegovina, Albanië, Oekraïne, Servië en Montenegro.

1 Arrest van het Hof, 19 november 2019.
2 Arrest van het Hof, 5 november 2019.

RECHTSZAAK IV: ZIJN EXECUTIES IN NEDERLANDS-INDIË VERJAARD?

De rechtbank Den Haag vindt dat Nederland verantwoordelijk is voor oorlogsmisdaden die soldaten in Nederlands-Indië hebben gepleegd. De Staat vindt van niet. Het verzoek van kinderen van in 1947 op Zuid-Sulawesi geëxecuteerde mannen om een schadevergoeding is volgens de Staat verjaard. Het woord is aan het gerechtshof Den Haag.

DE ADVOCAAT VAN DE STAAT

De verzoeken om schadevergoeding die 5 kinderen van op Zuid-Sulawesi (destijds Zuid-Celebes) geëxecuteerde mannen hebben ingediend, zijn verjaard. De rechtbank Den Haag vindt dat een beroep op verjaring in strijd is met redelijkheid en billijkheid, maar dat is onjuist. Aan een beroep op verjaring kan alleen voorbij worden gegaan als de Staat een ernstig verwijt kan worden gemaakt en hij van meet af aan wist wat in een specifiek geval is gebeurd. Dat staat in sommige gevallen ter discussie, omdat er na ruim 70 jaar geen bewijzen meer zijn. De kinderen zijn ook te laat met hun verzoeken. Ze waren lang in staat om een vordering tegen de Staat in te stellen, maar ze deden dat pas in 2012. Ook daarom zou het gerechtshof 3 vonnissen van rechtbank Den Haag moeten vernietigen en de vorderingen van de 5 kinderen moeten afwijzen.

DE ADVOCAAT VAN DE 5 INDONESIËRS

De onrechtmatige gedragingen van het Nederlandse leger tijdens de zuiveringsacties op Zuid-Sulawesi in 1947 zijn van een 'buitencategorie.' Het zijn grove schendingen van de mensenrechten tegen de achtergrond van zuiveringsacties in een koloniale oorlog. Die verjaren niet. De Nederlandse Staat was verplicht te registeren wie wanneer gevangen werd genomen en wie wanneer en waar werd doodgeschoten. Een dergelijke registratie is destijds vrijwel achterwege gebleven. De 5 kinderen kwamen pas in 2012 in contact met de in 2007 opgerichte Stichting Komite Utang Kehormatan Belanda, waarna ze de Staat heel snel voor zijn misdragingen op Zuid-Sulawesi aansprakelijk stelden.

HET GERECHTSHOF DEN HAAG

De Nederlandse Staat kan zich niet op verjaring beroepen. De buitengewone ernst en de grote mate van verwijtbaarheid van het gebruikte geweld staan verjaring in de weg. Er zijn inderdaad bewijsproblemen, maar die heeft de Staat vooral aan zichzelf te wijten. Het is voldoende aannemelijk dat de 5 kinderen gezien hun maatschappelijke positie lange tijd niet in staat waren de Nederlandse Staat aan te spreken. Deze zaak gaat nu terug naar de rechtbank, die zal moeten beslissen of de 5 inderdaad kinderen zijn van in 1947 geëxecuteerde mannen. Als dat zo is, dan kunnen zij aanspraak maken op een vergoeding van kosten van levensonderhoud. Ze hebben geen recht op smartengeld. In een andere, tegelijk uitgesproken, zaak is bewezen dat een Indonesische man in 1947 tijdens Nederlandse gevangenschap op Oost-Java is gemarteld. Ook tegenover hem kan de Staat zich niet op verjaring beroepen.

Lees ook de volledige uitspraken van het gerechtshof Den Haag: ECLI:NL:GHDHA:2019:2524 en ECLI:NL:GHDHA:2019:2525

1.6 EEN VEILIGE WERKOMGEVING

Om als de Rechtspraak onze rol in de samenleving te kunnen blijven vervullen, is het van groot belang dat rechters hun taak ongestoord kunnen uitvoeren. Zij moeten in alle omstandigheden veilig en onbeïnvloed kunnen rechtspreken. Helaas krijgt de Rechtspraak steeds vaker te maken met risico's en dreigingen. Een adequate beveiliging is daarom noodzakelijk. Die beveiliging moet het primaire proces (het rechtspreken) zo veel mogelijk beschermen, maar mag niet ten koste gaan van kernwaarden als onafhankelijkheid, onpartijdigheid, openbaarheid, toegankelijkheid en transparantie.

Dreigingen waar de Rechtspraak mee te maken heeft, doen zich in verschillende vormen voor. Zo zijn er groeperingen en personen die gewichtige belangen van de Nederlandse samenleving schaden of daarmee dreigen en daarbij de Rechtspraak als mikpunt kiezen. Voorbeelden zijn gewelddadig politiek activisme en terrorisme. Ook kan de Rechtspraak worden geconfronteerd met verwarde agressieve personen. De georganiseerde misdaad, of wie daar belang bij heeft, kan het gemunt hebben op de Rechtspraak om berechting en bestraffing te voorkomen of omdat de Rechtspraak, net als elke andere organisatie, aantrekkelijk kan worden gevonden als slachtoffer (denk bijvoorbeeld aan computercriminaliteit).

De aard van de dreiging kan variëren van openlijk tot heimelijk en van vreedzaam tot zeer gewelddadig. Niet alleen de organisatie loopt gevaar, dat kan ook gelden voor medewerkers in en rond gerechtsgebouwen en daarbuiten. Soms richt de dreiging zich zelfs op familieleden van medewerkers. Naast de externe dreigingen houden we ook rekening met mogelijke interne dreigingen zoals integriteitsschendingen.

Terugkijkend op 2019 kan en mag niet voorbij worden gegaan aan de moord op 18 september op de Amsterdamse advocaat en rechter-plaatsvervanger bij de rechtbank Zeeland-West-Brabant Derk Wiersum. Deze liquidatie is wel geduid als een aanslag op de rechtsstaat en de mensen die daarvoor werken; een terreuraanslag, bedoeld om angst te zaaien. Deze verschrikkelijke gebeurtenis veroorzaakte veel leed bij de direct betrokkenen en leidde ertoe dat acuut sterk vrijheid beperkende beveiligingsmaatregelen genomen moesten worden. De moord bracht ook een spanningsveld aan het licht tussen veiligheid en openbaarheid en leidde ertoe dat de persrichtlijn moest worden herzien.

Naar aanleiding van deze extreme veiligheidsschending is in 2019 een coördinatiegroep veiligheid Rechtspraak ingesteld, die in verbinding staat met de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTV) en die in samenwerking met professionals buiten de Rechtspraak aanbevelingen doet en plannen ter verbetering van de veiligheid maakt.

RECHTSZAAK V: HEEFT HOLLEEDER MOORDEN UITGELOKT?

In Amsterdam-Osdorp staat Willem Holleeder terecht omdat hij tussen 2002 en 2006 6 aanslagen zou hebben uitgelokt. Bij die aanslagen werden 5 moorden, 1 doodslag en 1 poging tot moord gepleegd en werd aan 1 slachtoffer zwaar lichamelijk letsel toegebracht.

DE OFFICIEREN VAN JUSTITIE

Willem Holleeder heeft anderen uitgelokt om meerdere moordaanslagen te plegen door hen middelen en inlichtingen te geven en geld te beloven en te betalen. Deze beschuldiging is vooral gebaseerd op de verklaringen van getuigen over concrete gebeurtenissen die zij met hem hebben meegemaakt met of in relatie tot hem. Die verklaringen en gebeurtenissen staan in groter verband van criminele samenwerking. De verklaringen die zijn 2 zussen en ex-partner tegen hem hebben afgelegd over de familieverhoudingen zijn waarachtig en berusten op feiten. Hun verhalen zijn niet afgestemd. Ze worden ondersteund door verklaringen van andere getuigen. Aan Holleeders eigen verklaringen moet geen waarde worden gehecht. Hij heeft keer op keer laten zien dat hij zijn verklaringen aanpast naar gelang hem dat uitkomt. Willem Holleeder verdient levenslange gevangenisstraf.

WILLEM HOLLEEDER EN ZIJN ADVOCATEN

Willem Holleeder is bij geen enkele moord betrokken geweest. Hij heeft om verschillende redenen wel contacten onderhouden met personen uit de zware georganiseerde criminaliteit, maar dat wil niet zeggen dat hij zich ook schuldig heeft gemaakt aan strafbare feiten met die personen. Hoewel het milieu te complex is om aan te kunnen wijzen wie verantwoordelijk is voor welke liquidaties, is wel duidelijk dat anderen dan Holleeder opdracht daarvoor hebben gegeven. De getuigen die belastend over hem verklaren, liegen. Eén zus van Willem Holleeder is advocaat en wist precies wat zij moest zeggen om haar doel – geld en eigenbelang – te bereiken. Zij heeft haar verklaringen met andere getuigen in elkaar gezet. Willem Holleeder zou op alle punten moeten worden vrijgesproken.

DE RECHTBANK AMSTERDAM

Willem Holleeder vormde met anderen een criminele organisatie. In dit milieu was hij opdrachtgever van koelbloedige liquidaties, die hij met informatie en financiering uitlokte en faciliteerde. Holleeder is daarbij lang buiten schot gebleven door afstand te scheppen tot de uitvoering van opdrachten, door het zaaien van angst en door het creëren van misinformatie en complotten. De verklaringen van de getuigen kunnen dienen als bewijs. Uit de geschiedenis van Holleeder blijkt een ontwikkeling van kwaad tot erger, van geldlust, machtsdenken en geweldplegingen. Zijn geweldadigheid heeft ertoe geleid dat naaste familieleden pas de moed vonden om te verklaren toen ook zij geen andere uitweg meer zagen. Holleeder heeft gewetenloos en onverschillig over leven en dood van anderen beschikt. Er is een groot gevaar voor herhaling van gewelddadigheid en daarom is een levenslange gevangenisstraf op zijn plaats.

Lees ook de volledige uitspraak van de rechtbank Amsterdam: ECLI:NL:RBAMS:2019:4555
Bij het gerechtshof Amsterdam dient het hoger beroep.

2 GEZICHTEN VAN DE RECHTSPRAAK

In het vorige hoofdstuk is een uiteenzetting gegeven van de belangrijkste activiteiten die in 2019 zijn ondernomen om de Rechtspraak in stand te houden en te versterken. Er is kort aangestipt dat de rechter een breed palet aan rollen is toebedeeld, waarmee het eveneens brede palet van denkbare juridische situaties kan worden bediend. De Rechtspraak blijft enerzijds waarborgen dat haar rechtsbeschermende taak ook in een veranderende samenleving overeind blijft, en anderzijds zoekt zij voortdurend naar innovaties om te verbeteren. Dat is in 2019 ook gebeurd.

In dit jaarverslag onderscheiden wij 4 rollen van de rechter: de beslechtende, de berechtende, de toetsende en de toezichthoudende rol. De beslechtende rol van de rechter houdt in dat hij oordeelt en een beslissing neemt in een dispuut dat 2 of meer partijen verdeeld houdt. De berechtende rol betreft het strafrecht: verdachten van strafbare feiten komen voor de rechter, die oordeelt of iemand 'het heeft gedaan', schuldig is en of dat strafbaar is en die een beslissing neemt over de op te leggen straf of maatregel. De toetsende rol gaat over de rechter die controleert of het recht op de juiste wijze wordt toegepast en over die toepassing zijn oordeel geeft. De toezichthoudende rol ten slotte is het zichtbaarst in de rechter die in de gaten houdt en oordeelt of de honderdduizenden vermogens van mensen en bedrijven door curatoren en bewindvoerders goed worden beheerd of afgewikkeld. Op de verschillende gezichten van de Rechtspraak en ontwikkelingen in 2019 wordt in dit hoofdstuk nader ingegaan.

Rode draad bij deze rollen zijn de kernwaarden onafhankelijkheid, onpartijdigheid en openbaarheid, maar ook nieuwere inzichten als regievoering en transparantie. De rechter is onafhankelijk: hij is aan niemand gebonden bij zijn oordeelsvorming. Hij is onpartijdig en dus neutraal. De rechter spreekt recht in het openbaar, tenzij de wet dat verbiedt ('het sluiten van de deuren"). Door die openbaarheid is voor iedereen controleerbaar wat de rechter doet. Daarnaast treedt de rechter steeds meer regievoerend op. Dat betekent dat hij actief regisseert op de beste manier om recht te spreken, zo nodig zelf bemiddelt of verwijst naar andere expertise, zoals mediation of schuldhulpverlening als hij dat beter acht. In het rechtspreken is de rechter duidelijk en transparant, zodat iedereen begrijpt wat hij doet. In de volgende paragrafen komen deze kenmerken terug.

2.1 BESLECHTING

2.1.1. Inleiding

Soms komen partijen er onderling niet uit. Denk bijvoorbeeld aan ouders die het samen niet eens kunnen worden over de hoogte van de kinderalimentatie. Of denk aan contractbreuk bij bedrijven die zaken doen met elkaar. Of aan een burenruzie of aan iemand die schade lijdt door toedoen van een ander of een rekening die niet wordt betaald. In dit soort gevallen kan iedereen, al dan niet met hulp van een advocaat, bij de rechter komen. De rechter onderzoekt de feiten, past de wettelijke regels daarop toe en neemt een beslissing over de alimentatie, over het contract, over de rechtsverhouding tussen de buren, over de schade of over de geldvordering. De rechter bevoordeelt niet de ene partij boven de andere: hij is onpartijdig. Partijen moeten zich aan die uitspraak houden. Daarmee wordt niet eigenrichting, maar het recht gebruikt als middel om een geschil op te lossen.

2.1.2 Netherlands Commercial Court

Een nieuw initiatief voor beslechting van internationale handelsgeschillen is het Netherlands Commercial Court (NCC). Het NCC is als onderdeel van de rechtbank Amsterdam en het gerechtshof Amsterdam op 1 januari 2019 van start gegaan. De Tweede Kamer en de Eerste Kamer keurden in 2018 een wetsvoorstel goed dat het NCC mogelijk heeft gemaakt. Met het NCC komt de Rechtspraak tegemoet aan een groeiende behoefte bij internationaal actieve bedrijven. Het NCC biedt hen een deskundig forum dat hun internationale handelsgeschillen binnen een redelijke termijn en tegen redelijke kosten kan oplossen. Het NCC behandelt zaken standaard in het Engels en doet in het Engels uitspraak. De procedures zijn volledig toegesneden op een zo efficiënt mogelijke behandeling van veelal complexe zaken.

Voor Nederlandse bedrijven is het NCC een uitkomst: zij krijgen vaker te maken met internationale handelsgeschillen met Engelstalige partijen. De mogelijkheid om bij het NCC in het Engels te procederen betekent dat bewerkelijke vertalingen niet meer nodig zijn. Naast het kostenvoordeel leidt dit ook tot meer efficiëntie, duidelijkheid en transparantie.

Kort na de officiële opening werd op 11 februari 2019 de eerste zaak ingediend bij het NCC. Dat is naar internationale maatstaven erg snel bij een nieuw gerecht van dit type. De zaak betrof een verzoekschrift bij de voorzieningenrechter (NCC Court in Summary Proceedings). De zitting werd gehouden op 26 februari en de beslissing werd op 8 maart 2019 gegeven. Een tweede zaak, eveneens een zaak bij de voorzieningenrechter, werd aangebracht op 21 juni 2019. Hierin werd vanwege de spoedeisendheid een verkort vonnis gewezen op de dag na de zitting, op 4 juli 2019, waarna een uitgewerkt vonnis 2 weken later werd verstrekt. Daarnaast werden in 2019 2 bodemzaken aangebracht die hun vervolg hebben in 2020.

Hoewel 4 zaken in het eerste jaar niet veel lijkt, is het naar internationale maatstaven een goed resultaat voor een nieuw gerecht. Gemiddeld duurt het meer dan 3 jaren na aankondiging voordat een eerste zaak binnen komt. Het NCC heeft bewezen dat het snel kan schakelen en binnen een korte termijn een beslissing in het Engels kan geven. Het digitale systeem eNCC, dat op basis van vrijwilligheid door partijen wordt gebruikt, functioneert goed.

Het NCC is in 2019 doorgegaan met het voorlichten van de Nederlandse en buitenlandse advocatuur en bedrijfsjuristen over de voordelen van procederen bij het NCC. Daarvoor hebben diverse bijeenkomsten en presentaties plaatsgevonden, waarbij informatiemateriaal is uitgereikt. De reacties op die bijeenkomsten waren positief. Ook zijn periodiek nieuwsbrieven gestuurd naar deze doelgroepen om hen op de hoogte te houden van de stand van zaken.

Tevens zijn de gerechten benaderd en herinnerd aan hun toezegging om in internationale zaken partijen te wijzen op de mogelijkheid van verwijzing naar het NCC.

Daarnaast heeft het NCC het vertalen van relevante onderdelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voortgezet. De verwachting is dat dit in de zomer van 2020 uitmondt in een tweede vertaling in boekvorm. In de aanloop daarnaartoe is al wel een Engelse woordenlijst met procesrechtelijke termen gemaakt en op de website gepubliceerd. Ook is er een zaaktoedelingsreglement gepubliceerd. Het NCC is ook verder gegaan met het gereedmaken van een zittingszaal in het Amsterdamse Paleis van Justitie voor gebruik door het NCC. Na het doorlopen van een aanbestedingsprocedure is de opdracht inmiddels verleend. Uitvoering vindt plaats in de eerste helft van 2020.

2.1.3 Mediation naast rechtspraak

De rol van rechtspraak in de samenleving ontwikkelt zich voortdurend. De rechter zoekt daarbij naar verbinding met de samenleving. Conflictdiagnose en regievoering door de rechter zijn daarbij instrumenten om het geschil of conflict op maat op te lossen. Deze geschiloplossing krijgt in sommige gevallen vorm door mediation naast rechtspraak. In civiele en bestuursrechtelijke zaken is dat al langere tijd het geval. De rechter beslist, schikt óf verwijst naar mediation. Inmiddels is ook mediation in strafzaken een reguliere voorziening. Zie hierover meer in paragraaf 2.2.2. Bij elk gerecht is een mediationbureau ingericht dat zich bezighoudt met de verwijzingen naar mediation en daaraan gerelateerde vormen van conflictoplossing. Bemenst door mediationfunctionarissen die rechtsgebied overstijgend, laagdrempelig en in klare taal dagelijks intern en extern benaderbaar zijn. In paragraaf 3.2.4 wordt een landelijk beeld gegeven van het aantal mediations.

2.1.4 Maatschappelijk effectieve rechtspraak

Naast de hiervoor beschreven meer klassieke rol van de rechter in het beslechten van geschillen, probeert de rechter sinds een aantal jaren de maatschappelijke effectiviteit van rechtspraak te vergroten. Projecten die, inmiddels in het hele land, onder de paraplu van maatschappelijk effectieve rechtspraak (MER) worden gestart streven ernaar om rechtspraak zo betekenisvol mogelijk te laten zijn voor de rechtzoekende(n) en de samenleving. Binnen MER is een aantal thema's benoemd waarop de inspanningen van de Rechtspraak zich met name richten: schuldenproblematiek, multiproblematiek (waarbij mensen te maken hebben met gerelateerde juridische problemen op het gebied van bijvoorbeeld schulden, huisvesting of verstoorde familierelaties), complexe echtscheidingen, toezicht op bewind en toegang tot de rechter.

In 2019 is het visiedocument schuldenproblematiek en rechtspraak gepubliceerd. De Rechtspraak heeft hiermee de ambitie uitgesproken om een bijdrage te leveren aan de in de samenleving breed gesignaleerde schuldenproblematiek. De Rechtspraak doet dat onder meer door bestaande processen en procedures eenvoudiger en beter toegankelijk te maken en door de introductie van een schuldenrechter.

In het kader van het traject Scheiden zonder Schade werd in 2019 door de rechtbanken Oost-Brabant en Den Haag hard gewerkt aan een nieuwe procedure, waarbij scheidende echtgenoten in 2020 gezamenlijk toegang krijgen tot de familierechter. Deze gezamenlijke toegang is bedoeld om escalatie te voorkomen.

Het accent van de initiatieven om de toegang tot de rechter te vergroten, lag in 2019 bij de Rotterdamse regelrechter, de Haagse wijkrechter en de Overijsselse overlegrechter. Deze pilots volgden op de spreekuurrechter in Noord-Nederland en voorzien in snelle, goedkope, informele en oplossingsgerichte procedures.

Deze procedures zijn gebaseerd op artikel 96 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, dat de kantonrechter met instemming van partijen de vrijheid biedt om naar eigen inzicht een procedure in te richten. Het gaat bij deze pilots om problemen van burgers die juridisch niet complex zijn, maar wel veel invloed hebben op hun leven. De pilots worden in 2020 geëvalueerd en dan zal worden besloten of ze zich lenen voor toepassing in andere gerechten.

RECHTSZAAK VI: SMARTENGELD DOOR AARDBEVINGEN?

In het Groningenveld veroorzaakt gaswinning aardbevingen. Woningbezitters en huurders vinden dat zij hierdoor materiële schade lijden en dat hun woongenot erdoor wordt aangetast. Daarom vinden ze dat zij recht hebben op een schadevergoeding en op smartengeld. De NAM vindt van niet.

ADVOCATEN VAN HUURDERS EN WONINGBEZITTERS

In het gebied waarin de 127 mensen wonen die menen recht te hebben op een schadevergoeding en smartengeld, komen geregeld aardbevingen voor. Het leven in een aardbevingsgebied levert spanningen en onzekerheden op. Er is 'gedoe' rond de schade aan hun woning en angst voor een calamiteit als gevolg van een volgende aardbeving. 26 mensen hebben daarnaast geestelijk letsel opgelopen. De woningen van de meeste bewoners zijn 2 of meer keer beschadigd. In veel gevallen zijn deze schades aangemeld bij de NAM en afgewikkeld op basis van het Schadeprotocol. Bij het overgrote deel van de mensen is er A-schade (door bevingen veroorzaakt) of B-schade (verergerd door bevingen). Door deze malaise hebben zij recht op smartengeld én op vergoeding van vermogensschade vanwege gemist woongenot.

ADVOCATEN VAN DE NEDERLANDSE AARDOLIE MAATSCHAPPIJ (NAM)

De NAM en de bewoners zijn het erover eens dat de NAM aansprakelijk is voor schade die is aangericht door aardbevingen. De NAM stelt niet dat bij bewoners ten onrechte A- en B-schades zijn vastgesteld, maar wél dat niemand van de mensen die smartengeld én vergoeding van vermogensschade eist, recht heeft op vergoeding van vermogensschade wegens gemist woongenot. Het is onwaarschijnlijk dat aardbevingen met een kracht van minder dan 2,3 op de schaal van Richter schade aan gebouwen veroorzaken. Uit onderzoek van de TU Delft naar de oorzaken van bouwkundige schades in Groningen, blijkt dat veelal zogenaamde gebouwgebonden oorzaken en ongelijkmatige zettingen de belangrijkste oorzaak vormen van de schade. Slechts bij een beperkt aantal afzonderlijke schades is vastgesteld dat deze uitsluitend door aardbevingen kunnen zijn veroorzaakt.

GERECHTSHOF ARNHEM-LEEUWARDEN

Eigenaren of huurders van een woning waaraan minimaal 1 keer fysieke schade is vastgesteld, hebben recht op vergoeding van schade wegens gemist woongenot. Als minimaal 2 keer fysieke schade aan de woning is vastgesteld, bestaat daarnaast recht op smartengeld. Dat smartengeld bedraagt minimaal 2.500 euro per persoon. In deze zaak betekent dit dat 65 mensen recht hebben op vergoeding van schade wegens gemist woongenot en/of smartengeld. De precieze hoogte van de schadevergoeding waarop zij recht hebben, wordt in een aparte procedure vastgesteld. Bij 49 mensen is geen of 1 keer fysieke schade aan de woning vastgesteld. Voor hen wordt de procedure voortgezet en gesplitst. Van 13 mensen worden de vorderingen afgewezen. In sommige gevallen hebben ze hun vordering onvoldoende onderbouwd, in andere gevallen hebben zij in een overeenkomst met de NAM afstand gedaan van een vordering tot vergoeding van schade.

Lees ook de volledige uitspraak van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden: ECLI:NL:GHARL:2019:10717

2.2 BERECHTING

2.2.1 Inleiding

Dagelijks komen in heel Nederland verdachten van strafbare feiten voor de strafrechter. De strafrechter doet aan waarheidsvinding: hij probeert te achterhalen wat er werkelijk is gebeurd en of kan worden bewezen dat de verdachte heeft gedaan waarvan hij wordt beschuldigd. Als dat zo is, dan gaat de strafrechter na of er sprake is van een strafbaar feit en een strafbare dader en vervolgens bepaalt hij een juiste straf en eventuele maatregelen. In de strafzaak wordt ook rekening gehouden met eventuele slachtoffers. Slachtoffers hebben recht op informatie over de strafzaak, zij hebben spreekrecht tijdens de behandeling van de strafzaak en ze kunnen een vordering tot schadevergoeding indienen. Een strafrechter kan verschillende beslissingen nemen. Als niet bewezen kan worden dat de verdachte zich heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, dan wordt de verdachte vrijgesproken. Als een verdachte wel schuldig is, dan kan al dan niet een straf worden opgelegd (zoals een geldboete, taakstraf of gevangenisstraf of een combinatie hiervan). Ook kan, al dan niet in aanvulling op een straf, een maatregel worden opgelegd, zoals tbs, plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders, een gebiedsverbod, een contactverbod of een meldplicht.

2.2.2 Mediation in strafzaken

Een bijzondere aanvulling op de klassieke behandeling van een strafzaak is mediation in strafzaken. In zaken die zich daarvoor lenen, kan mediation worden aangeboden. Hierbij worden verdachte en slachtoffer, als zij daar beiden mee instemmen, door het mediationbureau van het gerecht met elkaar in contact gebracht onder begeleiding van 2 gespecialiseerde mediators.

Mensen hebben soms meer nodig dan alleen een oordeel van de rechter. Verdachte en slachtoffer krijgen de kans om onder begeleiding met elkaar in gesprek te gaan en op die manier te werken aan emotioneel en financieel herstel. Een verdachte die spijt heeft, kan zijn verantwoordelijkheid nemen. En een slachtoffer dat erg veel last heeft van wat er is gebeurd, kan de verdachte daarmee confronteren en antwoorden krijgen op de vragen waarmee hij of zij zit. Bijna altijd (in ruim 84 procent van de gevallen) wordt een vaststellingsovereenkomst opgemaakt, waarin partijen aan de officier van justitie of rechter laten weten wat zij belangrijk vinden om terug te melden aan elkaar. Dit betreft bijvoorbeeld wat er besproken is en of er excuses zijn gemaakt en aanvaard. Ook bevatten dergelijke overeenkomsten vaak afspraken, bijvoorbeeld over het vergoeden van schade of over toekomstig gedrag. Niet alleen de verdachte en het slachtoffer profiteren van de mediation, maar ook de omgeving kan zien hoe onrecht hersteld kan worden.

In 2019 werden 1.472 zaken door officieren van justitie en rechters aangemeld voor mediation. Daarvan werden 833 zaken afgerond. Dat betekent dat ongeveer 1.700 verdachten en slachtoffers in 2019 met elkaar een professioneel begeleid gesprek zijn gegaan in de mediationkamers van de rechtbanken en dat dit naar hun oordeel succesvol was.

Na een succesvolle proef met mediation in de afgelopen jaren is mediation in strafzaken met ingang van 2019 structureel ingevoerd.

De mogelijkheden voor de officier van justitie en de rechter om maatschappelijk effectief op te treden in strafzaken – om daadwerkelijk recht te doen – zijn met mediation vergroot. Het instrument kan op grote waardering rekenen. Voor het feit dat Nederland in Europa voorop loopt op dit gebied, werd mediation in strafzaken in oktober 2019 genomineerd voor de Europese 'Crystal Scales of Justice Prize' van de Raad van Europa. Het Openbaar Ministerie en de Rechtspraak kregen een 'Special Mention Award' waarmee de Nederlandse praktijk als voorbeeld wordt gesteld voor andere lidstaten. Daarnaast werd aan de landelijk coördinator mediation in strafzaken in december 2019 de Bianchi Herstelrechtprijs toegekend, waarmee het succes van mediation voor de toepassing van herstelrecht in het strafrecht erkenning kreeg.

BIANCHI HERSTELRECHTPRIJS

Mediation in strafzaken heeft de Bianchi Herstelrechtprijs 2019 gewonnen. Deze prijs op het gebied van herstelrecht, wordt uitgereikt aan een succesvolle toepassing van herstelrecht in de praktijk.

2.2.3 Bejegening van slachtoffers

Een correcte bejegening van een slachtoffer bij het bezoek aan een gerecht draagt bij aan de verwerking van soms ingrijpende gebeurtenissen. In 2018 heeft de Rechtspraak onderzoek gedaan naar slachtoffervoorzieningen bij de gerechten, waarna de gerechten aan de slag zijn gegaan met de aanbevelingen. In 2019 zijn de eerste resultaten geëvalueerd. Een landelijke werkgroep slachtoffervoorzieningen heeft daarop concrete voorstellen gedaan voor landelijk uniforme werkprocessen, instructies, checklists en formulieren én aanpassing van de zogenoemde Modelregeling inzake een passende verblijfsomgeving slachtoffers. Inmiddels hebben meerdere gerechten de intentie uitgesproken om de voorstellen te volgen.

Rechtbanken en gerechtshoven hebben verschillende maatregelen genomen. Een belangrijke maatregel is betere communicatie over voorzieningen voor slachtoffers. Elk gerecht biedt op de landelijke website van de Rechtspraak specifieke informatie aan over de in de gerechtsgebouwen aanwezige slachtoffervoorzieningen en hoe daarvan gebruik gemaakt kan worden. Het Openbaar Ministerie verwijst daarnaar in zijn correspondentie aan slachtoffers. Daarnaast is het aanbod van algemene informatie voor slachtoffers op deze website in 2019 gemoderniseerd. In een video wordt uitgelegd wat slachtoffers kunnen verwachten als zij de behandeling van een zaak bijwonen. Voorts heeft elk gerecht een contactpersoon die door het Openbaar Ministerie en Slachtofferhulp Nederland kan worden benaderd met vragen op het terrein van slachtofferbejegening.

Om slachtofferbejegening verder te verbeteren, zijn in 2019 bij gerechten verschillende bijeenkomsten met slachtoffers en slachtofferorganisaties georganiseerd. Naar aanleiding hiervan zijn ervaringen uitgewisseld en concrete stappen geformuleerd voor omgang met slachtoffers tijdens een zitting. Door bijvoorbeeld bij de opening van de zitting een korte uitleg te geven over het verloop ervan – daarover transparant te zijn – is voor slachtoffers duidelijker wat zij kunnen verwachten.

SLACHTOFFER

Rechter Lieneke de Klerk vertelt wat je kunt verwachten als je als slachtoffer je rechtszaak gaat bijwonen. De rechtbank kan je namelijk helpen om het minder spannend te maken.

2.2.4 Maatschappelijk effectieve strafrechtspraak

In Eindhoven is in 2019 de wijkrechtbank gestart. Daarin staat de aanpak van multiproblematiek centraal. In strafzaken van verdachten van relatief eenvoudige delicten probeert de rechter om door actieve regievoering en samen met justitiepartners en hulpverleningsorganisaties een passende en duurzame oplossing te vinden voor crimineel gedrag. Hierdoor wordt niet alleen dat gedrag bestraft, maar wordt ook geprobeerd de omgeving te vrijwaren van toekomstige herhaling.

In Rotterdam startte een pilot die zich richt op de vraag of er meerdere procedures lopen in of rond een gezin waarin huiselijk geweld plaatsvindt. In dergelijke gevallen kunnen die door 1 rechter op de huiselijke geweld zitting gecombineerd worden behandeld. Naast de strafzaak kan dat bijvoorbeeld gaan om een zaak over een omgangsregeling of een ondertoezichtstelling van de kinderen. Op die manier worden problemen die leiden tot huiselijk geweld zoveel mogelijk weggenomen om geweld in de toekomst te voorkomen.

WIJKRECHTER

De eerste wijkrechtbank van Nederland werd op woensdag 2 oktober officieel geopend in de Eindhovense wijk Oud-Woensel. 'In de wijk-rechtbank staat de mens achter de rechtszaak centraal en niet het strafbare feit, zoals in de traditionele strafrechtspleging. Op die manier wordt de Rechtspraak effectiever ingezet.'

2.3 TOETSING

2.3.1 Inleiding

In een rechtsstaat moet iedereen zich aan de wetten en regels houden. De rechter gaat na of iedereen dat doet en biedt de samenleving bescherming als dat niet het geval is. Niet alleen mensen die in Nederland wonen of verblijven en bedrijven die hier zaken doen, moeten zich aan de wet houden, ook de overheid. Juist de overheid moet zich zelf aan haar eigen wetten en regels houden. Daarom kan iedereen die met het openbaar bestuur te maken heeft, bij de rechter komen als hij denkt dat er regels zijn geschonden. De rechter toetst of het openbaar bestuur zich aan de regels in de rechtsstaat houdt. Denk daarbij aan asielzaken of een wel of niet terechte uitkering. De rechter gaat daarbij niet op de stoel van het openbaar bestuur zitten; hij toetst in dit soort zaken of de regels zijn nageleefd.

Ook gaat de rechter niet op de stoel van de wetgever zitten. Het is niet de taak van de rechter om wetten en verdragen inhoudelijk te beoordelen. Wel kan de rechter worden gevraagd naar een oordeel over de toepassing van een wettelijke regel. De rechter beoordeelt dan of een besluit van het openbaar bestuur op de juiste manier tot stand is gekomen; net zoals hij het gedrag van burgers toetst aan wetten en (internationaal) recht. De rechter mag niet weigeren een oordeel te geven; als hij hiervoor wordt benaderd dan moet hij rechtspreken. Daarmee wordt gewaarborgd dat iedereen toegang heeft tot de rechter.

2.3.2 De rol van de rechter bij politiek gevoelige zaken

Het afgelopen jaar zorgden meerdere rechterlijke uitspraken voor discussie in de politiek en waren deze onderdeel van het maatschappelijk debat. Denk aan de uitspraken over het stikstofbeleid, de vraag of IS-kinderen door Nederland moeten worden teruggehaald en de uitspraak in de Urgenda-zaak. Bij alle grote onderwerpen heeft de rechter zijn verantwoordelijkheid genomen – een uiting van de noodzakelijke samenwerking tussen de 3 staatsmachten binnen een democratische rechtsstaat.

Het komt vaak voor dat de wetgever zich beperkt tot een algemene normering in een nieuwe wet en dat hij ervan uitgaat dat de wet zich verder zal uitkristalliseren in rechtspraak. Voor deze ruimte heeft de wetgever bewust gekozen. Rechtsvorming door de rechter is daarom onvermijdelijk, ook bij politiek en maatschappelijk gevoelige onderwerpen. Niet omdat de rechter dat wil, maar omdat het parlement en de regering hem daartoe ruimte bieden. Hij is verplicht die ruimte te benutten. De wetgever kan niet altijd voorzien hoe een onderwerp zich maatschappelijk zal ontwikkelen. Het grote voordeel van rechtspraak is dat de rechter per geval maatwerk kan toepassen, afhankelijk van de actuele omstandigheden. Als de gevolgen hiervan politiek niet naar wens zijn, dan kan de wetgever dit corrigeren.

Rechtsvorming door rechters is onvermijdelijk in de scheiding der machten. Belangrijk is wel dat rechters rekenschap afleggen door hun vonnis duidelijk te motiveren. Dat geldt zeker naarmate een uitspraak meer in de belangstelling van de samenleving staat of waarvan de maatschappelijke gevolgen groot kunnen zijn. De Rechtspraak heeft transparantie dan ook hoog in het vaandel staan.

RECHTSZAAK VII: MOET PANNAVELDJE WEG?

Omwonenden hebben genoeg van de overlast van het panna(voetbal)veldje van Basisschool De Buut. Het geeft onacceptabel veel geluidsoverlast. De gemeente Nijmegen vindt dat ook, en wil dat de school het speelveldje sloopt. De school en de ouders vinden sluiting onaanvaardbaar. De voorzieningenrechter komt kijken en neemt een beslissing.

GEMACHTIGDE VAN DE GEMEENTE NIJMEGEN

In de zomer van 2018 wil de gemeente Nijmegen nog niet optreden, maar een jaar later besluit ze na geluidsonderzoek dat het panna(voetbal)veldje van Basisschool De Buut in Nijmegen-Oost weg moet. Omwonenden gaan namelijk gebukt onder geluidsoverlast. Als het veldje niet voor 12 november 2019 weg is, moet de school een boete van 10.000 euro betalen. Probleem is: het officier van justitie staat het speelveldje toe. De bestemmingsplanprocedures zijn niet goed op elkaar afgestemd, waardoor ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn gemaakt die leiden tot overschrijding van de geluidsnormen. Als het veldje wordt verwijderd, dan blijft een speelterrein over waar gespeeld mag worden. Nader geluidsonderzoek zou de vraag kunnen beantwoorden of verwijdering van het veldje noodzakelijk is om te voldoen aan de geluidsnormen.

GEMACHTIGDEN VAN OMWONENDEN, SCHOOL EN OUDERS

Pal naast de school staat een appartementencomplex. De school en de appartementen zijn rond dezelfde tijd gebouwd. Op het speelterrein van de school is het pannaveldje. Hier spelen de schoolkinderen tijdens schooltijd en worden buitenlessen gegeven. Na schooltijd komt de jeugd uit de buurt er samen om te voetballen of te hockeyen. De balkons van het appartementencomplex kijken direct uit op het veldje. Dat de geluidsnormen er worden overschreden, staat voor iedereen vast. De gemeente kan alternatieven onderzoeken, maar in de tussentijd moet het veldje van de omwonenden helemaal verdwijnen. Voor de school zijn omkeerbare maatregelen aan het pannaveldje aanvaardbaar, maar sloop niet. Sloop van het pannaveldje gaat te ver en bovendien zal de overlast er niet door verdwijnen. De ouders willen het pannaveldje handhaven. Voor de kinderen zijn er geen alternatieven in de buurt.

DE RECHTBANK GELDERLAND

De dwangsom van de gemeente Nijmegen gaat van tafel. Het veldje mag voorlopig blijven, maar er is wel extra geluidsonderzoek nodig. De school moet maatregelen nemen om de geluidsoverlast te beperken. De geluidsnormen worden namelijk overschreden als er op het veldje wordt gespeeld. De gemeente mag hiertegen optreden. Het is wel de vraag op welke manier dit moet gebeuren. De beschikbare onderzoeken bieden hiervoor nog onvoldoende informatie. Het is mogelijk dat meer onderzoek leidt tot de conclusie dat met specifieke maatregelen de geluidsoverlast kan worden teruggebracht. In de tussentijd moet de school zo snel mogelijk het kunstgras vervangen door hoogpolig kunstgras, de betonnen randen en de goaltjes verwijderen en ‘s avonds na 18.30 uur en in het weekend het veldje afsluiten.

Lees ook de volledige uitspraak van de rechtbank Gelderland: ECLI:NL:RBGEL:2019:5091

SCHOUW

Persrechter Mark Rietveld legt uit wat de meerwaarde is van een rechter die ter plaatse gaat kijken. Hier doet hij dat op een pannaveldje in Nijmegen (zie pagina 33 van dit jaarverslag). Het wisselt tussen strafrecht, civiel en bestuursrecht hoe zo'n bezichtiging wordt genoemd: plaatselijk gesteldheid opnemen, plaatsopneming, onderzoek ter plaatse of schouw.

2.4 TOEZICHT

Honderdduizenden mensen in Nederland zijn niet in staat hun eigen geld te beheren. Het vermogen van deze mensen wordt dan onder bewind gesteld of deze mensen worden toegelaten tot de wettelijke schuldsaneringsregeling. In beide gevallen wordt een bewindvoerder benoemd.

Er zijn ook mensen die om andere redenen niet in staat zijn hun eigen belangen te behartigen. Zij kunnen onder curatele worden gesteld met benoeming van een curator. Ook kan er eventueel een mentor worden benoemd.

Ook worden bedrijven of personen die het financieel niet redden en te veel schulden hebben failliet verklaard. In dat geval wordt een (faillissements)curator benoemd om wat er nog wel aan vermogen is zo eerlijk mogelijk te verdelen onder de schuldeisers.

In al deze gevallen houdt de rechter toezicht op het werk van de curator of de bewindvoerder. Dat is belangrijk, want het gaat, alles bij elkaar, om heel veel geld dat voor anderen wordt beheerd. Diegenen die niet hun eigen geld beheren, moeten erop kunnen vertrouwen dat anderen dat goed doen. Schuldeisers die met failliet verklaarde bedrijven te maken hebben, moeten krijgen waar zij recht op hebben. En ook de samenleving heeft belang bij zorgvuldige bewindvoering. Burgers met schulden doen een fors beroep op de voorziening van bijzondere bijstand van gemeenten en andere (sociaal-maatschappelijke) voorzieningen. Ook daarom is toezicht door de rechter noodzakelijk.

Bewindvoerders zijn lang niet altijd professionals. Ook burgers, bijvoorbeeld familieleden, kunnen bewindvoerder zijn. In 2019 heeft de Rechtspraak nadrukkelijk aandacht besteed aan deze groep bewindvoerders. Er is onderzocht tegen welke problemen deze bewindvoerders aanlopen en wat hen helpt om hun taak zo goed mogelijk te vervullen, bij voorbeeld door betere communicatie met de Rechtspraak.

De toezichthoudende rechters zetten zich meer en meer in om hun oordeel te verwoorden op een manier die de burger en de maatschappij goed kunnen begrijpen (klare taal). Ook wordt tussen de toezichthoudende rechters intensief overleg gevoerd om ervoor te zorgen dat uitspraken voorspelbaar zijn. Wel wordt in elke zaak een individuele afweging gemaakt; iedereen heeft recht op maatwerk.

Zoals in het eerste hoofdstuk is genoemd, zijn steeds meer toezichtdossiers digitaal toegankelijk. Nagenoeg alle lopende faillissementen zijn gedigitaliseerd; curatoren en rechters-commissarissen communiceren volledig digitaal in die dossiers. Aan de digitalisering van bewindzaken wordt gestaag gewerkt. Inmiddels wordt in meer dan 100.000 zaken digitaal toezicht gehouden.

RECHTSZAAK VIII: KANTONRECHTER ONTSLAAT BEWINDVOERDER

De kantonrechter in Overijssel kijkt al een paar jaar met argusogen naar Belana Bewind & Inkomensbeheer in Enschede. De kantonrechter dient te toetsen of een bewindvoerder zijn taken naar behoren uitvoert. In september 2018 meldt de kantonrechter aan Belana dat hij zich afvraagt of Belana de belangen van haar cliënten wel integer en deugdelijk behartigt. Als Belana zijn zorgen niet wegneemt, dan bestaat de kans dat hij Belana ontslaat. Begin 2019 stelt de kantonrechter Belana tot minstens 1 juli onder verscherpt toezicht. Belana zal niet meer worden benoemd als curator, bewindvoerder en mentor in nieuwe zaken. Op 19 april is er weer een zitting.

ADVOCAAT NAMENS DE BEWINDVOERDER

Belana is bewindvoerder over de vermogens van ongeveer 200 mensen. Het bedrijf sluit met hulp van Belana Insurance & Finance zo nodig (uitvaart) verzekeringen voor haar klanten af. Hiervoor wordt eenmalig 250 euro in rekening gebracht. Belana IF ontvangt daarover geen provisie. Voor iedere klant wordt een aansprakelijkheids-, inboedel- en eventueel een motorrijtuigenverzekering afgesloten, tenzij deze verzekeringen al zijn afgesloten. Belana IF speelt daarin geen rol als tussenpersoon. De klant betaalt premie, maar geen servicekosten. Er zijn serviceabonnementen tussen cliënten en Belana IF afgesloten als reactie op veranderde regelgeving ten aanzien van provisie. Deze serviceabonnementen zijn besproken met de cliënten en gelden niet alleen voor uitvaartverzekeringen, maar ook voor andere verzekeringen. Er is geen sprake van opzet om cliënten te benadelen. Het serviceabonnement wordt afgesloten ten behoeve van advies en nazorg voor het geval een claim wordt ingediend. De cliënt betaalt dan niet extra voor de afwikkeling van een claim. Er is een aantal fouten gemaakt door de boekhouder en door de overgang naar een ander boekhoudpakket.

DE RECHTBANK OVERIJSSEL

Betrouwbaarheid en integriteit zijn voor het functioneren van een bewindvoerder essentieel. Vertrouwen van de kantonrechter in de bewindvoerder is een andere voorwaarde. Belana heeft dit vertrouwen ernstig geschaad en wordt daarom ontslagen als bewindvoerder of mentor. Belana reageert niet of te laat op verzoeken van de kantonrechter om opheldering, ook niet als het al onder verscherpt toezicht staat. Hierdoor kan de rechter geen adequaat toezicht uitvoeren. Belana laat haar cliënten vaak onnodig verzekeringen afsluiten via Belana Insurance & Finance, waar dezelfde bestuurster aan het roer staat als bij het bewindvoerderskantoor. Van deze belangenverstrengeling profiteert het zusterbedrijf. Voor de verzekeringen moeten de cliënten naast de afhandelingskosten van 250 euro ook maandelijks betalen voor een serviceabonnement. Hiermee betalen zij voor diensten die zij niet nodig hebben. Het bedrijf speelt hierover geen open kaart. Verder benadeelt Belana haar cliënten door in relatief veel dossiers te hoge kosten in rekening te brengen. Het rekenen van hogere kosten heeft als risico dat op dat moment andere rekeningen misschien niet kunnen worden betaald.

Lees ook de volledige uitspraak van de rechtbank Overijssel: ECLI:NL:RBOVE:2019:1778

1 2

3 DE RECHTSPRAAK IN CIJFERS

Dit hoofdstuk geeft een cijfermatig overzicht van 2019. Paragraaf 3.1 heeft betrekking op het werken bij de Rechtspraak en beschrijft de samenstelling van het personeelsbestand, diversiteit, ziekteverzuim, integriteit en de bezoldiging van bestuurders. In paragraaf 3.2 wordt het rechtspreken besproken aan de hand van een cijfermatig beeld over de inkomende en afgehandelde zaken en wordt ingezoomd op de Wet bijzondere opnamen in psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ), scheidingszaken en tbs-maatregelen. Voorts worden productiviteit en kosten, werkvoorraden, kwaliteitsnormen, wrakings-verzoeken en- honoreringen en klachten besproken. Tot slot volgen de kosten-specificatie, productgroepprijs en minuten-tarieven.

3.1 WERKEN BIJ DE RECHTSPRAAK

Het personeel van de Rechtspraak bestaat uit rechterlijke ambtenaren (rechters en raadsheren) en gerechtsambtenaren (juridische ondersteuning, administratie, bedrijfsvoering). Zij zijn het kapitaal van de organisatie. De Rechtspraak vindt het belangrijk dat de juiste mensen op het juiste moment de juiste functie vervullen. Hieronder wordt achtereenvolgens ingegaan op de samenstelling van het personeelsbestand, diversiteit, ziekteverzuim en integriteit.

3.1.1 Samenstelling personeelsbestand

In de onderstaande tabellen wordt de samenstelling van het personeelsbestand weergegeven. Daaruit valt op te maken dat de koers die is ingezet om het personeelsbestand van de Rechtspraak te versterken zijn vruchten heeft afgeworpen. In de afgelopen 5 jaar is het aantal rechterlijke ambtenaren en gerechtsambtenaren dat direct is betrokken bij het primair proces toegenomen, met respectievelijk circa 150 fte en 200 fte. Dankzij deze extra capaciteit is de Rechtspraak beter in staat om te werken conform de professionele standaarden, om de werkdruk te verlagen en om de vervangingsvraag te beantwoorden die ontstaat vanwege van natuurlijk verloop.

Ook is het aantal medewerkers dat belast is met bedrijfsvoeringstaken (indirecte gerechtsambtenaren) de afgelopen 5 jaar toegenomen. Vanwege bezuinigingen op de overhead is er ten opzichte van 2018 wel een lichte daling te zien.

Het aantal medewerkers bij de landelijke diensten kent weinig schommelingen. De verwachting is dat het personeelsbestand van de Rechtspraak de komende jaren qua grootte en samenstelling verder zal veranderen, vanwege leeftijds-gebonden uitstroom, de noodzaak tot het wegwerken van achterstanden, de ontwikkelingen in zaakinstroom, de verdere invoering van professionele standaarden, digitalisering en het verminderen van werkdruk.

Tabel 1: Aantal medewerkers en fte's Rechtspraak 2015-2019

	2015		2016		2017		2018		2019	
	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte	aantal	fte
Rechterlijke ambtenaren	2.357	2.169	2.328	2.148	2.497	2.315	2.489	2.303	2.488	2.305
% totaal	**23%**	**23%**	**22%**	**23%**	**23%**	**24%**	**23%**	**24%**	**23%**	**23%**
Gerechtsambtenaren direct	5.600	4.969	5.584	4.950	5.741	5.096	5.738	5.099	5.831	5.188
% totaal	**54%**	**53%**	**53%**	**52%**	**53%**	**52%**	**53%**	**52%**	**53%**	**52%**
Gerechtsambtenaren indirect	1.665	1.528	1.733	1.580	1.782	1.623	1.754	1.597	1.739	1.585
% totaal	**16%**	**16%**	**17%**	**17%**	**16%**	**16%**	**16%**	**16%**	**16%**	**16%**
Landelijke diensten	771	729	832	780	852	803	855	801	870	816
% totaal	**7%**	**8%**	**8%**	**8%**	**8%**	**8%**	**8%**	**8%**	**8%**	**8%**
Totaal aantal medewerkers	**10.393**	**9.395**	**10.477**	**9.458**	**10.872**	**9.837**	**10.836**	**9.800**	**10.928**	**9.894**

Met rechterlijke ambtenaren (RA) wordt bedoeld: rechters en raadsheren. Met gerechtsambtenaren (GA) wordt bedoeld: overige medewerkers. GA direct zijn medewerkers die direct bij het rechtspreken betrokken zijn, GA indirect zijn medewerkers belast met bedrijfsvoering.
De landelijke diensten zijn: de Raad voor de rechtspraak (Rvdr), het Studiecentrum rechtspleging (SSR), Informatievoorzieningsorganisatie rechtspraak (IVO) en het Landelijk dienstencentrum rechtspraak (LDCR)

In tabel 2 worden de in- en uitstroomontwikkelingen weergegeven. De verhouding tussen instromende en uitstromende rechterlijke ambtenaren (incl. rechters en raadsheren in opleiding (R(h)io's)) kende in de afgelopen jaren schommelingen. Over de afgelopen 3 jaar gezamenlijk bedraagt het verschil tussen de instromende en uitstromende rechterlijke ambtenaren 122.

Tabel 2: In- en uitstroom RA en GA in aantallen 2015-2019

	2015		2016		2017		2018		2019	
	Instroom	Uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom	Uitstroom	Instroom	Uitstroom
Rechterlijke ambtenaren	26	70	20	72	208	66	72	86	93	99
Gerechtsambtenaren	685	652	906	835	1.194	864	1.067	1.063	1.147	1.038

inclusief landelijke diensten Rvdr, SSR, IVO en LDCR

Van werk naar werk

In het kader van de digitalisering van de Rechtspraak hebben in 2016 ongeveer 800 medewerkers te horen gekregen dat hun werkzaamheden op den duur komen te vervallen. De Rechtspraak begeleidt deze mensen zo zorgvuldig en zo goed mogelijk, en conform het van-werk-naar-werk-beleid (VWNW), naar nieuw werk, binnen of buiten de Rechtspraak. Hierbij wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de aangepaste planning van de digitalisering van de Rechtspraak, waartoe in 2018 is besloten. Omdat de digitalisering in een langzamer tempo loopt dan aanvankelijk gepland, heeft een aantal gerechten besloten te stoppen met de reorganisatie en hun VWNW-kandidaten terug te plaatsen.

Op 1 januari 2020 waren er nog 72 VWNW-kandidaten, van wie 58 kandidaten als gevolg van de reorganisatie in het kader van de digitalisering bij de gerechten, en 14 kandidaten als gevolg van andere reorganisaties binnen de gerechten en landelijke diensten.

Tabel 3: Van Werk naar Werk kandidaten in 2019

Voortgang aantal VWNW kandidaten in 2019		
Aantal VWNW kandidaten op 1 januari 2019	298	Dit aantal bestaat uit het aantal VWNW kandidaten n.a.v. de reorganisatie digitalisering gechten en n.a.v. andere reorganisaties binnen de eigen organisatie
Waarvan de status is beëindigd	226	
Aantal VWNW kandidaten op 1 januari 2020	72	

Rechters en raadsheren in opleiding (R(h)io's)

Zoals gezegd zet de Rechtspraak in op het vergroten van de capaciteit. Een nieuwe rechter in opleiding is niet direct volledig inzetbaar. Hij of zij zal eerst de opleiding tot rechter moeten doorlopen. Onderstaande tabel geeft weer hoeveel rechters en raadsheren momenteel in opleiding zijn. Deze r(h)io's zullen naar verwachting de komende jaren de organisatie versterken, waardoor de capaciteit van de Rechtspraak met ruim 180 extra rechters wordt vergroot.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen r(h)io's met beperkte werkervaring (tussen minimaal 2 en maximaal 5 jaar werkervaring) en r(h)io's met 6 of meer jaar werkervaring. De eerste categorie volgt een 4-jarige opleiding, de laatste categorie volgt een op maat gesneden opleiding afhankelijk van de voorervaring, variërend van minder dan een 1 jaar tot 3 jaar.

Tabel 4: Rechters en raadsheren in opleiding in dienst eind 2019

2019	
R(h)io's met een opleiding t/m 3 jaar	119
R(h)io's met een opleiding van 4 jaar	73
Aantal r(h)io's in dienst eind 2019	192

3.1.2 Diversiteit

Hieronder volgen een aantal overzichten van de leeftijdsopbouw, man-vrouwverdeling en invulling van de Participatiewet binnen de Rechtspraak.

Leeftijdsopbouw en man-vrouwverdeling

De volgende zaken vallen op in de overzichten van de leeftijdsopbouw en man-vrouwverdeling.

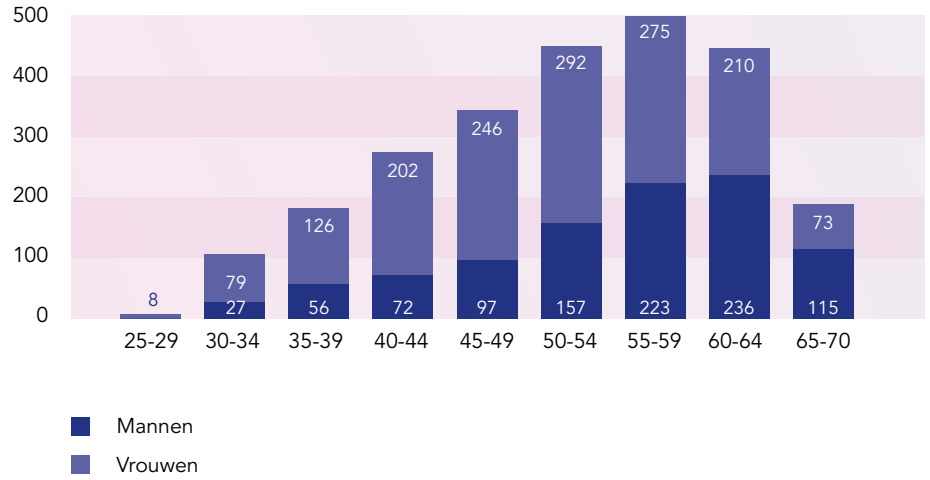
Zoals ook de afgelopen jaren in de overzichten te zien was, zijn er meer vrouwelijke dan mannelijke rechters. Vanaf 60 jaar zijn mannen echter in de meerderheid.

In 2019 waren er ook meer vrouwelijke raadsheren dan mannelijke. Dit is een trendbreuk ten opzichte van voorgaande jaren, waar mannelijke raadsheren steevast in de meerderheid waren.

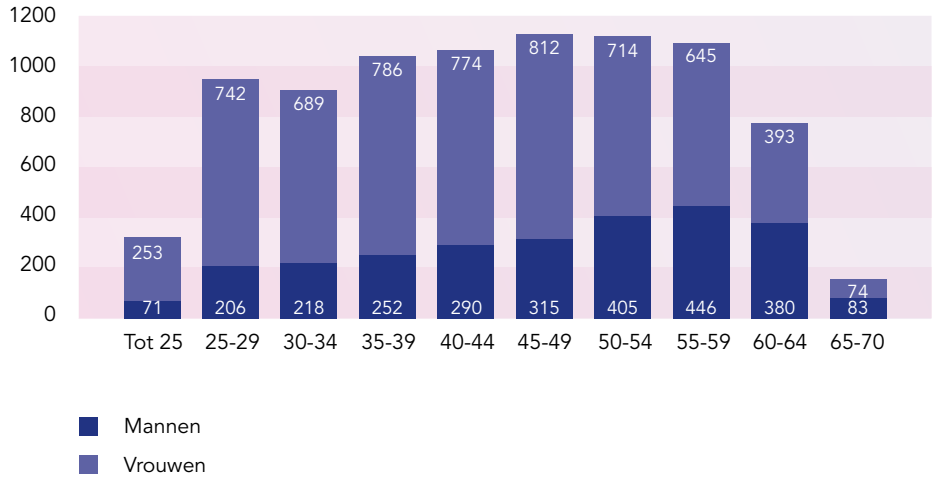
Gerechtsambtenaren zijn over het algemeen jonger dan rechterlijke ambtenaren. Ook onder gerechtsambtenaren zijn vrouwen in de meerderheid.

Bij de rechtbanken waren in 2019 meer vrouwelijke dan mannelijke presidenten (7 om 4). Bij de hoven en bijzondere colleges zien we dat er meer mannelijke dan vrouwelijke presidenten zijn (5 om 1).

Figuur 1: Leeftijdsopbouw rechterlijke ambtenaren

Figuur 2: Leeftijdsopbouw gerechtsambtenaren direct en indirect 2019

Tabel 5: Man-vrouw verdeling in functies als rechterlijk ambtenaar 2015-2019

	2015			2016			2017			2018			2019		
Functies	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
president (voorzitter van bestuur)	12	5	17	10	6	16	10	7	17	9	7	16	9	8	17
hof / bijzonder college	6	0	6	6	0	6	6	0	6	5	1	6	5	1	6
rechtbank	6	5	11	4	6	10	4	7	11	4	6	10	4	7	11
bestuurders / team- en afdelingsvoorzitters	97	98	195	88	99	187	76	95	171	70	93	163	71	85	156
raadsheer / senior raadsheer	272	221	493	266	223	489	268	252	520	267	264	531	257	282	539
rechter / senior rechter (a)	614	941	1.555	601	943	1.544	583	965	1.548	570	976	1.546	574	992	1566
overige rechterlijke ambtenaren	31	66	97	23	72	95	77	167	244	70	163	233	68	142	210
Totaal	**1.026**	**1.331**	**2.357**	**988**	**1.343**	**2.331**	**1.014**	**1.486**	**2.500**	**986**	**1.503**	**2.489**	**979**	**1509**	**2488**

Overige rechterlijke ambtenaren betreft rechterlijke ambtenaren in de volgende functies: gerechtsauditeur tevens plaatsvervanger en rechter in opleiding

Banenafspraak voor mensen met een arbeidsbeperking

De Rechtspraak hecht grote waarde aan maatschappelijk verantwoord werkgeverschap en stelt in het kader van de banenafspraak waar mogelijk mensen aan die een afstand tot de arbeidsmarkt hebben.

De opgave van het Rijk, afgeleid van de doelstelling uit het Sociaal Akkoord 2013, is een stapsgewijze realisatie van circa 5.000 banen tot 2024 voor de doelgroep van de banenafspraak. Het quotumpercentage voor 2019 bedroeg 2,14 procent. Voor de Rechtspraak zijn dit 298 banen (van 25,5 uur per week).

De Rechtspraak heeft in 2019 116 banen gerealiseerd voor mensen met een arbeidsbeperking. Dit is 39 procent van de opdracht. De reden is dat er binnen de Rechtspraak tot nu toe op verschillende wijze aandacht aan wordt gegeven. Het realiseren van banen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt blijft daarom aandacht krijgen.

3.1.3 Ziekteverzuim

In de onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van het ziekteverzuim weergegeven. De Rechtspraak streeft naar het verlichten van werkdruk en het verminderen van ziekteverzuim. In 2015 is binnen de Rechtspraak een onderzoek gestart naar werkdruk en vitaliteit. Doel van het onderzoek was om concrete verbeteringen te identificeren die kunnen bijdragen aan het beheersbaar maken van werkdruk en het realiseren van een vitale organisatie. Dit heeft in 2017 geleid tot het rapport *Naar een vitale organisatie* (door AEF). De afgelopen jaren zien we dat het ziekteverzuim blijft stijgen. De gerechten hebben daarom in 2018 op basis van het rapport verschillende maatregelen genomen om de werkdruk te bestrijden. Bijvoorbeeld door te zorgen voor een goede werkverdeling, voor goede werkprocessen, het versterken van leiderschap, inzetten op personeelszorg, een gezonde werkomgeving, het versterken van de feedbackcultuur, professionele standaarden, reductie van ziekteverzuim en werving van rechters en raadsheren.

Het ziekteverzuim is in 2019 met 0,1 procent afgenomen ten opzichte van 2018, maar het is nog steeds hoger dan in 2015. Er is blijvende aandacht nodig om het ziekteverzuim verder terug te brengen. Het is positief dat het ziekteverzuim bij de landelijke diensten is afgenomen met 0,6 procent.

Tabel 6: Participatiewet 2018-2019

Stand van zaken per eind december van het aantal arbeidsbeperkten met een aanstelling of anderszins in 2019 in fte's. Het gaat om personen die geregistreerd zijn in het doelgroepenregister UWV	Quotum 2018	Bezetting 2018	Behaald % t.o.v quotum	Quotum 2019	Bezetting 2019	Behaald % t.o.v quotum
fte's (1fte = 25,5 uur)	261	93	36%	298	116	39%

Tabel 7: Arbeidsverzuim 2015-2019

	2015			2016			2017			2018			2019		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
Gerechten	4,1%	5,2%	4,8%	4,5%	5,4%	5,1%	4,2%	5,7%	5,2%	4,3%	6,2%	5,5%	4,3%	6,2%	5,5%
Landelijke diensten	4,0%	6,6%	5,0%	3,7%	6,9%	5,0%	3,5%	5,8%	4,4%	3,4%	6,4%	4,6%	2,9%	5,5%	4,0%
Totaal	**4,1%**	**5,3%**	**4,8%**	**4,4%**	**5,5%**	**5,1%**	**4,1%**	**5,6%**	**5,0%**	**4,2%**	**6,2%**	**5,5%**	**4,1%**	**6,2%**	**5,4%**

Bij de gerechten gaat het om de rechterlijke ambtenaren (RA) en de directe en indirecte gerechtsambtenaren (GA)
Bij de landelijke diensten gaat het om het personeel van de Rvdr, SSR, IVO en LDCR.

3.1.4 Integriteit

Integriteit is een zeer belangrijke pijler van de kwaliteit van de Rechtspraak. In uitzonderlijke gevallen is het noodzakelijk om disciplinaire maatregelen tegen medewerkers van de Rechtspraak te nemen. In 2019 liet het aantal disciplinaire maatregelen een lichte stijging zien ten opzichte van 2018. De Rechtspraak heeft onderstaande disciplinaire maatregelen genomen:

Tabel 8: Disciplinaire maatregelen 2015-2019

Disciplinaire maatregelen	2015	2016	2017	2018	2019
Disciplinaire maatregel rechters en raadsheren waarvan:	**1**	**1**	**0**	**1**	**3**
Schriftelijke berisping in verband met de verwaarlozing van de waardigheid van het ambt, ambtsbezigheden of ambtsplichten	1	1	0	1	2
Ontslag op eigen verzoek, al dan niet op aandringen van het bestuur, ivm een gecombineerde integriteitskwestie in de werk- en privésfeer: met een financiële vergoeding van € 5.000	0	0	0	0	1
Disciplinaire maatregel rechters en raadsheren plaatsvervangers waarvan:	**0**	**0**	**0**	**2**	**1**
Schriftelijke berisping in verband met de verwaarlozing van de waardigheid van het ambt, ambtsbezigheden of ambtsplichten	0	0	0	1	0
Ontslag op eigen verzoek, al dan niet op aandringen van het bestuur, in verband met een werkgerelateerde integriteitskwestie: zonder financiële vergoeding	0	0	0	1	1
Disciplinaire maatregel rechters en raadsheren in opleiding waarvan:	**0**	**0**	**1**	**0**	**0**
Schriftelijke berisping in verband met de verwaarlozing van de waardigheid van het ambt, ambtsbezigheden of ambtsplichten	0	0	1	0	0
Disciplinaire maatregel gerechtsauditeurs	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Disciplinaire maatregel gerechtsambtenaren waarvan:	**14**	**24**	**38**	**17**	**23**
Voorwaardelijke schriftelijke berisping	4	1	2	-	0
Onvoorwaardelijke schriftelijke berisping	5	17	25	5	15
Overplaatsing	1	-	-	1	1
Schorsing met inhouding van bezoldiging	1	-	-	2	0
Schorsing	0	0	0	0	1
Voorwaardelijk strafontslag	1	3	6	1	2
Strafontslag	2	3	5	4	2
Financiële afdoening	-	-	-	4	2

3.1.5 Bezoldiging bestuurders

De Raad kiest voor transparantie ten aanzien van de bezoldiging van bestuurders door middel van het hieronder opgenomen overzicht. Deze is gebaseerd op de bezoldigingsbegrippen van de Wet Normering Topinkomens (WNT).
Als bestuurders zijn gedefinieerd de leden van de Raad voor de rechtspraak, de leden van de gerechtsbesturen, de voorzitter van het College van Bestuur SSR, de directeuren van de landelijke diensten (IVO en LDCR) en de directeur van het bureau van de Raad voor de rechtspraak.

Het beleid van de Raad is om geen bezoldigingen boven de algemene wettelijke WNT-norm toe te kennen (2019: EUR 194.000).

Tabel 9: Bezoldiging bestuurders

Naam orgaan of instelling waar functie wordt bekleed	Functie(s)	Naam	Beloning (in euro)	Belastbare vaste en variabele onkosten-vergoeding (in euro)	Werkgeversdeel van voor-zieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn. (in euro)	Bezoldiging (in euro)	Datum aanvang dienstverband in het boekjaar	Datum einde dienstverband in het boekjaar	Omvang dienstverband	Dienstbetrekking	Ontslagvergoeding (in euro)
Raad voor de rechtspraak	Voorzitter	mr. H. Naves	171.198	-	20.799	191.997	1-1-2019	31-12-2019	1,06	ja	n.v.t.
Raad voor de rechtspraak	Lid	mr. C.H.W.M. Sterk	153.366	-	20.490	173.856	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Raad voor de rechtspraak	Lid	mr. H. Velt	151.894	-	20.453	172.346	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Raad voor de rechtspraak	Lid	drs. P. Arnoldus	151.894	-	20.435	172.328	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
College van Beroep van het bedrijfsleven	Voorzitter	mr. drs. T.G.M. Simons	168.938	70	21.014	190.021	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
College van Beroep van het bedrijfsleven	Rechterlijk lid	mr. R.W.L. Koopmans	143.466	-	20.108	163.574	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
College van Beroep van het bedrijfs-leven / Gerechtshof Den Haag	Niet-rechterlijk lid	H.J. van der Brugge MBA MCC	112.955	-	19.429	132.384	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Centrale Raad van Beroep	Voorzitter	mr. T. Avedissian	168.938	-	20.954	189.892	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
Centrale Raad van Beroep	Rechterlijk lid / voorzitter	mr. H.C.P. Venema	46.948	-	5.037	51.985	1-1-2019	30-3-2019	1,00	ja	n.v.t.

Centrale Raad van Beroep / Gerechtshof Amsterdam	Niet-rechterlijk lid	drs. W. Wijbrands	113.775	-	19.524	133.299	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Gerechtshof Amsterdam	Voorzitter	mr. H.Th. van der Meer	147.280	-	20.495	167.776	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Gerechtshof Amsterdam	Rechterlijk lid	mr. W.F. Groos	143.089	60	20.479	163.627	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Voorzitter	mr. A.R. van der Winkel MPM	168.938	123	20.956	190.017	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Rechterlijk lid	mr. Z.J. Oosting	139.495	60	20.145	159.700	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden / Gerechtshof 's-Hertogenbosch	Niet-rechterlijk lid	dr. P.M.L.O. Scholte MPA	126.417	-	19.877	146.294	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
Gerechtshof Den Haag	Voorzitter	mr. M.W. Koek	160.491	-	20.724	181.215	1-1-2019	31-12-2019	1,06	ja	n.v.t.
Gerechtshof Den Haag	Rechterlijk lid	mr. A. de Lange MPA	160.278	-	20.620	180.898	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
Gerechtshof 's-Hertogenbosch	Voorzitter	mr. R.C.A.M. Philippart	160.491	371	20.754	181.616	1-1-2019	31-12-2019	1,06	ja	n.v.t.
Gerechtshof 's-Hertogenbosch	Rechterlijk lid	mr. A.A.E. Dorsman	147.245	-	20.406	167.651	1-1-2019	31-12-2019	1,06	ja	n.v.t.
Rechtbank Amsterdam	Voorzitter	mr. C.M. Wiertz - Wezenbeek	151.744	-	20.561	172.305	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Amsterdam	Rechterlijk lid	mr. E. de Rooij	139.883	-	20.145	160.028	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Amsterdam	Niet-rechterlijk lid	H.C.J. Janssen RA	145.279	88	20.562	165.928	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
Rechtbank Den Haag	Voorzitter	mr. dr. M.A. van de Laarschot	156.267	-	20.611	176.878	1-1-2019	31-12-2019	1,03	ja	n.v.t.
Rechtbank Den Haag	Rechterlijk lid	mr. J. Visser	149.024	-	19.904	168.928	1-1-2019	31-12-2019	1,07	ja	n.v.t.
Rechtbank Den Haag	Niet-rechterlijk lid	drs. M.M. Leenders	120.283	35	19.816	140.134	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Limburg	Voorzitter	mr. P.W.E.C. Pulles	146.874	-	20.352	167.226	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Limburg	Rechterlijk lid	mr. M.M. Bijker-Veen	132.682	17	20.001	152.700	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Limburg	Niet-rechterlijk lid	drs. Y.D.M. van Otterdijk	109.494	-	17.897	127.391	1-1-2019	30-11-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Midden-Nederland	Voorzitter	mr. J. Mendlik	146.874	-	20.352	167.226	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Midden-Nederland	Rechterlijk lid	mr. G.F.H. Lycklama à Nijeholt	132.682	-	20.298	152.980	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Midden-Nederland	Niet-rechterlijk lid	drs. E. Jonasse	126.417	-	19.877	146.294	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
Rechtbank Noord-Holland	Voorzitter	mr. E. de Greeve	147.607	-	20.437	168.044	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Noord-Holland	Rechterlijk lid	mr. drs. J.W. Moors	132.590	-	20.378	152.968	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Noord-Nederland	Voorzitter	mr. drs. M.C.C. van de Schepop	134.132	105	17.093	151.330	1-1-2019	28-10-2019	1,11	ja	n.v.t.
Rechtbank Noord-Nederland	Voorzitter / Rechterlijk lid	mr. A.P. Ploeger	147.424	-	20.357	167.781	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.

Rechtbank Noord-Nederland	Niet-rechterlijk lid	mr. M.P. de Wilde	85.456	-	15.994	101.450	18-2-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Oost-Brabant	Voorzitter / rechterlijk lid	mr. P.E.M. Messer - Dinnissen	133.802	77	18.297	152.176	1-1-2019	31-12-2019	0,92	ja	n.v.t.
Rechtbank Oost-Brabant	Rechterlijk lid	mr. A.M. Verhoef	46.546	-8	7.250	53.788	19-8-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Oost-Brabant	Niet-rechterlijk lid	M.J. Kemp	25.676	-	3.283	28.959	1-1-2019	28-2-2019	1,06	ja	n.v.t.
Rechtbank Oost-Brabant	Niet-rechterlijk lid	dr.ir. R.E. Grift	79.804	-	14.319	94.123	8-4-2019	31-12-2019	1,02	ja	n.v.t.
Rechtbank Gelderland	Voorzitter	mr. drs. M.J. Blaisse	146.874	189	20.352	167.415	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Gelderland	Rechterlijk lid	mr. R.C.C. van Leest	140.602	135	18.773	159.510	1-2-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
Rechtbank Gelderland	Niet-rechterlijk lid	drs. L. Civile	123.256	-	19.789	143.045	1-1-2019	31-12-2019	1,08	ja	n.v.t.
Rechtbank Overijssel	Voorzitter / rechterlijk lid	mr. H.J.H. van Meegen	146.768	-	20.342	167.111	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Overijssel	Rechterlijk lid	mr. W.P.M. Elderman	133.321	-	19.994	153.316	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Overijssel	Niet-rechterlijk lid	drs. M.F. van de Streek	87.625	670	14.656	102.913	1-4-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Rotterdam	Voorzitter	mr. R.G. de Lange - Tegelaar	160.491	-	20.726	81.217	1-1-2019	31-12-2019	1,06	ja	n.v.t.
Rechtbank Rotterdam	Rechterlijk lid	mr. J.B. van den Beld	147.245	190	20.356	167.790	1-1-2019	31-12-2019	1,06	ja	n.v.t.
Rechtbank Rotterdam	Niet-rechterlijk lid	dhr. J.A.A. Rooijers	124.005	-	19.887	143.892	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Voorzitter	mr. A.J.R.M. Vermolen	155.034	-	20.570	175.604	1-1-2019	31-12-2019	1,06	ja	n.v.t.
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Rechterlijk lid	mr. T van de Poll	109.505	-	15.891	125.396	15-3-2019	31-12-2019	1,05	ja	n.v.t.
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Niet-rechterlijk lid	mr. J.H. Willems	126.417	683	19.877	146.977	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
Bureau raad voor de rechtspraak	Directeur	drs. O.F.J. Welling	128.565	3.363	20.100	152.027	1-1-2019	31-12-2019	1,00	ja	n.v.t.
LDCR	Directeur	mr. L. van der Zwaard	126.417	3.363	19.877	149.657	1-1-2019	31-12-2019	1,11	ja	n.v.t.
IVO	Directeur	mr. drs. J.W. Duijzer	-	-	-	157.680	1-5-2019	31-12-2019	n.v.t.	nee	n.v.t.
SSR	Voorzitter College	mr. G. Tangenberg	155.034	271	20.574	175.879	1-1-2019	31-12-2019	1,06	ja	n.v.t.

3.2 HET RECHTSPREKEN

Hieronder volgt een cijfermatig overzicht van inkomende en afgehandelde zaken, productiviteit en kosten, werkvoorraden, kwaliteitsnormen, wrakingsverzoeken en klachten in 2019. Daarna volgen de kostenspecificatie, productgroepprijs en minutentarieven.

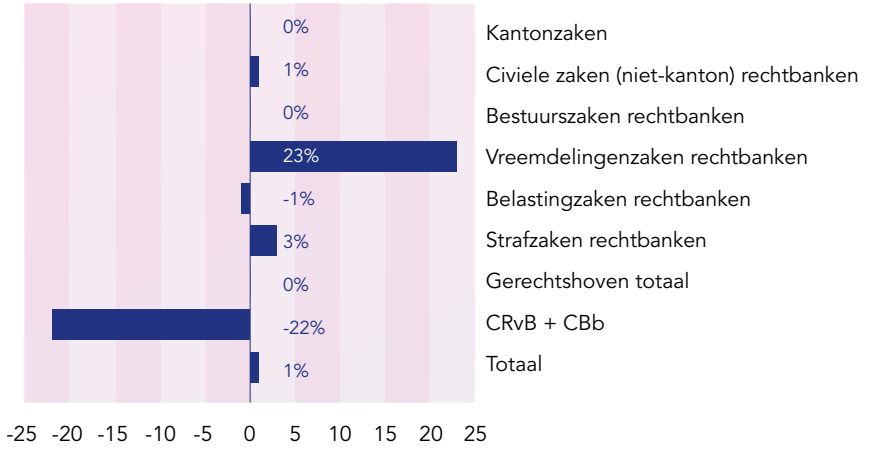
3.2.1 Inkomende en afgehandelde zaken

A. Inkomende zaken

Algemeen beeld van de ontwikkeling van inkomende zaken

In totaal werden in 2019 bijna 1,54 miljoen zaken aangebracht bij de gerechten[1], een kleine 20.000 meer dan in 2018. In Figuur 3 en Tabel 10 is te zien dat voor de meeste rechtsgebieden het aantal ingekomen zaken in 2019 ongeveer gelijk was aan het aantal in 2018. Bij strafzaken aangebracht bij de rechtbanken zagen we een lichte toename en bij vreemdelingenzaken aangebracht bij rechtbanken een forse toename, terwijl er bij zaken aangebracht bij de Centrale Raad van Beroep (CRvB) en het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) een forse afname was.

Figuur 3: Procentuele ontwikkeling van inkomende zaken 2019 t.o.v. 2018

Kantonzaken

In 2019 werden in totaal ongeveer 949.000 kantonzaken aangebracht; dit aantal bleef ongeveer gelijk aan het aantal in 2018. Als we echter naar de verschillende typen kantonzaken kijken, dan zien we in sommige categorieën wel een toe- of afname in het aantal aangebrachte zaken. Bij de handelszaken was er, in tegenstelling tot afgelopen jaren, een toename van het aantal inkomende zaken (5 procent). Deze zaken betreffen veelal geldvorderingen na het niet betalen van rekeningen, zoals bijvoorbeeld verzekeringspremies of abonnementsgeld voor mobiele telefonie.

1 Een klein deel van het aantal ingekomen en afgehandelde zaken valt buiten de gepresenteerde overzichten. Het betreft de bijzondere kamers, megazaken, commissies van toezicht en tuchtrecht en het werk van de rechtercommissaris strafzaken. Ook akten en verklaringen zijn buiten beschouwing gelaten.

Het aantal inkomende zaken bij familie (wat vrijwel volledig bewindshandelingen betreft) is in 2019 licht gedaald (2 procent). Deze daling is grotendeels te verklaren door de daling van de zogenoemde vijfjaarsevaluatiezaken. Na de invoering van de vijfjaarsevaluatie in 2017, waarbij lopende bewindsdossiers elke 5 jaar moeten worden bekeken, zijn er veel van dergelijke vijfjaarsevaluatiezaken binnengekomen; dit aantal zaken is in 2019 gedaald.[2] Het aantal ingekomen strafzaken (overtredingen) is met 10 procent fors gestegen, terwijl het aantal ingekomen Mulderzaken[3] (verkeersboetes) in 2019 met 19 procent fors is gedaald.

Civiele rechtszaken bij de rechtbanken

Het aantal ingekomen civiele zaken niet zijnde kantonzaken, was in 2019 met 259.000 zaken ongeveer gelijk aan het aantal in 2018. Er was wel, net als in de voorgaande jaren, een afname van het totale aantal handelszaken en kort gedingen. Deze afname in 2019 ten opzichte van 2018 bedroeg 6 procent. Net als in 2018 was er ook in 2019 een forse daling van zaken rond schuldsanering van 21 procent (circa 1.300 zaken).

In totaal stegen de nieuw aangebrachte familierechtelijke procedures met 4 procent tot ruim 185.000. De toename bij BOPZ-zaken in 2019 t.o.v. 2018 was sterk (13 procent), wat mogelijk een effect is van nieuwe regelgeving die in 2020 ingaat. Hierdoor zijn er in 2019 waarschijnlijk extra zaken aangebracht, zodat ze nog met de oude regelgeving konden worden afgedaan. Maar ook zaken betreffende ondertoezichtstelling (OTS) (5 procent) en echtscheidingszaken (3 procent) namen toe. In 2019 was er ten slotte een afname, net als in 2018, van zaken rond alimentatie (7 procent) en omgangsregeling (4 procent).

Bestuursrechtelijke rechtszaken bij de rechtbanken

In 2019 kwamen bij de rechtbanken op het gebied van het bestuursrecht bijna 104.000 zaken binnen, een stijging van 7 procent in vergelijking met 2018. Deze stijging komt door de forse stijging van het aantal aangebrachte vreemdelingenzaken van 23 procent (circa 7.600 zaken). Het aantal ingekomen 'reguliere' bestuurszaken en belastingzaken bleef stabiel.

Bij 'reguliere' bestuurszaken was er wel een toe- of afname te zien bij bepaalde typen zaken. Zo namen inkomende ambtenarenzaken (18 procent), sociale verzekeringszaken (5 procent) en zaken betreffende bijstand- en studiefinanciering (3 procent) af, terwijl het aantal voorlopige voorzieningen toenam (7 procent).

Bij belastingzaken is de daling van nieuw aangebrachte zaken rond dividendbelasting van 2.550 naar 340 zaken opvallend. In 2016-2018 was er een piek in dividendbelastingzaken door instroom van een groot cluster zaken bij de rechtbank Zeeland-West-Brabant waarvan de instroom 2016-2018 tussen de 1.900 en 2.600 zaken per jaar was.

Zoals vermeld, nam het aantal ingekomen vreemdelingenzaken in 2019 met 23 procent sterk toe tot bijna 41.000. De grootste toename was te zien bij de nieuwe asielprocedures; deze zijn meer dan verdubbeld tot ruim 6.000 zaken. Ook was er een stijging te zien van de zogenaamde Dublinzaken[4] (34 procent), verlengde asielprocedures (18 procent) en bewaringszaken (6 procent). Het aantal reguliere zaken bleef stabiel.

2 Elke bewindszaak moet een maal per 5 jaar worden herbeoordeeld; dit heet de vijfjaarsevaluatie.

3 Mulderzaken gaan over lichte verkeersovertredingen en onverzekerd rijden. Procedures over verkeersboetes vallen niet allemaal onder Mulderzaken. Wanneer ze gefiscaliseerd zijn, zijn het belastingzaken.

4 Dublinzaken zijn zaken waarbij aanvragers via andere Europese landen binnenkomen.

Strafzaken bij de rechtbanken

Het aantal ingekomen strafzaken nam in 2019 met 3 procent toe tot ruim 168.000. Dit aantal bevat niet alleen de behandeling op zitting van de hoofdzaak maar ook 'nevenprocedures', zoals vorderingen en rekesten. Het aantal nieuw aangebrachte hoofdzaken (de ter zitting gebrachte zaken) bleef met ongeveer 97.000 zaken stabiel. Het aantal raadkamerzaken steeg met 10 procent, terwijl het aantal ontnemingsvorderingen met 19 procent daalde.

Zaken bij de gerechtshoven

Het totaal aantal aangebrachte hoger beroepszaken bij de gerechtshoven bleef met 51.150 zaken ongeveer gelijk aan het aantal in 2018. Er was echter wel een forse toename van het aantal belastingzaken van 30 procent. Dit komt mede doordat er in 2019 veel meer zaken over BPM (belasting personenauto's en motorvoertuigen) zijn aangebracht bij het hof, waarvan ruim 600 door eenzelfde bedrijf. Ook het totaal aantal familiezaken nam toe (4 procent), hoewel het aantal zaken betreffende ondertoezichtstelling licht afnam met 3 procent. Het totaal aantal handelszaken in hoger beroep nam af met 8 procent, de afname van zaken rond schuldsanering was net als vorig jaar weer fors (31 procent). In lichte mate nam ook het aantal strafzaken af (2 procent).

Zaken bij de bijzondere colleges

De CRvB oordeelt in hoger beroep over geschillen op het terrein van de sociale verzekeringen, de sociale voorzieningen en ambtenarenzaken. Daarnaast is de CRvB rechter in eerste en enige aanleg in geschillen over de uitvoering van wetten voor oorlogs- en vervolgingsgetroffenen, enkele bijzondere pensioenen en voor beroepen van rechterlijke ambtenaren. De nieuw aangebrachte zaken namen in 2019, net als in 2018, behoorlijk af met 18 procent tot circa 5.500. Dit kwam door de daling van zaken met betrekking tot sociale verzekeringen, de sociale voorzieningen en ambtenarenzaken in eerste aanleg.

Het CBb oordeelt over geschillen op het terrein van het sociaaleconomisch bestuursrecht. Daarnaast is het CBb hoger beroepsinstantie voor uitspraken op het gebied van een aantal specifieke wetten, zoals de Mededingingswet en de Telecommunicatiewet. In 2019 daalde het aantal inkomende zaken bij het CBb fors (31 procent) tot circa 2.100 zaken, na een flinke stijging in 2018 door een groot aantal inkomende fosfaatzaken. In 2019 kwam er nog steeds een groot aantal fosfaatzaken binnen, maar het aantal daalde wel fors ten opzichte van 2018.

Tabel 10: Aantal ingekomen zaken in 2015-2019 (afgerond op tientallen)

	2015	2016	2017	2018	2019	Groei 2019
Kantonzaken rechtbanken	1.037.380	946.260	982.370	946.100	949.260	0%
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	465.350	450.370	368.980	342.390	358.310	5%
Familiezaken	402.350	403.170	506.620	501.660	491.380	-2%
Strafzaken	67.630	52.690	59.400	59.110	64.760	10%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	102.060	40.040	47.370	42.940	34.810	-19%
Civiele zaken (niet-kanton) rechtbanken	286.010	278.970	268.090	255.890	258.740	1%
Handelszaken en kort gedingen	83.990	76.280	68.560	61.130	57.570	-6%
Familiezaken	183.270	185.030	183.660	180.870	187.610	4%
Rekesten aan de voorzieningenrechter	18.750	17.660	15.870	13.890	13.560	-2%
Bestuurszaken rechtbanken	99.290	111.700	97.630	96.620	103.760	7%
Bestuurszaken	50.120	48.490	41.100	37.000	36.940	0%
Vreemdelingenzaken	23.230	30.760	31.980	33.410	40.970	23%
Belastingzaken	25.930	32.450	24.550	26.220	25.850	-1%
Strafzaken (niet-kanton) rechtbanken	186.150	176.950	169.170	162.740	168.140	3%
Appelcolleges	65.530	65.240	62.390	59.860	57.530	-4%
Handelszaken	8.940	9.000	8.230	7.670	7.040	-8%
Familiezaken	5.050	5.420	5.210	5.130	5.340	4%
Belastingzaken	5.180	6.690	3.870	3.960	5.140	30%
Strafzaken	36.680	34.580	34.790	33.340	32.440	-3%
CRvB + CBb*	9.670	9.550	10.290	9.760	7.570	-22%
Totaal Rechtspraak	**1.674.350**	**1.579.120**	**1.579.650**	**1.521.210**	**1.537.430**	**1%**

**CRvB -18 procent en CBb -31 procent*

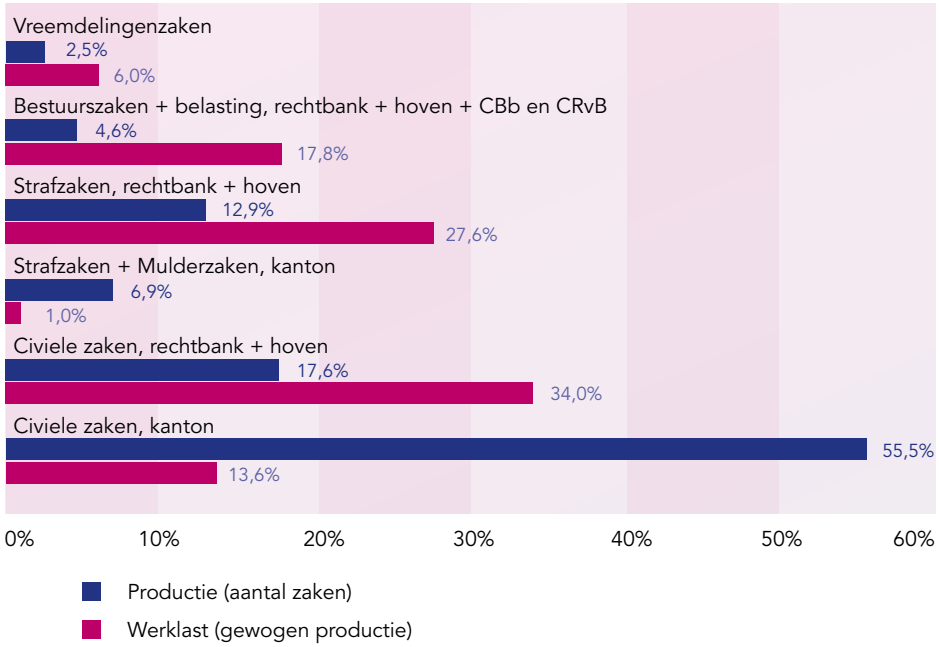
CBb zaken zijn niet meegenomen in de jaarverantwoording naar het ministerie van Justitie en Veiligheid, omdat deze buiten de P x Q financiering vallen.

B. Afgehandelde zaken

Afgehandelde zaken per rechtsgebied

Inkomende zaken worden behandeld en afgedaan. Het afhandelen van zaken wordt bij de Rechtspraak 'productie' genoemd. Figuur 4 toont de verdeling van de productie over de verschillende rechtsgebieden. Naast de absolute aantallen zaken weergegeven met de blauwe balken, is ook de verdeling van de werklast over de verschillende rechtsgebieden (zie magenta balken) weergegeven. Werklast is een gewogen productiemaat, die rekening houdt met verschil in bewerkelijkheid van verschillende zaken. Kantonzaken zijn relatief licht (minder bewerkelijk, dus lage werklast), terwijl bestuurszaken en hoger beroepen vaak meer werk kosten (bewerkelijker zijn, dus hoge werklast).

Figuur 4: Aandeel afgehandelde zaken en werklast per rechtsgebied 2019

Het aantal kantonzaken is het grootst. Het feit dat voor kantonzaken het aandeel in werklast in minuten zoveel kleiner is, geeft aan dat dit relatief lichte zaken zijn. Is de magenta balk in de figuur echter hoger dan de blauwe balk, zoals bij civiel, straf en bestuur, dan betekent dit dat relatief zware zaken zijn behandeld.

Hoewel strafzaken in de media en bij het publiek de meeste aandacht krijgen, was in 2019 bijna 3/4 van de zaken in de gerechten (73 procent) civielrechtelijk van aard. Het gaat dan om handelsgeschillen en familiezaken (inclusief civiele kantonzaken). Het aandeel strafzaken bedroeg 20 procent en de resterende 7 procent betrof bestuurszaken, vreemdelingenzaken en belastingzaken. Deze verdeling van behandelde zaken is in 2019 gelijk gebleven aan de verdeling in 2018.

Gewogen naar werklast is de verdeling anders. De behandeling van civiele zaken zorgt dan namelijk voor bijna de helft (48 procent) van de werklast, de behandeling van strafzaken voor ruim een kwart (28 procent) en de behandeling van bestuurszaken inclusief belastingzaken en vreemdelingenzaken ook voor bijna een kwart (24 procent).

In 2019 was het aandeel van de verschillende rechtsgebieden in werklast min of meer gelijk aan het aandeel in 2018. Binnen de rechtsgebieden vonden wel verschuivingen plaats. Zo nam in het bestuursrecht in 2019 het aandeel van vreemdelingenzaken in de werklast verder toe. De werklast van belastingzaken en bestuurszaken nam dus relatief af.

Tabel 11: Aantal afgehandelde zaken 2015-2019 (afgerond op tientallen)

	2015	2016	2017	2018	2019	Groei 2019
Kantonzaken rechtbanken	1.061.520	973.250	969.050	960.310	959.320	0%
Handelszaken (incl. arbeidszaken en kort gedingen)	466.980	451.930	374.680	339.820	354.810	4%
Familiezaken	403.240	408.810	488.800	516.420	498.000	-4%
Strafzaken	66.510	53.150	59.460	59.330	66.310	12%
Mulderzaken (excl. adres onbekend)	124.790	59.370	46.120	44.750	40.200	-10%
Civiele zaken (niet-kanton) rechtbanken	287.640	279.490	269.600	256.900	257.370	0%
Handelszaken en kort gedingen	85.290	76.520	69.640	62.250	58.480	-6%
Familiezaken*	183.870	185.390	184.010	180.700	185.450	3%
Rekesten aan de voorzieningenrechter	18.480	17.580	15.950	13.950	13.440	-4%
Bestuurszaken rechtbanken	102.330	106.700	103.280	92.970	97.250	5%
Bestuurszaken	51.580	49.930	44.530	37.880	35.210	-7%
Vreemdelingenzaken	25.380	29.730	30.770	33.230	38.350	15%
Belastingzaken	25.370	27.050	27.970	21.860	23.690	8%
Strafzaken (niet-kanton) rechtbanken	184.120	174.650	169.880	164.660	167.330	2%
Appèlcolleges	62.680	65.910	61.510	58.730	56.310	-4%
Handelszaken	8.830	8.880	8.630	7.950	7.740	-3%
Familiezaken	4.730	5.040	5.470	5.450	5.140	-6%
Belastingzaken	4.900	7.430	4.680	3.770	3.720	-1%
Strafzaken	35.200	35.670	33.970	31.880	30.860	-3%
CRvB + CBb*	9.020	8.900	8.760	9.680	8.850	-9%
Totaal Rechtspraak	**1.698.290**	**1.600.010**	**1.573.310**	**1.533.570**	**1.537.580**	**0%**

**CRvB -12 procent en CBb +4 procent*
CBb zaken zijn niet meegenomen in de jaarverantwoording naar het ministerie van Justitie en Veiligheid, omdat deze buiten de P x Q financiering vallen.

Tabel 12: Productiegroei naar instantie en rechtsgebied 2019

	Groei zaken %	Groei werklast (prijsbeweging)
Rechtbanken	**0%**	**-1%**
Kantonzaken rechtbanken	0%	-1%
Civiele zaken (niet-kanton) rechtbanken	0%	-3%
Strafzaken (niet-kanton) rechtbanken	2%	-3%
Bestuurszaken rechtbanken (incl. belasting- en vreemdelingenzaken)	5%	3%
Appelcolleges	**-4%**	**-6%**
Civiele zaken	-4%	-2%
Belastingzaken	-1%	-4%
Strafzaken	-3%	-8%
CRvB	-12%	-11%
CBb	4%	-
Totaal	**0%**	**-2%**

Gemarkeerd zijn de zaaksgroepen, waarbij de zaakssamenstelling substantieel zwaarder werd

Tabel 11 toont het aantal afgehandelde zaken per rechtsgebied voor de periode 2015-2019. Tabel 12 toont de groei of daling van het aantal afgehandelde zaken en van de werklast ten opzichte van 2018. In 2019 werden er in totaal 1,54 miljoen zaken afgedaan, dit was ongeveer gelijk aan het aantal in 2018. Bij de appelcolleges was er wel een daling van het aantal afgehandelde zaken van 4 procent. De grootste daling was te zien bij het CRvB (12 procent), maar ook het aantal inkomende zaken daalde daar fors. De werklast (het gewogen volume afgehandelde zaken) is met 2 procent licht afgenomen, vooral bij de appèlcolleges. Dit betekent dat relatief zware (meer bewerkelijke) zaken, zoals bestuurszaken en belastingzaken, nog sterker afnamen dan het aantal relatief lichte (minder bewerkelijke) zaken. De relatieve bewerkelijkheid – werklastontwikkeling ten opzichte van zaakontwikkeling – nam enigszins toe bij de civiele zaken bij de gerechtshoven.

Aantal afgehandelde zaken ten opzichte van de afspraken met de minister

De Rechtspraak wordt grotendeels gefinancierd op basis van het aantal afgehandelde zaken. Daarover worden afspraken gemaakt met de minister van Justitie en Veiligheid. Die afspraken zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op voorspellingen van het aantal zaken dat zal worden aangebracht. Deze voorspellingen worden met het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) op basis van prognosemodellen berekend. Na afloop van het boekjaar vindt verrekening plaats van het werkelijke aantal afgehandelde zaken ten opzichte van de afspraken. Als de Rechtspraak meer zaken behandelt, dan krijgt zij een aanvullende financiering; worden er minder zaken behandeld dan afgesproken, dan moet er worden terugbetaald. In Tabel 13 is weergegeven hoe het aantal afgehandelde zaken in 2019 zich verhoudt tot de afspraken die hierover met de minister zijn gemaakt.

Tabel 13: Aantal afgehandelde zaken in 2019 ten opzichte van de afspraken met de minister (afgerond op tientallen)

	Begroting afspraken in aantallen	productie in aantallen	Productie t.o.v. afspraken
Rechtbanken	**1.524.490**	**1.456.550**	**96%**
Kantonzaken*	953.180	934.600	**98%**
Civiele zaken	290.380	257.370	**89%**
Reguliere bestuurszaken	43.770	35.210	**80%**
Vreemdelingenzaken	38.540	38.350	**100%**
Belastingzaken	32.260	23.690	**73%**
Strafzaken excl. overtredingen	166.360	167.330	**101%**
Gerechtshoven	**52.740**	**47.460**	**90%**
Civiele zaken	14.470	12.880	**89%**
Strafzaken	33.940	30.860	**91%**
Belastingzaken	4.330	3.720	**86%**
CRvB	**10.260**	**6.910**	**67%**
Totaal	**1.587.490**	**1.510.920**	**95%**

Voor het CBb worden geen afspraken met de minister gemaakt.

* *Kantonzaken exclusief vijfjaarsevaluatie CBM zaken vanwege een afwijkende financieringsafspraak, dit waren 24.700 zaken in de productie 2019*

In 2019 lag het aantal afgehandelde zaken ongeveer 5 procent lager dan de afspraken met de minister. Er werden vooral minder belastingzaken, reguliere bestuurszaken en civiele zaken afgehandeld dan afgesproken met de minister, zowel bij de rechtbanken als bij de hoven. Ook het CRvB handelde minder zaken af dan afgesproken. De cijfers van de CRvB behoeven nadere toelichting. Het aantal in de tabel geeft namelijk de afspraak weer die tussen Raad voor de rechtspraak en minister werd gemaakt. Deze afspraak lag fors hoger dan de afspraak die uiteindelijk door de Raad voor de rechtspraak en de CRvB werd gemaakt (8.250 zaken). Naast een fors lagere nieuwe zaakinstroom kampte de CRvB met een hoog ziekteverzuim, moesten maatregelen ter beheersing van werkdruk worden getroffen en bleek bij een toenemende vergrijzing het aantrekken van voldoende nieuwe raadsheren lastiger dan kon worden voorzien, aangezien vele gerechten in dezelfde vijver vissen.

3.2.2 BOPZ-zaken en scheidingszaken

Omdat een relatief groot aantal familiezaken aan de rechter wordt voorgelegd, wordt daarop hieronder ingezoomd. Het gaat dan bijvoorbeeld om zaken gerelateerd aan bijzondere opneming in psychiatrische ziekenhuizen (Wet BOPZ) en scheidingsverzoeken. Tabel 14 toont het totaal aantal BOPZ-zaken en scheidingsverzoeken die in de jaren 2015-2019 bij de Rechtspraak zijn binnengekomen en behandeld.

Het aantal BOPZ-zaken bij de rechtbanken is in de periode 2015-2019 gestegen met ongeveer 25 procent. Bij de hoven worden per jaar maar enkele zaken rond BOPZ afgedaan. Deze aantallen zijn niet opgenomen in de tabel.

Het totaal aantal ingekomen scheidingszaken is in de periode 2015-2019 licht afgenomen, alhoewel er in 2019 weer een lichte stijging te zien was van het aantal inkomende en afgehandelde zaken ten opzichte van 2018.

Tabel 14: Aantal BOPZ zaken en scheidingszaken (afgerond op tientallen)

	Inkomende zaken					Afgehandelde zaken				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Bopz*										
Rechtbanken	26.540	27.790	28.600	29.250	33.090	24.480	26.060	26.820	27.370	30.390
Scheidingszaken										
Rechtbanken										
- gemeenschappelijk verzoek	22.690	22.420	22.650	21.700	22.190	22.850	22.180	22.940	21.690	21.970
- eenzijdig, waarvan:	13.350	12.450	12.000	11.220	11.790					
- op tegenspraak						5.870	5.370	5.060	4.590	4.690
- eenzijdig zonder verweer						7.310	6.930	6.660	6.130	5.700
- overige afdoeningen#						860	810	840	760	730
Hoven	800	680	640	630	500	710	750	700	650	600

* *Ingetrokken zaken zijn niet meegeteld bij de afgehandelde zaken BOPZ*

3.2.3 Tbs-maatregelen

De strafrechter legt niet alleen straffen op, maar ook maatregelen, zoals tbs (terbeschikkingstelling). De tbs-maatregel is een behandelmaatregel die de rechter kan opleggen als iemand een misdrijf heeft gepleegd terwijl hij leed aan een ernstige stoornis of als er sprake is van een gebrekkige ontwikkeling van de verdachte. Ook om de samenleving te beschermen wordt iemand behandeld. Zolang de officier van justitie op basis van adviezen denkt dat er nog sprake is van een stoornis of risico op herhaling, zal hij de rechter vragen om de maatregel te verlengen met 1 of 2 jaar. De rechter laat zich bij zo'n beslissing adviseren door onder andere de tbs-kliniek en onafhankelijke deskundigen.

Er bestaan 2 varianten: tbs met bevel tot verpleging, waarbij de tbs-gestelde in een kliniek wordt geplaatst en behandeld, en tbs met voorwaarden. De verdachte moet zich dan aan een aantal voorwaarden houden, zoals meewerken aan een behandeling (meestal deels in een kliniek) of bijvoorbeeld stoppen met drugsgebruik. Tbs met voorwaarden kan aan de orde komen als het delict niet te zwaar is, maar alleen als de verdachte inzicht heeft in zijn ziekte en de betrouwbare bereidheid heeft om de voorwaarden na te leven. Doet hij dat niet, dan wordt de maatregel alsnog omgezet in tbs met dwangverpleging. In tabel 15 staat hoe vaak een tbs-maatregel de afgelopen jaren werd opgelegd in eerste aanleg en hoe vaak de rechter een verlenging tot tbs heeft behandeld in eerste aanleg. Het aantal keer dat een tbs-maatregel is opgelegd steeg tussen 2015 en 2018, maar in 2019 is er sprake van een lichte daling.

Tabel 15: Aantal opgelegde tbs-maatregelen en zaken waarin verlenging van tbs is behandeld met beslissing (afgerond op tientallen)

	2015	2016	2017	2018	2019
Opgelegde tbs					
Tbs met bevel tot verpleging	100	110	130	160	150
Tbs met voorwaarden	50	70	80	90	70
Verlenging tbs					
Afwijzing	110	90	110	110	100
Verlenging	1.180	1.090	1.080	990	1.040
Overige beslissing	110	90	60	60	60

3.2.4 Mediation naast rechtspraak en mediation in strafzaken

In tabel 16 wordt een landelijk beeld gegeven van het aantal mediations in 2019, ten opzichte van 2018. Na een piek van 3.683 verwijzingen naar mediation in 2018, was het totale aantal verwijzingen in 2019 wat lager: 3.442 (een afname van 6,5 procent). De afname wordt veroorzaakt door lagere verwijzingsaantallen in het rechtsgebied familie en jeugd en het rechtsgebied handel (beide civiel recht). Bij bestuurs-, kanton- en strafzaken is sprake van stabiele verwijzingsaantallen. Van alle verwijzingen (landelijk) leidde, net als vorig jaar, 72 procent ook daadwerkelijk tot de start van een mediation.

Tabel 16: Aantal mediations landelijk en per rechtsgebied

Totaal gerechten	Aantal verwijzingen jan-dec 2019	Aantal verwijzingen jan-dec 2018	Gestarte mediations jan-dec 2019	Afgerond mediations jan-dec 2019	Percentag volledige overeenstemming jan-dec 2019	Percentage overeenstemming Met schadever-goeding (Straf) jan-dec 2019	Percentage gedeeltelijke overeenstemming jan-dec 2019	Percentag zonder overeenstemming jan-dec 2019
Bestuur	53	52	44	24	41,7	0,0	0,0	58,3
Civiel - familie en jeugd	1.683	1.911	1.403	1.377	46,1	0,0	12,1	41,8
Civiel - handel	146	178	119	129	44,2	0,0	1,6	54,3
Kanton	88	73	79	77	42,9	0,0	5,2	51,9
Straf	1.472	1.472	817	833	57,1	22,8	4,6	15,5
Totaal	**3.442**	**3.686**	**2.462**	**2.440**	**49,6**	**7,8**	**8,6**	**33,9**

Het belangrijkste argument voor de rechter om een zaak naar een mediator te verwijzen (ruim 54 procent), is het feit dat partijen in de toekomst met elkaar verder moeten. Ook de gedachte dat een rechterlijke uitspraak geen echte oplossing biedt voor het conflict, wordt regelmatig als reden genoemd (ruim 39 procent).

Het percentage van het aantal mediations dat met volledige of gedeeltelijke overeenstemming werd afgesloten, steeg met 1 procent naar 66 procent. Dit is sinds de start van de registratie van mediation in 2005 het hoogste percentage.

Voor alle rechtsgebieden samen lag het percentage volledige overeenstemming (al dan niet met afspraken over schadevergoeding) op 57,4 procent en het percentage gedeeltelijke overeenstemming op 8,6 procent. Deze stijging van het 'slagingspercentage' is vooral te danken aan het steeds groter wordende aandeel van mediation in strafzaken. Het percentage is daar zeer hoog: bijna 85 procent van de mediations in strafzaken werd met volledige of gedeeltelijke overeenstemming afgesloten (79,9 procent respectievelijk 4,6 procent).

Daarnaast speelt waarschijnlijk ook een rol dat er een steeds betere selectie van voor mediation geschikte zaken is.

Partijen zijn overwegend positief over het mediationproces en de mediator. Van hen was 61 procent in 2019 tevreden of zeer tevreden over het mediationproces en 78 procent tevreden of zeer tevreden over de mediator. Het is een bekend gegeven dat de tevredenheid over het proces in het algemeen wat lager is dan de tevredenheid over de mediator, omdat de uitkomst van de mediation bij de tevredenheid over het proces een grotere rol speelt.

Op de vraag welke neveneffecten een mediation mogelijk heeft gehad, ook al heeft deze niet tot overeenstemming tussen partijen geleid, werden onder meer een verbeterde communicatie met de wederpartij (25 procent), meer begrip voor de wederpartij (17 procent) en een beter inzicht in het eigen aandeel (11 procent) genoemd. Daarnaast werd er in 22 procent van de zaken vastgelegd dat er sprake was van 'een ander neveneffect'. Slechts 25 procent van de partijen gaf aan dat er geen enkel (positief) neveneffect was bij deze afgeronde mediations (zonder overeenstemming).

3.2.5 Productiviteit en kosten

Tabel 17 laat zien hoe de gemiddelde personele bezetting en het volume afgehandelde zaken zich in de afgelopen jaren hebben ontwikkeld. In de bezettingscijfers, zoals gepresenteerd in paragraaf 3.1, was te zien dat de personeelsomvang eind 2019 licht hoger lag dan eind 2018. De capaciteits-uitbreiding van de afgelopen jaren is nodig voor het verlagen van de werkdruk, het kunnen werken volgens de professionele standaarden en om rekening te houden met natuurlijk verloop (vervangingsvraag). De gemiddelde bezetting, zoals hier wordt gebruikt, is van 2018 naar 2019 zeer licht toegenomen (1 procent). Omdat tegelijkertijd het zaakvolume (werklast) licht afnam (-2 procent), met name bij de appèlcolleges, geldt dat de arbeidsproductiviteits-indicator als resultante afnam (-3 procent) ten opzichte van 2018.

Tabel 17: Index personele bezetting, gewogen zaaksvolume en arbeidsproductiviteit 2014-2019 (2014 = 100)*

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Groei 2019 (%)
Gemiddelde bezetting rechters en raadsheren	100	100	99	103	106	106	-0,3%
Gemiddelde bezetting ondersteuning	100	101	101	103	104	106	1,2%
Gemiddelde bezetting totaal	100	101	101	103	105	106	0,9%
Gewogen zaaksvolume	100	97	95	90	84	82	-2,1%
Zaaksvolume per arbeidsjaar: arbeidsproductiviteit	100	96	94	87	80	78	-3,0%

* *In deze bezettingscijfers is voor alle jaren (het bureau van) de Raad voor de rechtspraak ook opgenomen. Ultimo 2019 betreft dit 3 fte RA en 142 fte GA.*

Tabel 18 geeft een beeld van de kostenontwikkeling, gecorrigeerd voor inflatie van lonen en prijzen bij de overheid.[5] De totale voor inflatie gecorrigeerde kosten die de Rechtspraak heeft gemaakt zijn in 2019 toegenomen met 2 procent. Zowel de personele kosten als de materiële kosten namen toe, zij het in verschillende mate.

Omdat het zaakvolume in 2019 afnam, terwijl de kosten licht toenamen, zijn de kosten voor een vergelijkbare hoeveelheid zaken in 2019 gestegen. Over de periode 2014-2019 nam het gewogen zaakvolume met 18 procent af (index 82). De reële kosten voor de Rechtspraak namen in die periode ook af, maar in mindere mate (index 92). Dit betekent dat de kostenproductiviteit van de Rechtspraak nu (index 89) lager is dan in 2014.

Tabel 18: Index reële kosten en zaaksvolume per ingezette euro 2014-2019 (2014 = 100)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Groei 2019 (%)
Personele kosten	100	97	101	98	95	96	1,1%
Overige (materiële) kosten	100	98	96	82	78	82	4,9%
Totale kosten	100	97	99	94	91	92	2,0%
Gewogen zaaksvolume	100	97	96	90	84	82	-2,1%
Zaaksvolume per ingezette euro: kostenproductiviteit	100	100	97	96	93	89	-4,1%

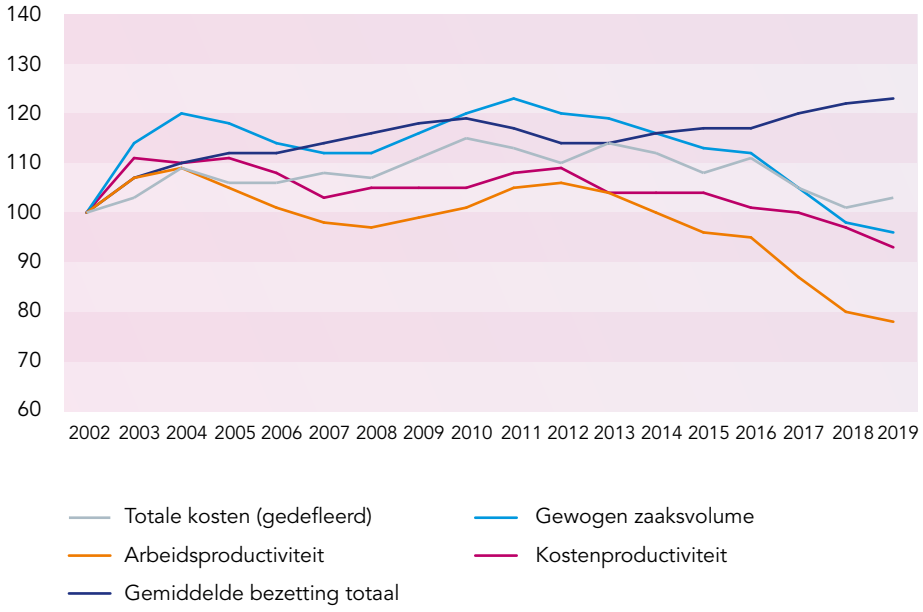
De personele kosten namen in nominale termen sterk, en gecorrigeerd voor inflatie, dus in reële termen, ook nog licht toe. De nominale toename was voornamelijk het gevolg van een stijging van de cao-lonen, per 1 juli 2019 en, voor RA-personeel ook, terugwerkend per 1 juli 2018. Bij een redelijk constante gemiddelde bezetting laat de lichte stijging in reële zin zien dat personeel relatief iets duurder is geworden of dat relatief iets meer mensen in hogere salarisschalen zitten. De materiële kosten namen zowel in nominale als in reële zin sterk toe. Huisvestingskosten en exploitatiekosten namen beiden toe. Zie daarvoor ook hoofdstuk 4, onderdeel [14].

In figuur 5 zijn de ontwikkelingen op het gebied van het aantal zaken, gemiddelde personele omvang en reële kosten voor een langere periode te zien, namelijk 2002-2019. Het gewogen zaakvolume vertoonde in deze periode eerst een golvende beweging met een opwaartse trend. Sinds 2011 is echter ieder jaar weer een daling zichtbaar. De personeelsomvang is sinds 2002 toegenomen met ruim 20 procent. De arbeidsproductiviteit is daarmee afgenomen tot ver beneden het niveau van 2002. Sinds 2014 is de afname versterkt. De totale reële kosten voor de Rechtspraak zijn vanaf 2002 toegenomen met circa 3 procent. Per saldo zijn de kosten voor de afhandeling van een vergelijkbare hoeveelheid zaken in 2019 nu hoger dan in 2002. De kostenproductiviteitsindex kwam in 2019 opnieuw uit onder de 100.

5 Inflatiecorrectie op basis van 'loonvoet sector overheid' voor personele kosten en 'prijs intermediair verbruik overheid' voor materiële kosten (beide afkomstig van het Centraal Planbureau). Omdat deze deflatoren soms met terugwerkende kracht worden gewijzigd door het CPB, zijn sommige indexcijfers in de tabel ook gewijzigd vergeleken met het Jaarverslag Rechtspraak 2018.

De arbeidsproductiviteit laat sinds 2013 een dalende trend zien. Dit moet echter wel gezien worden in het licht van de tijdsbesteding die de herziening gerechtelijke kaart (HGK) en invoering van digitalisering (KEI) – ook al is die niet volledig gerealiseerd – in die jaren hebben gevraagd, alsmede de invoering van professionele standaarden. Ook blijft in de gebruikte cijfers van het zaakvolume een aantal ontwikkelingen die de behandeling van rechtszaken bewerkelijker maken buiten beeld. Dat geldt ook voor ontwikkelingen in werkdruk en gewerkte overuren.[6]

Figuur 5: Ontwikkeling zaaksvolume, gemiddelde bezetting, kosten en productiviteit 2013-2019 (2002=100)

6 Zie voor meer informatie ook 'Doorlichting Financiën Rechtspraak', Boston Consultancy Group, februari 2019, blz. 24 en verder.

3.2.6 Werkvoorraden

Alle gerechten hebben een zogenoemde 'werkvoorraad'. Dit zijn zaken die wachten op behandeling, of zijn binnengekomen, maar nog niet zijn afgedaan. Tabel 19 toont de werkvoorraadontwikkeling per rechtsgebied. De totale werkvoorraad is in 2019 afgenomen (-2 procent ten opzichte van de voorraad een jaar eerder). Ook in verhouding tot het instroomvolume[7] is de werkvoorraad verminderd (-0,6 procent). Dit is opnieuw een verbetering. De totale werkvoorraad neemt al sinds 2014 Rechtspraakbreed af, sinds dat jaar met meer dan 100.000 zaken.

Bij de rechtbanken nam de werkvoorraad in 2019 vooral af bij civiel handel en bij kanton straf (overtredingen en Mulderzaken). De werkvoorraad nam bij bestuur (bestuurszaken, vreemdelingenzaken, belastingzaken) juist sterk toe. Bij vreemdelingenzaken was dit vooral aan de hoge instroom in 2019 te wijten.

Bij de hoven nam de werkvoorraad duidelijk af, vooral bij civiele handelszaken. Bij familiezaken, strafzaken en belastingzaken echter niet. Bij de CRvB nam in 2019 de voorraad opnieuw substantieel af. Bij het CBb is de voorraad juist verder toegenomen. Deze werkvoorraad is momenteel zeer omvangrijk. Een groep fosfaatzaken vormt hiervan een aanzienlijk onderdeel. In 2019 is een deel van de zaken over de fosfaatrechten voor melkveebedrijven projectmatig aangepakt en zijn nieuwe werkwijzen voor de afhandeling van deze zaken onderzocht. In 2020 vindt een vervolgproject plaats. Voorts hebben het CBb en de Raad van State eind 2019 afspraken gemaakt over een project om de ongeveer 800 beroepszaken over de Regeling fosfaatreductieplan voor melkveebedrijven te behandelen. Voor de behandeling van de fosfaatzaken zijn extra middelen toegekend. Dat leidt ertoe dat het CBb binnen afzienbare termijn weer op de reguliere werkvoorraad zal zitten.

7 Om zichtbaar te krijgen of er een voorraadafname plaatsvond, los van het effect van instroomontwikkelingen en instroomniveau, is naast de absolute werkvoorraadontwikkeling ook de voorraadontwikkeling in verhouding tot het instroomniveau berekend.

Tabel 19: Werkvoorraadontwikkeling 2018-2019 (afgerond op tientallen)

	Werkvoorraad eind 2018	Ontwikkeling werkvoorraad 2018		Werkvoorraad eind 2019	Ontwikkeling werkvoorraad 2019	
		gerelateerd aan instroom	vergeleken met voorraad 2017		gerelateerd aan instroom	vergeleken met voorraad 2018
Rechtbanken						
Civiel	**88.690**	**-4%**	**-10%**	**82.590**	**-2%**	**-7%**
- Handelszaken	54.740	-19%	-14%	46.740	-18%	-15%
- Familiezaken	31.500	-1%	-5%	33.470	1%	6%
- Beslissing president /civiel algemeen	2.450	0%	-3%	2.380	0%	-3%
Bestuur	**48.750**	**4%**	**8%**	**55.190**	**6%**	**13%**
- Bestuurszaken	18.680	-3%	-5%	20.410	5%	9%
- Vreemdelingenzaken	7.510	0%	1%	10.110	6%	35%
- Belastingzaken	22.560	16%	23%	24.670	8%	9%
Strafzaken[1)]	**54.290**	**-3%**	**-9%**	**54.090**	**0%**	**0%**
Kanton	**150.930**	**-1%**	**-6%**	**141.090**	**-1%**	**-7%**
- Handelszaken	30.570	1%	9%	33.870	1%	11%
- Familiezaken	97.540	-2%	-9%	91.900	-1%	-6%
- Beslissing president /civiel algemeen	550	0%	-2%	580	1%	5%
- Strafzaken + Mulderzaken	22.270	-3%	-14%	14.740	-8%	-34%
Gerechtshoven						
Civiel	**10.970**	**-4%**	**-5%**	**10.460**	**-4%**	**-5%**
- Handelszaken	8.070	-3%	-3%	7.390	-10%	-8%
- Familiezaken	2.900	-6%	-10%	3.070	3%	6%
Belastingzaken	**3.780**	**5%**	**5%**	**5.200**	**28%**	**38%**
Strafzaken	**21.440**	**1%**	**2%**	**22.950**	**5%**	**7%**
CRvB	**10.100**	**-16%**	**-10%**	**8.670**	**-26%**	**-14%**
CBb	**3.090**	**37%**	**57%**	**3.180**	**4%**	**3%**
Totaal werkvoorraad	**392.040**	**-1,5%**	**-5%**	**383.420**	**-0,6%**	**-2%**

1) Voorraad ter zitting gebrachte zaken.

3.2.7 Kwaliteitsnormen

De Rechtspraak vindt de kwaliteit van het rechtspreken belangrijk. De organisatie van kwaliteitszorg is voortdurend in ontwikkeling. De huidige kwaliteitsnormen zien toe op permanente educatie, meervoudige afdoening (MK-afdoening), reflectie, goede bewijsmotivering middels Promis en doorlooptijden. In het licht van de doorontwikkeling van het kwaliteitszorgsysteem, is de Rechtspraak bezig om deze kwaliteitsnormen te evalueren. Daarmee is in 2019 een begin gemaakt; de uitkomsten van deze evaluatie worden medio 2020 verwacht.

De Rechtspraak geeft prioriteit aan het behalen van de normen op doorlooptijden. De normen voor goede bewijsmotivering, reflectie en aantal meervoudige afdoeningen worden kritisch bekeken. In het licht van de evaluatie van de kwaliteitsnormen is de huidige norm voor permanente educatie losgelaten. Dat betekent niet dat er niet aan permanente evaluatie wordt gedaan. Op gerechtsniveau wordt aandacht besteed aan kennisbevordering en opleiding.

A. Kwaliteitsnorm: doorlooptijden

Doorlooptijd gaat over hoe lang de behandeling van een rechtszaak van het begin tot het eind duurt. De doorlooptijd is gedefinieerd als de totale tijd die verstrijkt tussen het instromen en het uitstromen van een zaak bij 1 gerechtelijke instantie.

Er zijn normen geformuleerd voor de duur van rechtszaken. Daartoe zijn rechtszaken opgedeeld in verschillende proceduretypen met ieder 1 of 2 eigen doorlooptijdnormen; 32 normen voor de rechtbanken en 15 voor de hoven. Die normen bestaan uit 2 elementen:
1) de termijn waarbinnen een zaak afgehandeld dient te zijn, en
2) het percentage zaken dat binnen die termijn is afgehandeld.

De gemeten doorlooptijd betreft overigens de totale duur van de behandeling. Dat betekent dat ook fasen in het proces die niet door de Rechtspraak kunnen worden beïnvloed hierin zijn meegenomen.

Zoals in paragraaf 1.2 is beschreven, zijn in 2019 nieuwe standaarden voor de duur van zaken vastgesteld, die vanaf 2020 de huidige normen zullen vervangen.

In deze paragraaf is de stand van zaken te vinden over de duur van rechtszaken voor de rechtspraak als geheel. In de jaarlijkse kengetallenpublicatie is per gerecht de duur van rechtszaken te zien. Voor het CBb en de CRvB zijn geen normen voor doorlooptijden vastgesteld, maar worden de gemiddelde doorlooptijden wel kritisch bekeken.

Landelijk totaalbeeld

In de afgelopen 5 jaar is de gemiddelde duur van rechtszaken bij de rechtbanken licht afgenomen met 7 procent en bij de gerechtshoven toegenomen met 8 procent. Er zijn grote verschillen zichtbaar tussen gerechten of tussen afdelingen binnen gerechten. Zo nam de duur van overtredingszaken bij kanton sterk af en ook de duur van scheidingszaken op gemeenschappelijk verzoek door de rechtbank is korter geworden. De duur van strafzaken bij de gerechtshoven nam in de afgelopen 5 jaar toe. Bij de rechtbanken nam de doorlooptijd voor het afwikkelen van faillissementen toe, evenals de doorlooptijd van zaken omtrent omgang en gezag.

Tabel 20: Landelijk beeld doorlooptijden 2015-2019

Gemiddelde doorlooptijden rechtszaken in weken	2015	2016	2017	2018	2019	Gemiddelde doorloop-tijden 2019 t.o.v. 2015
Totaal rechtbanken	13	12	12	12	12	-7%
Totaal gerechtshoven	36	35	38	39	41	8%

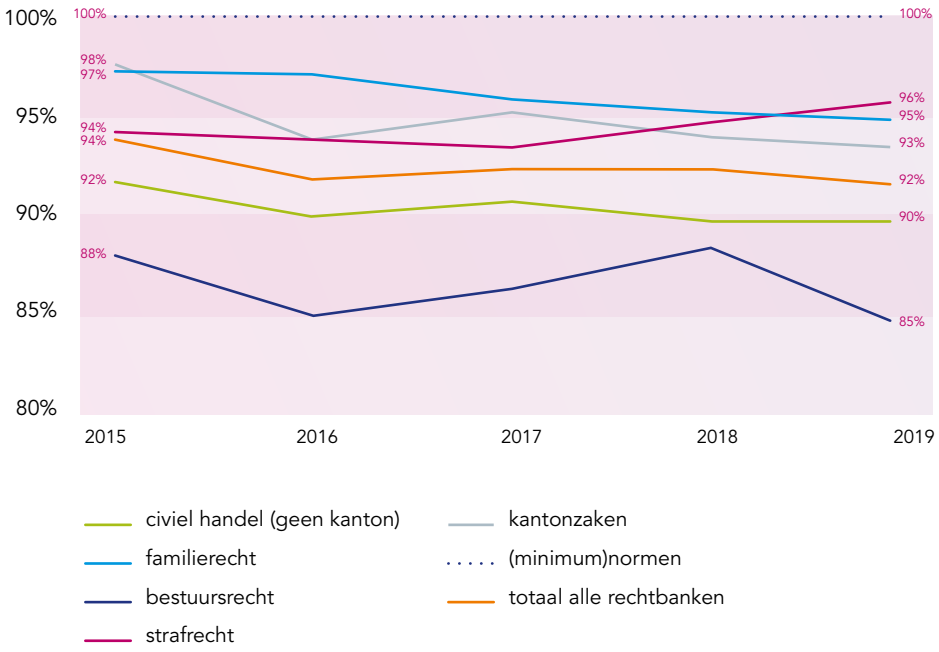
Weging op aantallen zaken 2019

Zoals gezegd is bij de rechtbanken de gemiddelde duur van rechtszaken in 2019 vergeleken met 2015 met 7 procent afgenomen. Uit figuur 6 blijkt evenwel dat de mate waarin rechtszaken bij de rechtbanken aan de norm voldoen in lichte mate is afgenomen: van circa 94 procent in 2015 tot 92 procent in 2019. De mate waarin rechtbanken aan de norm voldoen, is vanaf 2016 elk jaar constant 92 procent geweest. Vooral wat betreft kantonzaken en bestuurszaken wordt de norm minder vaak gehaald dan in 2015. De duur van strafrechtzaken viel in 2019 juist vaker binnen de norm dan in 2015.

Bij de gerechtshoven is sinds 2015 de gemiddelde duur toegenomen met 8 procent. In 2019 nam de gemiddelde duur van rechtszaken met ongeveer 2 weken toe in vergelijking met 2018.
Uit figuur 7 blijkt dat sinds 2015 de mate waarin rechtszaken bij gerechtshoven aan de normduur voldoen, is verslechterd: van 74 procent in 2015 tot 66 procent in 2019. Dit is vooral veroorzaakt doordat strafzaken veel minder vaak binnen de norm worden afgedaan, maar het geldt ook voor familiezaken. Voor handelszaken en belastingzaken is in 2019 ongeveer even vaak aan de normduur voldaan als in 2015.

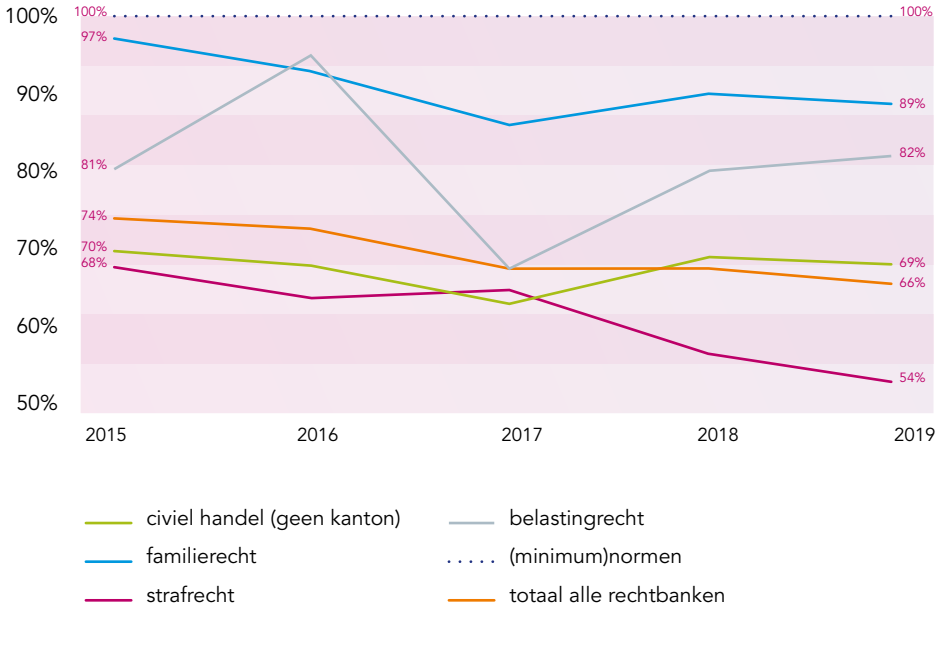
Figuur 6: Rechtbanken, mate waarin is voldaan aan de normpercentages 2015-2019

100% betekent dat volledig is voldaan aan de normeringen

Figuur 7: Gerechtshoven, mate waarin is voldaan aan de normpercentages 2015-2019

100% betekent dat volledig is voldaan aan de normeringen

Hieronder volgt per rechtsgebied een beschrijving van de ontwikkelingen in 2019.

Doorlooptijd kantonzaken

Tabel 21 laat zien dat sinds 2015 de duur van kantonzaken enigszins afgenomen is, hoewel de gestelde normen iets minder vaak worden gehaald. Met name de normen voor de Mulderzaken en rekesten arbeidsontbindingen op tegenspraak worden minder vaak gerealiseerd. De samenstelling van de arbeidsontbindingszaken is echter niet meer goed vergelijkbaar met 2015, omdat het ontslagrecht per 1 juli 2015 is gewijzigd als gevolg van invoering van de Wet werk en zekerheid.

Tabel 21: Doorlooptijd kantonzaken, percentage binnen normtijd, en gemiddelde doorlooptijd 2015-2019

		Realisatie					2019 t.o.v.
Kantonzaken	Norm	2015	2016	2017	2018	2019	2015
Handels- dagvaardingszaken met verweer - norm 1	**90% ≤ 1 jaar**	94%	94%	93%	93%	93%	**-1%**
Handels- dagvaardingszaken met verweer - norm 2	**75% ≤ 6 mnd.**	76%	77%	73%	72%	72%	**-5%**
Rekesten arbeidsontbindingen op tegenspraak	**95% ≤ 3 mnd.**	94%	86%	79%	76%	75%	**-20%**
Handelsrekesten, niet-arbeidszaken	**95% ≤ 6 mnd.**	83%	87%	87%	88%	86%	**4%**
Handels- dagvaardingszaken zonder verweer (verstek)	**90% ≤ 6 wkn.**	98%	98%	98%	98%	96%	**-2%**
Voorlopige voorzieningen	**95% ≤ 3 mnd.**	96%	95%	95%	96%	96%	**-1%**
Overtredingszaken	**85% ≤ 1 mnd.**	89%	90%	92%	93%	91%	**2%**
Mulderzaken	**80% ≤ 3 mnd.**	58%	35%	55%	48%	50%	**-14%**
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	**100% of hoger**	**98%**	**94%**	**95%**	**94%**	**93%**	**-4%**
"Gemiddelde doorlooptijd (gewogen gemiddelde) in weken Weging op aantallen zaken 2019"		**9**	**8**	**7**	**7**	**7**	**-19%**

Doorlooptijd familiezaken

Uit tabel 22 valt op te maken dat familierechtelijke procedures bij de rechtbanken al geruime tijd vrijwel geheel voldoen aan de gestelde normen. Alleen de duur van de behandeling van verzoeken om een minderjarige onder toezicht te stellen, ligt nog ver van de norm van 80 procent binnen 3 weken. Bovendien is hierbij geen verbetering te zien. Ook de norm voor omgang- en gezagzaken wordt minder vaak gehaald dan 5 jaar geleden. De gemiddelde duur van familiezaken bij rechtbanken is, alles samengenomen, iets langer geworden in vergelijking met 2015.

Tabel 22: Doorlooptijd familiezaken, percentage binnen normtijd, en gemiddelde doorlooptijd 2015-2019

		Realisatie					2019 t.o.v.
Familiezaken rechtbanken	**Norm**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2015**
Scheidingszaken totaal (exclusief vovo's)	**95% ≤ 1 jaar**	93%	94%	94%	94%	94%	**1%**
waarvan op gemeenschappelijk verzoek	**95% ≤ 2 mnd.**	92%	94%	96%	96%	96%	**4%**
Alimentatiezaken, bijstandsverhaal	**90% ≤ 1 jaar**	92%	93%	93%	91%	91%	**-2%**
Omgang- en gezagzaken	**85% ≤ 1 jaar**	87%	85%	83%	82%	81%	**-7%**
Jeugdbeschermingszaken kinderrechter	**90% ≤ 3 mnd.**	89%	89%	89%	88%	88%	**-1%**
waarvan eerste verzoeken tot OTS	**80% ≤ 3 wkn.**	68%	66%	59%	59%	59%	**-14%**
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	**100% of hoger**	**97%**	**97%**	**96%**	**95%**	**95%**	**-3%**
"Gemiddelde doorlooptijd (gewogen gemiddelde) in weken Weging op aantallen zaken 2019"		**14**	**14**	**14**	**14**	**15**	**3%**

		Realisatie					2019 t.o.v.
Familiezaken gerechtshoven	**Norm**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2015**
Familierekesten	**90% ≤ 1 jaar**	90%	91%	87%	87%	88%	**-3%**
waarvan Jeugdbeschermingszaken	**90% ≤ 4 mnd.**	85%	77%	69%	76%	72%	**-14%**
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	**100% of hoger**	**97%**	**93%**	**86%**	**90%**	**89%**	**-8%**
"Gemiddelde doorlooptijd (gewogen gemiddelde) in weken Weging op aantallen zaken 2019"		**31**	**32**	**35**	**34**	**34**	**9%**

De behandeling van familierekesten in hoger beroep is sinds 2015 wat langer gaan duren: de gemiddelde duur ging van 31 weken in 2015 naar 34 weken in 2019. Met name wat betreft de jeugdbeschermingszaken blijft de doorlooptijd achter op de norm.

Doorlooptijd handelszaken

Uit tabel 23 blijkt dat de mate waarin de behandeling van kort gedingen en niet-kanton-handelszaken bij de rechtbanken aan de duurdoelstellingen voldeden, vrijwel gelijk is gebleven in vergelijking met 2015. De gemiddelde duur liep wel op van 34 weken naar 38 weken.

Binnen dit rechtsgebied zijn er tussen 2015 en 2019 geen grote veranderingen wat betreft het halen van de duurnorm. Alleen wat betreft de doorlooptijd voor het afwikkelen van faillissementen, wordt de norm veel minder vaak gehaald dan in 2015.

Tabel 23: Doorlooptijd civiel handel, percentage binnen normtijd, en gemiddelde doorlooptijd 2015-2019

		Realisatie					2019 t.o.v.
Civiele handelszaken rechtbanken	**Norm**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2015**
Handels- dagvaardingszaken met verweer - norm 1	**90% ≤ 2 jaar**	87%	89%	91%	90%	90%	**3%**
Handels- dagvaardingszaken met verweer - norm 2	**70% ≤ 1 jaar**	62%	65%	64%	62%	65%	**4%**
Handels- dagvaardingszaken zonder verweer (verstek)	**90% ≤ 6 wkn.**	84%	78%	81%	80%	80%	**-5%**
Beëindigde faillissementen	**90% ≤ 3 jaar**	77%	72%	69%	65%	63%	**-18%**
Handelsrekesten (vooral insolventierekesten)	**90% ≤ 3 mnd.**	80%	76%	79%	81%	81%	**2%**
Kort gedingen / vovo's (inclusief familierecht)	**95% ≤ 3 mnd.**	92%	92%	93%	93%	93%	**1%**
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	**100% of hoger**	**92%**	**90%**	**91%**	**90%**	**90%**	**-2%**
"Gemiddelde doorlooptijd (gewogen gemiddelde) in weken Weging op aantallen zaken 2019"		**34**	**35**	**36**	**37**	**38**	**11%**

		Realisatie					2019 t.o.v.
Civiel - handelszaken gerechtshoven	**Norm**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2015**
Dagvaardingszaken handel en verdeling gemeenschap - norm 1	**90% ≤ 2 jaar**	81%	81%	80%	78%	78%	**-3%**
Dagvaardingszaken handel en verdeling gemeenschap - norm 2	**70% ≤ 1 jaar**	48%	46%	42%	39%	40%	**-17%**
Insolventierekesten	**90% ≤ 2 mnd.**	65%	46%	45%	68%	70%	**8%**
Handelsrekesten, niet insolventie	**90% ≤ 6 mnd.**	40%	52%	48%	51%	45%	**13%**
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	**100% of hoger**	**70%**	**69%**	**64%**	**70%**	**69%**	**-2%**
"Gemiddelde doorlooptijd (gewogen gemiddelde) in weken Weging op aantallen zaken 2019"		**60**	**59**	**63**	**64**	**63**	**6%**

De mate waarin handelszaken in hoger beroep aan de duurnormen voldoen, is de afgelopen 5 jaar vrijwel gelijk gebleven. De gemiddelde doorlooptijd is echter wel met ongeveer 3 weken toegenomen. Binnen deze groep zaken is de duur van handelsrekesten (niet insolventie) vergeleken met 2015 verbeterd, maar vergeleken met 2018 juist verslechterd. Slechts 45 procent wordt binnen 6 maanden afgehandeld, terwijl de norm op 90 procent ligt. Vergeleken met 2015 is het aantal dagvaardingszaken handel (inclusief verdeling gemeenschap) dat binnen een jaar wordt afgedaan gedaald van 48 procent naar slechts 40 procent, terwijl de norm op 70 procent ligt.

Doorlooptijd strafrecht

Tabel 24 maakt duidelijk dat de mate waarin strafzaken bij rechtbanken aan de duurnormen voldoen, sinds 2015 redelijk stabiel is. De gemiddelde doorlooptijd is met ongeveer een week afgenomen tot 7 weken. Raadkamerzaken die over voorlopige hechtenis gaan worden vrijwel altijd binnen 2 weken afgehandeld. Het aantal meervoudige strafzaken dat binnen de norm van 6 maanden wordt afgedaan, ligt rond 80 procent. De norm is dat 90 procent binnen die 6 maanden wordt afgehandeld.

Tabel 24: Doorlooptijd strafzaken, percentage binnen normtijd, en gemiddelde doorlooptijd 2015-2019

		Realisatie					2019 t.o.v.
Strafzaken rechtbanken	**Norm**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2015**
Strafzaken MK (= meervoudig behandeld)	**90% ≤ 6 mnd.**	81%	83%	81%	82%	80%	**-2%**
Politierechterzaken (incl. economische)	**90% ≤ 5 wkn.**	87%	86%	88%	87%	89%	**2%**
Strafzaken bij de kinderrechter (EK)	**85% ≤ 5 wkn.**	81%	80%	80%	81%	85%	**5%**
Raadkamerzaken m.b.t. voorlopige hechtenis	**100% ≤ 2 wkn.**	99%	99%	99%	99%	99%	**0%**
Raadkamerzaken niet voorlopige hechtenis	**85% ≤ 4 mnd.**	76%	74%	73%	78%	79%	**4%**
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	**100% of hoger**	**94%**	**94%**	**93%**	**95%**	**96%**	**2%**
"Gemiddelde doorlooptijd (gewogen gemiddelde) in weken Weging op aantallen zaken 2019"		**8**	**8**	**7**	**7**	**7**	**-7%**

Strafzaken gerechtshoven	Norm	Realisatie 2015	2016	2017	2018	2019	2019 t.o.v. 2015
Meervoudige Kamerzaken	**85% ≤ 9 mnd.**	65%	64%	65%	62%	51%	**-22%**
EK-strafzaken, niet kantonappellen	**85% ≤ 6 mnd.**	55%	49%	50%	36%	35%	**-36%**
EK-strafzaken, kantonappellen	**85% ≤ 6 mnd.**	67%	61%	57%	38%	37%	**-45%**
Raadkamer m.b.t. Voorlopige Hechtenis	**90% ≤ 2 wkn.**	74%	71%	80%	72%	72%	**-3%**
Raadkamer niet m.b.t. Voorlopige Hechtenis	**80% ≤ 4 mnd.**	57%	51%	50%	44%	40%	**-30%**
Klachten niet vervolgen (12 Sv)	**85% ≤ 6 mnd.**	34%	32%	30%	34%	30%	**-11%**
Uitwerken (MK) strafzaak i.v.m. cassatie	**100% ≤ 6 mnd.**	65%	66%	68%	65%	65%	**1%**
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	**100% of hoger**	**68%**	**65%**	**65%**	**58%**	**54%**	**-21%**
"Gemiddelde doorlooptijd (gewogen gemiddelde) in weken Weging op aantallen zaken 2019"		**28**	**29**	**29**	**32**	**35**	**22%**

Bij de gerechtshoven zijn de meeste zaaktypen binnen het strafrecht nog ver van de duurnormen verwijderd. Dit is al jaren het geval en er is eerder sprake van een verslechtering dan van een verbetering. De gemiddelde doorlooptijd is in de afgelopen 5 jaar toegenomen van 28 naar 35 weken. Vooral wat de enkelvoudige zaken betreft wordt de duurnorm lang niet gehaald, net als de raadkamerzaken die niet over de voorlopige hechtenis gaan. Wat betreft raadkamerzaken die wel over voorlopige hechtenis gaan, is het percentage dat binnen de norm van 2 weken wordt behandeld in 2019 vrijwel gelijk aan het percentage in 2015.

Doorlooptijd bestuursrecht

Uit tabel 25 blijkt dat in het bestuursrecht de mate waarin rechtszaken bij rechtbanken aan de duurnormen voldoen, in de afgelopen 5 jaar licht is afgenomen. De gemiddelde doorlooptijd in 2019 is echter vrijwel gelijk aan die in 2015.

Het percentage van de rijksbelastingzaken dat binnen een jaar wordt afgehandeld, is de afgelopen 5 jaar gedaald. De norm wordt daarmee lang niet gehaald. Ook het percentage reguliere bodemzaken dat binnen 9 maanden is afgedaan is in de afgelopen 5 jaar afgenomen. De duurnorm voor de zaken over lokale belastingen, staat ver af van de realisatie. De voorlopige voorzieningen worden echter vrijwel allemaal binnen de duurnorm van 3 maanden afgedaan, voor deze zaakstroom wordt de norm van 90 procent ruimschoots gehaald. Voor vreemdelingenzaken wordt nagenoeg voldaan aan de norm om 90 procent binnen 9 maanden af te handelen.

Tabel 25: Doorlooptijd bestuursrecht, percentage binnen normtijd, en gemiddelde doorlooptijd 2015-2019

		Realisatie					2019 t.o.v.
Bestuursrechtelijke zaken rechtbanken	**Norm**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2015**
Reguliere bestuurszaken, bodemzaken - norm 1	**90% ≤ 1 jaar**	82%	83%	82%	81%	80%	**-3%**
Reguliere bestuurszaken, bodemzaken - norm 2	**70% ≤ 9 mnd.**	68%	68%	65%	65%	60%	**-12%**
Voorlopige voorzieningen reguliere bestuurszaken	**90% ≤ 3 mnd.**	95%	97%	97%	97%	97%	**2%**
Vreemdelingenzaken, bodemzaken	**90% ≤ 9 mnd.**	84%	90%	91%	82%	88%	**4%**
Belastingzaken lokale belastingen, bodemzaken	**90% ≤ 9 mnd.**	55%	30%	31%	59%	56%	**1%**
Rijksbelastingzaken, bodemzaken - norm 1	**90% ≤ 18 mnd.**	74%	79%	83%	80%	74%	**0%**
Rijksbelastingzaken, bodemzaken - norm 2	**70% ≤ 1 jaar**	59%	56%	61%	59%	46%	**-22%**
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	**100% of hoger**	**88%**	**85%**	**86%**	**88%**	**85%**	**-4%**
"Gemiddelde doorlooptijd (gewogen gemiddelde) in weken Weging op aantallen zaken 2019"		**35**	**34**	**34**	**34**	**35**	**0%**

		Realisatie					2019 t.o.v.
Belastingzaken hoven	**Norm**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2015**
Belastingzaken - norm 1	**90% ≤ 18 mnd.**	78%	85%	69%	79%	81%	**3%**
Belastingzaken - norm 2	**70% ≤ 1 jaar**	51%	67%	40%	50%	51%	**0%**
Gemiddeld voldaan aan de normpercentages	**100% of hoger**	**81%**	**95%**	**68%**	**80%**	**82%**	**2%**
"Gemiddelde doorlooptijd (gewogen gemiddelde) in weken Weging op aantallen zaken 2019"		**61**	**49**	**66**	**57**	**57**	**-5%**

De duur van belastingzaken bij de gerechtshoven laat veel schommelingen zien. Vergeleken met 2015 zijn de belastingzaken bij de gerechtshoven korter gaan duren: van gemiddeld 61 weken in 2015 naar gemiddeld 57 weken in 2019. De mate waarin aan de duurnorm wordt voldaan, is met 82 procent in 2019 vrijwel gelijk aan de 81 procent in 2015.

Doorlooptijd bij CBb en CRvB

De gemiddelde duur van de procedures bij de CRvB en het CBb is opgenomen in tabel 26. De duur van rechtszaken bij het CBb is afgenomen van 59 weken in 2015 naar 49 weken in 2019. Dit komt door een afname van ongeveer 18 weken van de duur van bodemzaken met een uitspraak: van gemiddeld 84 weken in 2015 tot 66 weken in 2019. De gemiddelde duur van voorlopige voorzieningen is gelijk gebleven, terwijl die voor overige afdoeningen van bodemzaken licht toenam. Vergeleken met 2018 nam de duur van de rechtszaken bij het CBb in 2019 met enkele weken toe.

De gemiddelde duur van rechtszaken bij de CRvB is in 2019 toegenomen ten opzichte van 2015, van 64 weken naar 80 weken. Door het gestaag wegwerken van (heel) oude voorraden loopt de doorlooptijd zoals verwacht in eerste instantie op. Inmiddels bestaat ongeveer de helft van de zaakvoorraad uit zaken gelijk aan of jonger dan 1 jaar.

Tabel 26: Gemiddelde doorlooptijd van procedures bij CBb en CRvB in weken, 2015-2019

	Realisatie					2019 t.o.v.
	2015	2016	2017	2018	2019	2015
College van Beroep voor het bedrijfsleven						
Bodemzaak met (appèllabele) uitspraak	84	77	68	69	66	-22%
Overige afdoening bodemzaak	28	29	24	24	30	10%
Voorlopige voorziening	7	5	6	7	7	3%
Totaal CBb	**59**	**56**	**47**	**46**	**49**	-18%
Centrale Raad van Beroep						
Bodemzaak met (appèllabele) uitspraak	75	74	76	84	90	20%
Overige afdoening bodemzaak	29	33	34	39	43	51%
Voorlopige voorziening	9	11	10	12	12	37%
Totaal CRvB	**64**	**65**	**64**	**73**	**80**	25%

B. Kwaliteitsnorm: goede bewijsmotivering middels Promis

Promis zorgt voor een betere kwaliteit van het strafrechtelijk vonnis. De wijze waarop het vonnis is opgebouwd, geeft meer inzicht in de redenering achter de rechterlijke uitspraak en vergroot daarmee het vertrouwen van de burger in de Rechtspraak.

Kwantificering van de norm/indicator: minimaal 50 procent van de MK strafzaken, rechtbanken én hoven, inclusief megazaken, wordt volgens de Promis-methode afgedaan. De norm in de rechtbanken wordt inmiddels al jaren ruimschoots gehaald. De werkwijze is inmiddels gebruik binnen de rechtbanken. Ook alle gerechtshoven voldoen aan de norm van minimaal 50 procent.

C. Kwaliteitsnorm: reflectie

Reflectie zorgt voor integratie van feedbackmechanismen in het dagelijks werk. De norm beoogt ervoor te zorgen dat er structureel tijd is voor (vakinhoudelijke) feedback en reflectie. Daarmee wordt een open werkcultuur bevorderd waarin medewerkers zich vrij voelen om elkaar aan te spreken op inhoud en gedrag. De norm kan bijvoorbeeld worden ingevuld door het meelezen van enkelvoudige vonnissen of het meelopen en bijwonen van een zitting, door gebruik te maken van een intervisie- of reflectie-instrument zoals de zogenoemde EigenWijsheid-Kamer en spiegelbijeenkomsten.

Tabel 27: Realisatie kwaliteitsnorm goede bewijsmotivering middels Promis 2014-2018

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Norm
Rechtbanken	69%	70%	75%	80%	78%	75%	50%
Hoven	44%	55%	56%	54%	61%	61%	50%

Tabel 28: Realisatie kwaliteitsnorm reflectie 2014-2018

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2019	Realisatie 2019	Norm
Rechtbanken							
Intervisie of reflectietraject rechters	78%	71%	69%	66%	66%	63%	100%
Intervisie of reflectietraject juridisch medewerkers	55%	61%	58%	54%	46%	54%	100%
Hoven							
Intervisie of reflectietraject raadsheren	26%	47%	67%	36%	73%	71%	100%

Kwantificering van de norm/indicator: jaarlijkse deelname aan een intervisie- en/of reflectietraject is van toepassing op rechters, raadsheren en op juridisch medewerkers in de rechtbanken. De realisatiecijfers worden geregistreerd per gerecht. Er zijn landelijk geen cijfers bekend per rechtsgebied.

D. Kwaliteitsnorm: meervoudige afdoening (MK-afdoening)

Rechters moeten de ruimte hebben om een zaak meervoudig (met 3 personen) af te doen. De rechter bepaalt of een zaak enkelvoudig of meervoudig wordt afgedaan. Meervoudige afdoening ligt in de rede bij complexe zaken, bij principiële rechtsvragen of in geval van grote maatschappelijke onrust. Dit bevordert de juridische kwaliteit van een uitspraak. Voorkomen moet worden dat zaken die geschikt zijn om meervoudig af te doen, uit efficiëntieoverwegingen enkelvoudig worden afgedaan. Om deze reden zijn per rechtsgebied streef-percentages afgesproken voor meervoudige afdoening.

De streefpercentages voor MK civiel handel, civiel familie en vreemdelingen-kamer worden (net) niet gehaald. Voornaamste oorzaak ligt in het aanbod dat zich leent voor meervoudige afdoening.

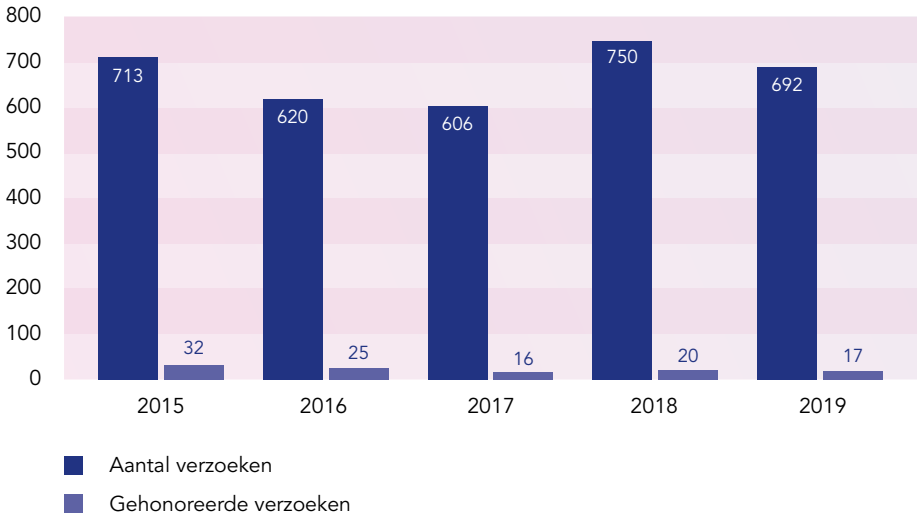
3.2.8 Wrakingsverzoeken en gehonoreerde wrakingen

In Nederland heeft iedere burger recht op een onpartijdige rechter. Wie betrokken is bij een rechtszaak en goede redenen heeft om te denken dat de rechter een zaak niet onpartijdig kan beoordelen, kan vragen deze rechter te laten vervangen door een andere. We noemen dat een verzoek tot wraking.
Het aantal wrakingsverzoeken liep in de periode 2009 tot 2012 sterk op tot ruim 600 wrakingsverzoeken per jaar. In 2015 liep dit aantal op tot ruim 700 verzoeken en in de jaren erna varieerde het aantal wrakingsverzoeken tussen de ruim 600 en 750 verzoeken per jaar (zie figuur 7). In 2019 werden er 692 verzoeken ingediend. De cijfers betreffende wrakingsverzoeken zijn niet afgezet tegen het aantal behandelde zaken bij de gerechten.

Tabel 29: Realisatie kwaliteitsnorm meervoudige kamer 2014-2018

	Realisatie 2014	Realisatie 2015	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2019	Realisatie 2019	Norm
Rechtbanken							
MK straf	15%	14%	15%	16%	**17%**	16%	**15%**
MK civiel handel	8%	8%	8%	7%	**7%**	6%	**10%**
MK civiel familie	2%	2%	2%	2%	**2%**	2%	**3%**
MK bestuur algemeen	11%	10%	12%	12%	**12%**	13%	**10%**
MK vreemdelingenkamer	3%	3%	3%	2%	**2%**	1%	**5%**
MK belasting rijk	28%	29%	25%	27%	**20%**	28%	**25%**
Hoven							
MK straf	91%	89%	93%	96%	**95%**	91%	**85%**
MK belasting	90%	92%	95%	92%	**94%**	95%	**90%**

Figuur 8: Aantal wrakingsverzoeken en aantal gehonoreerde wrakingsverzoeken

In totaal werden er in 2019 559 wrakingsverzoeken bij de rechtbanken gedaan en 112 bij de hoven. De CRvB kreeg in 2019 te maken met 20 wrakingsverzoeken en bij het CBb werd 1 wrakingsverzoek ingediend.

De wrakingskamer beoordeelt of een rechter terecht wordt gewraakt. Deze kamer honoreert een wraking als de rechter in de betreffende zaak partijdig is of als er sprake is van schijn van partijdigheid. Dat zegt overigens niets over het functioneren van de betreffende rechter in andere zaken en hij of zij kan dus gewoon andere zaken blijven behandelen.

Slechts een gering deel van de wrakingsverzoeken wordt daadwerkelijk gehonoreerd, gemiddeld over de laatste 5 jaar rond de 3 à 4 procent per jaar. In 2019 werden er 17 wrakingsverzoeken gehonoreerd, zoals in figuur 7 is te zien. Het aantal gehonoreerde wrakingen is in de loop der jaren niet structureel toe- of afgenomen.

3.2.9 Klachten

De Rechtspraak kent een landelijke klachtenregeling. Bij de gerechten kunnen klachten worden ingediend over een gedraging – een handeling maar ook niet handelen – van een medewerker of rechter dan wel raadsheer van het gerecht of over de bedrijfsvoering van het gerecht. Er kan geen klacht worden ingediend over de inhoud van een uitspraak van een rechter of een beslissing van een rechter tijdens de behandeling van een zaak. Dit zijn rechterlijke beslissingen waartegen rechtsmiddelen, zoals bijvoorbeeld hoger beroep, kunnen worden ingezet.

Een onderdeel van de klachtenprocedure is het zogenoemde horen van klagers. Door klachtencoördinatoren worden klachten verduidelijkt, worden klagers in de gelegenheid gesteld de klacht in eigen woorden te uiten en wordt zo mogelijk samen gezocht naar een passende oplossing. Uit reacties van klagers blijkt dat telefonisch contact hierbij op prijs wordt gesteld. In 2019 is besloten om een landelijke klachtenfunctionaris aan te stellen voor afstemming en registratie van de behandeling van klachten bij de gerechten.

Trend

Ten opzichte van 2018 zagen we in 2019 een enorme toename van 118 tot 2.516 ingediende klachten. Hierbij moet wel de volgende kanttekening worden geplaatst dat 1 klachtbrief meerdere afzonderlijke klachtonderdelen kan bevatten. In 2019 is afgesproken dat per klachtonderdeel en niet meer per klachtbrief wordt geregistreerd.

Tabel 30: Ingediende klachten 2015 - 2019

Onderwerp	2015	2016	2017	2018	2019
Bejegening	224	214	171	213	277
Rechterlijke beslissing	621	703	697	779	735
Tijdsduur procedures	337	348	290	338	309
Administratieve fout	355	481	366	363	418
Overig	542	679	643	705	777
Totaal	**2.079**	**2.425**	**2.167**	**2.398**	**2.516**

De cijfers zijn de totalen van de rechtbanken, gerechtshoven, CRvB en CBb.

Toelichting op de klachten categorieën

De categorie 'rechterlijke beslissing' (29 procent) en 'overige' klachten (31 procent) scoren het hoogst.
Er kan niet geklaagd worden over de inhoud, motivering, wijze van totstandkoming of het uitblijven van een rechterlijke beslissing, met inbegrip van de in dat kader genomen beslissingen van procedurele aard. Klachten hiertegen zijn niet-ontvankelijk op grond van artikel 2 van de klachtenregeling en worden niet inhoudelijk behandeld. Zoals hierboven genoemd zijn voor dergelijke klachten rechtsmiddelen zoals hoger beroep mogelijk.

In de categorie 'overige' klachten worden klachten geregistreerd over verschillende onderwerpen, variërend van het doorzoeken van de tas en doorgang detectiepoort, het niet uitvoeren van een rechterlijke beslissing, het meenemen van een fiets door de politie, de informatie op de website, de positie van een slachtoffer in een procedure tot het niet eens zijn met de wet. Ook klachten die onduidelijk zijn of bestemd zijn voor andere instanties, zoals het Openbare Ministerie, de politie, de orde van advocaten of een andere rechtbank vallen in deze categorie. Het komt regelmatig voor dat klachten ingediend worden tegen een bewindvoerder. Daar is een aparte procedure voor. Bijna twee derde van het aantal klachten betreft dus 'rechterlijke beslissingen' en 'overige klachten'.

Klachten over bejegening bedragen 11 procent van het totaal aantal klachten. Dat kan zijn bejegening door een rechter of medewerker. De klachten gaan bijvoorbeeld over de manier waarop de rechter een zitting leidt, de communicatie met medewerkers van de administratie, zoals niet terugbellen hoewel dat beloofd is en het niet mogen meenemen van een hulphond in het gerechtsgebouw.
Bij bejegeningsklachten over rechters wordt in voorkomende gevallen advies gevraagd aan een klachtadviescommissie.

De tijdsduur en administratieve fouten betreffen ieder afzonderlijk 12 procent en 17 procent van de klachten. Klachten over tijdsduur gaan onder andere over het aanhouden van de datum van uitspraak, de duur van procedures en (het uitblijven van) communicatie hierover, het plannen van zittingen, en de termijn voor het verstrekken van stukken. Administratieve fouten waarover zijn geklaagd waren bijvoorbeeld het niet informeren van partijen of het niet reageren op verzoeken of vragen, verkeerde kenmerk in de brief of het niet toesturen van stukken, het niet ontvangen of registreren van ingediende stukken door partijen of het verstrekken van onjuiste informatie.

Afdoening van de klachten

Op basis van het landelijke registratiesysteem is de helft van de klachten niet inhoudelijk afgedaan, omdat het gaat om bijvoorbeeld een rechtelijke beslissing of omdat een andere instantie bevoegd is.
Wat opvalt, is dat het aantal klachten over rechterlijke beslissingen 735 bedraagt (zie tabel 30), maar dat 562 klachten niet ontvankelijk zijn (zie tabel 31). Het verschil betreft de categorie 'inhoudelijk, niet ontvankelijk', dat 162 bedraagt (zie tabel 31). Die categorie betreft klachten over rechterlijke beslissingen die toch door gerechten in behandeling worden genomen, middels het veelal telefonisch uitleg geven aan klagers en het vervolgens schriftelijk informeren over de eventuele vervolgstappen (bijvoorbeeld het gebruik van rechtsmiddelen). De achterliggende gedachte is dat deze behandeling klagers, ook bij niet-ontvankelijke klachten, meer voldoening geeft, omdat zij weten dat de behandelde rechter op de hoogte is van hun klacht.

Ook voor de andere categorieën onder 'niet inhoudelijk behandeld' vindt soms een inhoudelijke behandeling plaats. Regelmatig worden klachten ingediend die bestemd zijn voor andere instanties, zoals het Openbaar Ministerie of een ander gerecht. Deze klachten worden doorgaans na overleg met de bevoegde instantie doorgezonden.

Daarnaast ontvangen gerechten regelmatig klachten over bewindvoerders of curatoren. Deze worden overgedragen aan de betrokken rechter. Verder zijn het klachten die zijn opgelost door bemiddeling van de klachtenfunctionaris. Als de klager hiermee tevreden is, wordt de klacht niet meer formeel aan het gerechtsbestuur voorgelegd.

Tabel 31: Afgehandelde klachten naar soort afdoening 2019

Wijze van afdoening	Aantal	% van niet-inhoudelijk behandelde klachten	% van totaal
Niet inhoudelijk behandeld totaal	**1.198**	**100%**	**50%**
Niet bevoegd (ex art. 2 klachtenregeling)	305	25%	13%
Niet-ontvankelijk (ex art. 2 KR)	562	47%	23%
Buiten behandeling gelaten (ex art. 7 KR)	138	12%	6%
Schikking of intrekking (informele afdoening)	193	16%	8%
Wijze van afdoening	**Aantal**	**% van inhoudelijk behandelde klachten**	**% van totaal**
Inhoudelijk behandeld totaal	**1.203**	**100%**	**50%**
Ongegrond	496	41%	21%
Gegrond	403	33%	17%
Geen oordeel	142	12%	6%
Niet ontvankelijk	162	13%	7%
Totaal	**2.401**		**100%**
Nog in behandeling	**115**		

De inhoudelijk behandelde klachten zijn onder te verdelen in gegrond (41procent van het totaal) en ongegrond (33 procent van het totaal).

Tabel 32: Ontwikkeling gegronde en ongegronde klachten

Jaar	Ongegrond (% van totaal)	Gegrond (% van totaal)
2019	41%	33%
2018	44%	45%
2017	40%	48%
2016	46%	42%

Zowel gegrond als ongegrond verklaarde klachten hebben bij de gerechten geleid tot het nemen van verbetermaatregelen. De oorzaken van klachten kunnen incidenteel zijn, als gevolg van een individuele menselijke fout. In die gevallen wordt dit met de betreffende medewerker besproken en gekeken hoe dezelfde fout in de toekomst voorkomen kan worden. Klachten met een meer structureel karakter worden vaak binnen de teams besproken, zodat het hele team op de hoogte is van de situatie en herhaling voorkomen kan worden. Incidentele klachten kunnen ook wijzen op een structureel probleem, zoals onderbezetting of werkprocessen die niet (meer) kloppen.

Toegepaste verbeteringen zijn onder meer het aanpassen van de werkprocessen, het plannen van de zaken voor een zitting en het toegangsbeleid. Medewerkers zijn (opnieuw) geïnformeerd over de procedure en de werkafspraken met het OM zijn herzien. Tot slot is de communicatie aangepast door het versturen van ontvangstbevestigingen en aanpassing van de website.

3.3 BEDRIJFSVOERING

3.3.1 Ontwikkeling in financieel perspectief

De liquiditeitsontwikkeling en de solvabiliteit (verhouding eigen vermogen ten opzichte van de schulden) geven inzicht in het financieel perspectief. Er is sprake van een situatie met doorlopende verliezen, hetgeen druk zet op de liquiditeit en solvabiliteit. Het ministerie van Justitie en Veiligheid heeft een wettelijke verplichting tot het aanvullen van het vermogen bij negatieve standen. Met het ministerie zijn middels het prijsakkoord 2020-2022 de zaakprijzen verhoogd voor het oplossen van het structurele tekort. Daarnaast wordt de toegenomen zaakzwaarte gecompenseerd en is er extra budget beschikbaar voor onder andere de autonome toename van de bedrijfsvoeringskosten (huisvesting, schoonmaak en IT-dienstverlening), IT-innovatie en de gevolgen van nieuwe wetgeving.

Zoals toegelicht in de jaarrekening (onder de passage Gebeurtenissen na balansdatum) hebben de maatregelen die door diverse overheden zijn genomen om het coronavirus in te perken gevolgen gehad voor de activiteiten van de Rechtspraak. De oproep van het kabinet om zoveel mogelijk thuis te blijven en dus ook thuis te werken, heeft grote consequenties voor rechtszaken. Met behulp van televoorzieningen en digitale mogelijkheden, waardoor de fysieke aanwezigheid van partijen niet nodig is, zet de Rechtspraak alles op alles om toch zaken te behandelen. Daarvoor is de afgelopen weken nauw samengewerkt met betrokken professionele partijen, waaronder het Openbaar Ministerie en de advocatuur.

In de eerste maanden van de uitbraak neemt het aantal instromende en uitstromende zaken naar verwachting af. Daarnaast kan verwacht worden dat er later dit jaar een aantal zaaksoorten zullen toenemen i.v.m. de crisis, zoals faillissementen, schuldsaneringen, zogenoemde coronaspugers etc. Daarnaast zal de Rechtspraak op een aantal vlakken extra kosten maken, bijvoorbeeld voor televoorzieningen en thuis werken. Daar staat tegenover dat er ook kosten niet of minder gemaakt zouden kunnen worden; zo zijn er bijvoorbeeld minder reisbewegingen. De totale financiële effecten van zowel de minderproductie, als de meer- en minderkosten zijn op dit moment nog niet in te schatten. Er zijn momenteel nog te veel onbekende factoren die belangrijke rol spelen, niet in de laatste plaats hoelang de huidige, of in de toekomst andere, maatregelen zullen gelden. Ook wordt vanaf maandag 6 april getracht om meer dan louter de zeer urgente zaken op te pakken.

Intern binnen de Rechtspraak en samen met het ministerie van Justitie en Veiligheid worden sturingsmiddelen ontwikkeld om deze effecten kritisch te kunnen volgen. Eerste ideeën om de productiewaarde van de minderproductie door de gevolgen van de maatregelen tegen corona (COVID-19) in beeld te brengen liggen in de lijn van het afzetten van de realisaties tegen een ijk lijn die aangeeft wat de normale productie zou zijn geweest. Hiervoor dient nog afstemming plaats te vinden, niet in de laatste plaats met het ministerie van Justitie en Veiligheid.

De Rechtspraak schat in dat de solvabiliteit en liquiditeit door de financieringswijze niet direct in gevaar zijn. Dit heeft te maken met de (wettelijke) verplichting van de minister van Justitie en Veiligheid om eventuele tekorten aan te vullen en mechanismen die er bestaan om minderproductie buiten de schuld van de Rechtspraak op een alternatieve manier te behandelen.

3.3.2 Verwachtingen

De Rechtspraak verwacht dat het financiële resultaat in het licht van de nieuwe en meer realistische productgroepprijzen voor 2020 de komende jaren zal verbeteren. De meeste kosten van de Rechtspraak zijn personeelskosten. Een klein deel bestaat uit afschrijvingskosten, die met name voortvloeien uit investeringen in IV/ICT. De verwachting is dat deze investeringen als gevolg van het programma digitale toegankelijkheid de komende jaren zullen toenemen.

De komende jaren verwacht de Rechtspraak een grote uitstroom van personeel door de vergrijzing. Met het opstellen van een strategische personeelsplanning zal de Rechtspraak gaan sturen op het aannemen van voldoende nieuw personeel om ook in de toekomst voldoende zaken tegen de afgesproken kwaliteit te kunnen afdoen. In het prijsakkoord is afgesproken dat de Rechtspraak in haar begroting een meerjarig inzicht zal geven in een (evaluatie-)onderzoeks- en auditplanning.

3.3.3 Risicoparagraaf

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van de (financiële) risico's van de Rechtspraak. De Raad schat op basis van diverse bronnen, waaronder het proces van planning en verantwoording (P&V), in wat de belangrijkste (financiële) risico's zijn. De verantwoordelijkheid voor het beheersen van de risico's ligt deels bij de Raad, deels bij de gerechtsbesturen en is deels een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Risico's zijn veelal niet statisch en de kans op een risico en de effecten kunnen toe- en afnemen in de tijd. Periodiek dienen de risico's en de beheersmaatregelen dan ook te worden bezien en wordt bekeken waar aanvullende maatregelen wenselijk zijn.

De Rechtspraak heeft een IT-systeem (Key Control Dashboard) waarin een groot deel van de interne controles is vastgelegd en de voortgang van die controles wordt bewaakt. Vanuit dit interne controlesysteem testen de Rechtspraakorganisaties de belangrijkste maatregelen voor de beheersing van de diverse bedrijfsprocessen.

De risico's ultimo 2019 staan in onderstaand overzicht.

Risico's	Beheersmaatregel(en)
Strategische risico's	
Ambities Rechtspraak zoals vastgelegd in afspraken met ministerie van J&V Niet kunnen voldoen aan de ambities van de Rechtspraak zoals (m.n. in het prijsakkoord) afgesproken met ministerie van J&V (digitalisering, verduurzaming, achterstanden, doorlooptijden).	• Via overleg- en rapportageafspraken ministerie op de hoogte houden en tijdig signaleren.
Onvoldoende vernieuwing Het absorptievermogen van de Rechtspraak kan onvoldoende zijn om de vernieuwing op het terrein van informatievoorziening te kunnen implementeren.	• In de planning van vernieuwing rekening houden met het absorptievermogen van de gerechten. • De kwaliteit van de implementatieplannen en de uitvoering daarvan monitoren.
Financiële risico's	
Risico opbrengsten: minder instroom Dalende uitstroom van zaken als gevolg van verminderde instroom van zaken. Niet tijdig kunnen aanpassen organisatie aan dalende instroom.	• Bij de advisering over wetgeving expliciet aandacht besteden aan werklastgevolgen. • Kritisch volgen van werklasteffecten van de grotere wetswijzigingen (WHOA, Wvggz, Invoeringswet Omgevingswet, Wet discretionaire bevoegdheid asiel). • Gerechtsoverstijgende personeelsplanning. • Gebruikmaken van mogelijkheden voor het schuiven van zaken over gerechtsgrenzen heen.
Risico opbrengsten: onjuiste registratie Als gevolg van een onvolledige of onjuiste registratie van zaakgegevens bestaat het risico dat er een te hoge of te lage financiering wordt verkregen.	• Het uitbreiden van data-analyse met betrekking tot zaakgegevens naar het rechtsgebied strafzaken en het doen van gegevensgerichte controles op de zaakaantallen.
Overschrijding redelijke termijn Achterstanden leiden tot toename van het aantal zaken waar termijnen worden overschreden, die door de Rechtspraak gecompenseerd moeten worden.	• Project Tijdige rechtspraak heeft tot doel om doorlooptijden te verminderen en achterstanden weg te werken. • Monitoring ontwikkeling van ORT-claims (overschrijding redelijke termijn).
Nieuwe regelgeving Besluit tot invoering van nieuwe wet- en regelgeving met impact op de rechtspraak(processen).	• Bij de advisering over wetgeving expliciet aandacht besteden aan werklastgevolgen; • Kritisch volgen van werklasteffecten van de grotere wetswijzigingen.
Besluiten Hoge raad en Europese Hoven Besluiten van Hoge raad of Europese hoven met impact op rechtspraak(processen).	• Kritisch ontwikkelingen volgen en indien nodig de hogere kosten a.g.v. deze uitspraken claimen bij ministerie van J en V.

Materiële kosten Als gevolg van juridische claims van burgers en bedrijven bestaat het risico dat de reële hoogte van de financiële gevolgen niet bekend is.	• Beoordelen van ingediende juridische claims door juridische zaken en de landsadvocaat en het treffen van een voorziening.
IT-kosten Financiering van vernieuwing van ICT met incidentele middelen waarbij onvoldoende aandacht voor structurele beheerslasten.	• IV-governance is aangepast. In IV-governance (m.n. in Investeringsboard) nu bij vernieuwing IV-portefeuille nadrukkelijk aandacht voor structurele beheerslasten.
Compliance risico's	
Financiële onrechtmatigheid Financiële onrechtmatigheid, bijvoorbeeld inkoop en declaraties, naleving fiscale regels.	• IC-structuur en interne bedrijfsvoeringsregels.
Cybersecurity Cybersecurity, bijvoorbeeld IT general controls, Information Security Management	• De CISO-functie is opnieuw gepositioneerd binnen de Rechtspraak en wordt nu verder vorm gegeven.
Afhankelijkheid compliance externe partijen Dit geldt m.n. voor P-Direkt (salaris- en HR-administratie) en Leonardo (financiële administratie)	• Beheersverslag van betreffende organisaties met bevindingen ADR. • Bewaken verbeterpunten beheersverslag P-Direkt • Kritisch volgen van overige ontwikkelingen bij de betreffende organisaties.
Reputatierisico's	
Privacy Niet voldoen aan privacy compliance (bijvoorbeeld AVG/WJSG).	• Via een borgingsplan en een AVG-IT-programma zijn diverse verbeterprogramma's in gang gezet. • Het Key Control Dashboard zal als basis dienen voor de Interne Controle t.a.v. privacy vanaf 2020. • Nadere analyse op datalekken gericht op differentiatie van de ernst van het lek.
Integriteit Integriteitsschendingen. Integriteit is een kernwaarde van de Rechtspraak.	• In opleidingen wordt hier regelmatig aandacht voor gevraagd. • Gerechtsbesturen is opgeroepen om register nevenfuncties continu actueel te houden; hier vindt in 2020 ook een audit op plaats.
Verwachtingenmanagement Niet kunnen voldoen aan de hoge verwachtingen van derden en de maatschappij.	• Reputatieonderzoek: vertrouwen in de Rechtspraak is onveranderd hoog. • Bij individuele rechtszaken tijdig communiceren over diverse aspecten van de rechtszaak. • Klantwaarderingsonderzoek (4-jaarlijks). • Uitspraken motiveren in klare taal.

Personele risico's	
Onvoldoende capaciteit Onvoldoende medewerkers met de juiste capaciteiten voor de toekomstige rechtspraakorganisatie	• Implementatie gerechtsoverstijgende personeelsplanning. • Vormgeven loopbaanbeleid juridisch medewerkers. • Permanente educatie.
Aantrekkelijk werkgever Veranderde preferentie voor de Rechtspraak als werkgever, waardoor mensen de Rechtspraak niet meer als werkgever in overweging nemen	• Formuleren arbeidsmarktbeleid. • Nader inzicht in arbeidsmarktpositie. • Herpositioneren en vernieuwen arbeidsmarktcommunicatie.
Toename ziekteverzuim Een toenemend ziekteverzuim leidt tot minder beschikbare capaciteit en door hogere werkdruk bij de andere collega's tot langere doorlooptijden of toename achterstanden.	• De Raad vraagt in bestuurlijke overleggen met de gerechtsbesturen expliciet aandacht voor de ontwikkeling van het ziekteverzuim; medewerkerswaarderingsonderzoek laat op afdelingsniveau zien waar dit het meest speelt. Op basis daarvan worden gerichte acties ondernomen.
Verlofregistratie Verlofregistratie vindt plaats op basis van het vertrouwensprincipe. Dit brengt het risico met zich mee dat verlof niet wordt opgenomen en kan leiden tot te hoge verlofsaldi. Dit kan ook leiden tot ten onrechte uitbetaling van verlof.	• Naast de reguliere IC-maatregelen zijn de gerechtsbesturen begin laatste kwartaal van het jaar geattendeerd op 0-urenschrijvers en medewerkers met hoge verlofsaldi. • P-Control levert eerste kwartaal 2020 een bevindingenrapportage op. P-control zal ook eind 2020 opnieuw een audit uitvoeren.
Beveiliging 2019 heeft laten zien dat het dreigingsniveau voor de Rechtspraak is toegenomen.	• Maatregelen formuleren voor een passend beveiligingsniveau t.a.v. personen, gebouwen en bezoekers van gebouwen.
Coronavirus	
Zoals toegelicht in de jaarrekening (Gebeurtenissen na balansdatum) heeft de corona-uitbraak effecten op de verstoring van de activiteiten van de Rechtspraak. De belangrijkste risico's zijn naast de gezondheidsrisico's voor het personeel, negatieve effecten op de doorlooptijd en werkvoorraad alsmede op het maatschappelijk belang van diverse zaaksoorten. Er is besloten om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk zaken kunnen doorgaan. De toename van de personeels- en exploitatiekosten zijn naar verwachting gering. Enerzijds is er een toename van ICT-kosten in verband met televoorzieningen. Anderzijds dalen de kosten door vermindering (woon-)werkverkeer. Het grootste risico op personeelsvlak betreft uitval en onvoldoende back-up. Zoals beschreven in de jaarrekening is er geen materiele onzekerheid over de continuïteit.	• Er is een COVID-19 crisisteam gestart en het protocol noodscenario's is gevolgd. Hierdoor zijn de lijnen tot besluitvorming verkort. Er is besloten om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk zaken kunnen doorgaan. Hierop zijn maatregelen genomen op het vlak van onder andere wijze van zaaksbehandeling, tijdelijke wetten en ICT-ondersteuning. Er is een specifieke crisis-informatievoorziening gestart waarbij ontwikkelingen in zaken en personeel dagelijks kritisch worden gevolgd.

Beleid financiële instrumenten

Het beleid inzake afdekking van risico's verbonden aan alle belangrijke soorten voorgenomen transacties, waaronder de prijs, krediet, liquiditeits- en kasstroomrisico's is nader toegelicht in de jaarrekening onder financiële instrumenten.

3.3.4 Kostenspecificatie, productgroepprijs en minutentarieven

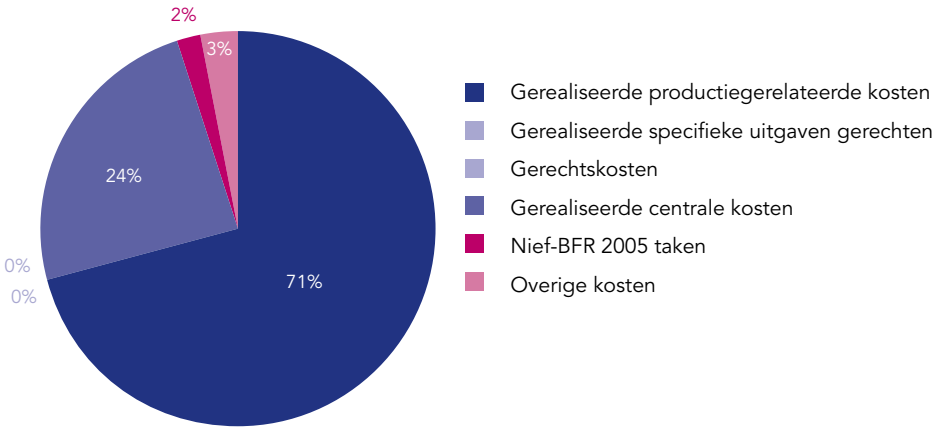
Naast de weergave van de financiële gegevens van de Rechtspraak in 2019 in de jaarrekening, valt ook een kostenspecificatie te geven, waarbij de kosten worden opgesplitst naar productiegebonden kosten en andere kosten. Verder kunnen de productiekosten, door vergelijking met aantallen afgehandelde zaken, worden teruggebracht naar zogenaamde productgroepprijzen en minutentarieven. Deze worden opgesplitst in werkzaamheden voor rechterlijk ambtenaren en juridisch ondersteuners.

Tabel 33: Kostenspecificatie 2019 (bedragen x € 1.000)

Gerealiseerde productiegerelateerde kosten		**735.607**
Gerealiseerde specifieke uitgaven gerechten		**-**
Gerechtskosten		**2.741**
Gerealiseerde centrale kosten		**249.934**
Huisvestingskosten gerechten	93.759	
ICT	104.976	
Opleidingen	11.887	
LDCR	13.658	
Bureau Raad	15.498	
Overig	10.157	
Overige kosten		**35.078**
Megazaken	14.545	
Bijzondere kamers	11.411	
CBb	9.121	
Niet-BFR 2005 taken		**16.803**
Tuchtrecht	5.592	
Commissies van Toezicht	5.183	
Niet wettelijke taken*	6.028	

** Niet meegenomen zijn kosten ten laste van het deel van de bijdragen van derden dat geen betrekking heeft op Bijzondere kamers of Tuchtrecht.*

Figuur 9: relatieve aandelen van de kostenposten

Tabel 34: Gerealiseerde productgroepprijs versus afgesproken prijs 2019 (€)

	Gerealiseerd	Afgesproken	Verschil	2019	2018
Rechtbanken					
Civiel	963,50	809,80	153,70-	-18,98%	-14,24%
Bestuur (excl. VK)	2.244,45	2.236,44	8,01-	-0,36%	-2,28%
Straf	1.339,99	1.170,45	169,54-	-14,48%	-14,25%
Kanton	173,53	164,50	9,03-	-5,49%	-13,11%
Bestuur VK	1.290,88	1.403,28	112,40	8,01%	1,89%
Belasting	1.051,83	1.240,75	188,92	15,23%	8,72%
Gerechtshoven					
Civiel	5.832,62	4.203,87	1.628,75-	-38,74%	-30,00%
Straf	2.316,18	1.673,12	643,05-	-38,43%	-31,86%
Belasting	4.044,29	3.856,81	187,48-	-4,86%	-3,89%
Bijzondere colleges					
Centrale Raad van Beroep	4.602,45	3.569,04	1.033,41-	-28,95%	-13,06%

De meeste prijzen liggen boven de afgesproken prijzen. Ook hierin uit zich het negatieve financieel resultaat van de Rechtspraak. Dit negatieve resultaat heeft geleid tot (a) 49,3 miljoen euro aanvulling Eigen Vermogen door de Minister van Justitie en Veiligheid in 2019 (buiten de prijzen) en (b) aanvullingen van de financiering 2020-2022 voor de toegenomen zaakzwaarte en 'het structurele tekort' in de afgelopen prijsperiode.

Tabel 35: Gerealiseerde minutentarieven 2019 (€)

	Rechterlijke ambtenaren	Juridisch ondersteuners
Rechtbanken		
Civiel	2,39	3,04
Bestuur (excl. VK)	2,34	2,90
Straf	2,93	3,03
Kanton	2,75	4,96
Bestuur VK	2,19	1,99
Belasting	2,83	2,89
Gerechtshoven		
Civiel	2,84	3,00
Straf	2,92	3,72
Belasting	2,68	3,43
Bijzondere colleges		
Centrale Raad van Beroep	3,37	1,45

4 JAARREKENING 2019

Geconsolideerde balans per 31 december 2019

(na resultaatbestemming)

(in duizenden euro's)		31 december 2019		31 december 2018	
Ref	**Activa**				
	Vaste activa				
[1]	**Materiële vaste activa**				
	Gebouwen	2.788		3.099	
	Installaties en inventarissen	24.212		24.431	
	Overige materiële vaste activa	18.784		14.606	
			45.784		42.136
	Financiële vaste activa				
[2]	Vordering ministerie van Justitie en Veiligheid inzake vakantiegelden		21.059		21.059
	Vlottende activa				
[3]	Vorderingen	21.077		61.003	
[4]	Liquide middelen	70.458		29.884	
			91.535		90.887
	Totaal activa		**158.378**		**154.082**
	Passiva				
[5]	**Eigen vermogen**		-		-
[6]	**Egalisatierekening**		8.139		-
[7]	**Voorzieningen**		11.252		19.824
	Langlopende schulden				
[8]	Leningen bij het ministerie van Financiën	35.659		37.532	
	Overige langlopende schulden	-		62	
	Vooruitontvangen bedragen Openbaar Ministerie	13		29	
			35.672		37.623
[9]	**Kortlopende schulden**				
	Crediteuren	12.022		10.536	
	Vooruitontvangen bedragen	2.172		2.609	
	Lening ministerie van Financiën (kortlopend deel < 1 jaar)	18.244		18.071	
	Vooruitontvangen bedragen OM	3.073		2.284	
	Overlopende passiva	67.804		63.135	
			103.315		96.635
	Totaal passiva		**158.378**		**154.082**

Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2019

(in duizenden euro's)		Realisatie 2019	Begroting 2019	Realisatie 2018
Ref	**Opbrengsten**			
[10A]	Bijdrage kerndepartement ministerie van Justitie en Veiligheid	991.977	986.809	943.417
[10B]	Overige bijdrage van ministerie van Justitie en Veiligheid	28.608	21.179	23.202*
[11]	Overige bedrijfsopbrengsten	10.154	9.972	9.972
[12]	Bijdrage meer/minder werk	-8.139	2.800	5.971
	Totaal opbrengsten	**1.022.600**	**1.020.760**	**982.562**
	Kosten			
[13]	Personele kosten	850.292	881.877	813.862*
[14]	Materiële kosten	199.524	165.791	184.526*
[15]	Afschrijvingskosten	19.098	19.943	19.185
[16]	Gerechtskosten	2.741	2.864	2.782
	Totaal bedrijfslasten	**1.071.655**	**1.070.475**	**1.020.355**
	Subtotaal opbrengsten minus bedrijfslasten	**-49.055**	**-49.715**	**-37.793**
[17]	Rentelasten	232	285	293
	Resultaat	**-49.287**	**-50.000**	**-38.086**

De cijfers van het voorgaande boekjaar welke zijn gemarkeerd (*) zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Dit betreft NCC en primo waardoor de opbrengsten en kosten uit 2018 zijn verhoogd. In deze jaarrekening zijn de ontvangen bijdrage en de gemaakte kosten volledig opgenomen voor zowel realisatie 2019 als realisatie 2018, zowel aan opbrengsten als kostenkant heeft dit tot een verhoging in realisatie 2018 geleidt van ongeveer 2,8 miljoen euro.

Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2019

(in duizenden euro's)			2019		2018
Ref	*Kasstroom uit operationele activiteiten*				
	Resultaat	-49.287		-38.086	
	Aanzuivering eigen vermogen	49.287		38.086	
	Aanpassingen voor:				
[1]	Afschrijvingen op materiële vaste activa	19.594		19.194	
[7]	Dotatie en vrijval voorzieningen	-141		-2.081	
	Vrijval vooruitontvangen bedragen OM (langlopend)	-17		-33	
	Verandering in werkkapitaal				
[3]	Mutatie vorderingen	39.926		-18.788	
[9]	Mutatie kortlopende schulden (excl. kortlopend deel leningen en vooruitontvangen bedragen OM)	5.719		-7.424	
[7]	Onttrekking voorzieningen	-8.431		-6.161	
	Mutatie overige langlopende leningen	-62		-311	
	Mutatie vooruitontvangen bedragen OM (kortlopend)	789		864	
[6]	Mutatie egalisatierekening	8.139		-42.907	
	Kasstroom uit operationele activiteiten		**65.516**		**-57.647**
	Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
[1]	Investeringen materiële vaste activa	-23.628		-15.079	
[1]	Desinvesteringen materiële vaste activa	386		159	
	Kasstroom uit investeringsactiviteiten		**-23.242**		**-14.920**
	Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
[8]	Aflossingen leningen	-19.360		-20.534	
[8]	Aangegane leningen	17.660		18.480	
	Kasstroom uit financieringsactiviteiten		**-1.700**		**-2.054**
	Mutatie liquide middelen		**40.574**		**-74.621**

Het verloop van de geldmiddelen is als volgt:

(in duizenden euro's)	2019	2018
Stand per 1 januari	29.884	104.505
Mutatie boekjaar	40.574	-74.621
Stand per 31 december	70.458	29.884

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS EN STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Algemene toelichting

Activiteiten

De Rechtspraak is een organisatie waar wij in 17 gerechten, de Raad voor de rechtspraak en 3 landelijke diensten werken aan jaarlijks 1,5 miljoen rechterlijke uitspraken van hoge kwaliteit. Aan de basis van ons werk staan de kernwaarden onafhankelijkheid, onpartijdigheid, integriteit en professionaliteit. Naast deze kernwaarden betekent kwaliteit: snelle, toegankelijke en deskundige rechtspraak.

Consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens van de Rechtspraak opgenomen samen met haar publiekrechtelijke entiteiten waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft. Onderlinge transacties, vorderingen en schulden tussen de entiteiten worden geëlimineerd. De waarderingsgrondslagen van alle in de consolidatie betrokken entiteiten zijn gelijk. De entiteiten zijn voor 100 procent opgenomen in de consolidatie. De in de consolidatie betrokken organen zijn:

Rechtbanken:	Vestigingsplaats
Rechtbank Amsterdam	Amsterdam
Rechtbank Den Haag	Den Haag
Rechtbank Gelderland	Arnhem
Rechtbank Limburg	Maastricht
Rechtbank Midden-Nederland	Utrecht
Rechtbank Noord-Holland	Haarlem
Rechtbank Noord-Nederland	Groningen
Rechtbank Oost-Brabant	's-Hertogenbosch
Rechtbank Overijssel	Zwolle
Rechtbank Rotterdam	Rotterdam
Rechtbank Zeeland-West-Brabant	Breda
Gerechtshoven:	
Gerechtshof Amsterdam	Amsterdam
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden	Arnhem
Gerechtshof 's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch
Gerechtshof Den Haag	Den Haag
Bijzondere colleges:	
Centrale Raad van Beroep	Utrecht
College van Beroep voor het bedrijfsleven	Den Haag
Overige entiteiten:	
Raad voor de rechtspraak	Den Haag
InformatieVoorzieningsOrganisatie (IVO) Rechtspraak	Utrecht
Studiecentrum Rechtspleging (SSR)	Utrecht
Landelijk Dienstencentrum voor de Rechtspraak (LDCR)	Utrecht

Algemene grondslagen

Algemeen

De jaarrekening 2019 is door leden van de Raad opgemaakt en vastgesteld op 15 april 2020.
De jaarrekening is opgesteld in euro's.

De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit financiering rechtspraak 2005 en artikel 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7, en 8 van de Regeling agentschappen. Hierin wordt, voor zover in dit Besluit en de regeling, niet anders bepaald, aangesloten bij de grondslagen voor de verslaggeving, neergelegd in Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en uitgewerkt in de door de Raad voor de Jaarverslaggeving uitgegeven Richtlijnen voor de jaarverslaggeving. De volgende afwijkingen van RJ ontstaan vanuit de Regeling agentschappen en Besluit financiering rechtspraak 2005 (BFR):

- het eigen vermogen is gepresenteerd conform BFR, artikel 17 en 18;
- de egalisatierekening is gevormd conform BFR artikel 19 en 20;
- de opbrengstverantwoording van de bijdrage van het ministerie is in aansluiting op BFR artikel 9 tot en met 16;
- geen opname van voorzieningen in het kader van jubileumuitkeringen en arbeidsongeschiktheid in aansluiting op regeling agentschappen artikel 27 lid 6;
- geen activering van immateriële vaste activa in aansluiting op BFR artikel 17 nota van toelichting.
- Geen activering van panden, ook niet bij financial lease, in aansluiting op regeling agentschappen artikel 27 lid 8.

Voor enkele grondslagen wordt conform nadere afspraken, zoals vastgelegd in het accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak d.d. 2 oktober 2019, met het ministerie van Justitie en Veiligheid afgeweken van deze wettelijke bepalingen en richtlijnen:

- het niet op de balans opnemen van een reservering voor de verplichting in het kader van vakantiedagen, deze wordt onder niet in de balans opgenomen verplichtingen toegelicht;
- het jaarverslag Rechtspraak, zoals genoemd in de Wet op de rechterlijke organisatie, is vormgegeven middels een geconsolideerde jaarrekening Rechtspraak, zonder enkelvoudige jaarrekening concernbedrijf Rechtspraak.

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

Ter vergelijking opgenomen cijfers

In de jaarrekening wordt de realisatie 2019 vergeleken met de realisatie 2018 en de begroting 2019, die in kamerstuk kst-35300-VI-2 is vastgesteld door de minister van Justitie en Veiligheid. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.
De cijfers van het voorgaande boekjaar welke zijn gemarkeerd (*) zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Oordelen, schattingen en onzekerheden

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van de organisatie zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 Burgerlijk Wetboek vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bij de onzekerheden behorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden primaire financiële instrumenten zoals vorderingen en schulden verstaan. Voor de grondslagen van de primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

In overeenstemming met het BFR worden immateriële vaste activa niet geactiveerd.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa (gebouwen en overige activa) worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte toekomstige gebruiksduur. Afschrijvingen op materiële vaste activa worden berekend volgens een vast percentage van de verkrijgingsprijs op basis van de geschatte toekomstige gebruiksduur van de betreffende materiële vaste activa. Afschrijvingen vinden plaats tot restwaarde. Voor zover niet anders is vermeld, is de restwaarde op nihil gesteld. Op materiële vaste activa in bestelling wordt niet afgeschreven. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht.

Groot onderhoud op materiele vaste activa wordt uitgevoerd door het Rijksvastgoedbedrijf. Onderhoud (dit betreft geen groot onderhoud), voor zover voor rekening van de Rechtspraak, worden als kosten ten laste van het resultaat gebracht.

Financiële vaste activa

Vorderingen worden initieel gewaardeerd tegen de reële waarde onder aftrek van transactiekosten (indien materieel). Vervolgens worden deze vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Bij de waardering wordt rekening gehouden met eventuele waardeverminderingen.

Geamortiseerde kostprijs

De geamortiseerde kostprijs is het bedrag waarvoor een financieel actief of financiële verplichting bij de eerste verwerking in de balans wordt opgenomen verminderd met aflossingen op de hoofdsom, vermeerderd of verminderd met de via de effectieve-rentemethode bepaalde cumulatieve amortisatie van het verschil tussen dat eerste bedrag en het aflossingsbedrag op de vervaldatum en verminderd met eventuele afboekingen (direct, dan wel door het vormen van een voorziening) wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De Rechtspraak beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort.

Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzonder waardeverminderingsverlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

De opbrengstwaarde wordt in eerste instantie ontleend aan een bindende verkoopovereenkomst; als die er niet is, wordt de opbrengstwaarde bepaald met behulp van de actieve markt waarbij normaliter de gangbare biedprijs geldt als marktprijs. De in aftrek te brengen kosten bij het bepalen van de opbrengstwaarde zijn gebaseerd op de geschatte kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de verkoop en nodig zijn om de verkoop te realiseren.

Voor de bepaling van de bedrijfswaarde wordt een inschatting gemaakt van de toekomstige netto kasstromen bij voortgezet gebruik van het actief/de kasstroomgenererende eenheid; vervolgens worden deze kasstromen contant gemaakt waarbij een disconteringsvoet wordt gehanteerd van 0,0 procent (2018: 0,0 procent). De disconteringsvoet geeft geen risico's weer waarmee in de toekomstige kasstromen al rekening is gehouden.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Bij financiële activa die gewaardeerd zijn tegen geamortiseerde kostprijs wordt de omvang van de bijzondere waardevermindering bepaald als het verschil tussen de boekwaarde van het actief en de best mogelijke schatting van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen de effectieve rentevoet van het financiële actief zoals die is bepaald bij de eerste verwerking van het instrument.

Het waardeverminderingsverlies dat daarvoor opgenomen was, dient te worden teruggenomen indien de afname van de waardevermindering verband houdt met een objectieve gebeurtenis na afboeking.
De terugname wordt beperkt tot maximaal het bedrag dat nodig is om het actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs op het moment van de terugname, als geen sprake geweest zou zijn van een bijzondere waarde-vermindering. Het teruggenomen verlies wordt in de staat van baten en lasten verwerkt.

Vorderingen
De vorderingen, worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs minus benodigde voorziening voor oninbaarheid.

Liquide middelen
Liquide middelen bestaan uit kasgelden en een rekening-courant met het ministerie van Financiën en worden gewaardeerd tegen nominale waarde. De Rechtspraak maakt gebruik van producten die het ministerie van Financiën aanbiedt. Dagelijks wordt door middel van saldoregulatie aan het einde van de dag het saldo op de betaalrekening teruggebracht tot nul.

Voorzieningen
Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op balansdatum bestaan waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen, zijnde de nominale waarde van de verwachte uitgaven die noodzakelijk zijn, tenzij anders vermeld. Er zijn geen mutaties voor oprenting en disconteringsvoet opgenomen, aangezien deze per saldo nihil bedragen. In overeenstemming met de regeling agentschappen is het voor-zieningenbeleid volgens comply or explain als volgt.

Voorzieningen worden gevormd voor:
- Boekwaardeverliezen en afkoopregelingen;
- (Boven-)wettelijke werkloosheidsregeling;
- Reorganisaties;
- Juridische claims.

Voorziening wordt niet gevormd voor:
- Jubileumuitkeringen;
- Arbeidsongeschiktheid.

Vanuit doelmatigheidsoverwegingen en consistentie met voorgaande jaren worden hiervoor geen voorzieningen gevormd.

Voorziening reorganisatiekosten

De voorziening reorganisatiekosten is gevormd indien op balansdatum een gedetailleerd plan is geformaliseerd en de gerechtvaardigde verwachting is gewekt bij hen voor wie de reorganisatie gevolgen zal hebben dat de reorganisatie zal worden uitgevoerd. De voorziening bestaat uit de directe kosten van de faciliteiten uit het van-werk-naar-werk beleid van de reorganisatie.

Indien voor reorganisaties waarvoor per balansdatum een plan is geformaliseerd, maar waarvoor pas na balansdatum hetzij de gerechtvaardigde verwachting is gewekt richting betrokkenen dat de reorganisatie zal worden uitgevoerd, hetzij is gestart met de implementatie van het reorganisatieplan, zal hierover informatie worden opgenomen onder de gebeurtenissen na balansdatum.

Voorziening boekwaardeverliezen en afkoopregelingen

Deze voorziening heeft betrekking op de onvermijdbare kosten van verlieslatende huisvestingscontracten. De voorziening is gevormd voor de afkoop en boekwaardeverliezen die uit hoofde van dit contract betaald moeten worden.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Kortlopende schulden

Bij de eerste opname van kortlopende schulden worden deze opgenomen tegen reële waarde verminderd met (in geval van een financiële verplichting die niet tegen reële waarde, met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten, is opgenomen) de direct daaraan toe te rekenen transactiekosten.

De overige kortlopende schulden worden na de eerste waardering gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs volgens de effectieve-rentemethode. Winst of verlies worden in de staat van baten en lasten opgenomen zodra de verplichtingen niet langer op de balans worden opgenomen, alsmede via het amortisatieproces.

Niet langer in de balans opnemen van financiële activa en verplichtingen

Een financieel instrument wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot de positie aan een derde zijn overgedragen.

Leasing

Overeenkomstig de uitgangspunten van het Rijkshuisvestingsstelsel activeert de Rijksgebouwendienst alle panden die onderdeel zijn van dit stelsel, ook indien het Burgerlijk Wetboek Boek 2 Titel 9 vereist, zoals bij financial lease, dat een pand geactiveerd wordt bij de organisatie dat het pand in gebruik heeft.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen
Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengsten en de kosten over het jaar.

Opbrengstverantwoording
De ontvangen bijdragen in het kader van de productie wordt verantwoord in het verslagjaar waar de productie wordt gerealiseerd. Verantwoording van opbrengsten uit de levering van diensten geschiedt naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten. Overige bijdragen worden toegerekend aan het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

Periodiek betaalbare beloningen
Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers, respectievelijk de belastingautoriteit.

Pensioenregeling
De werknemers van de Rechtspraak vallen onder de pensioenregeling van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. De Rechtspraak heeft de pensioenregeling verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. De Rechtspraak heeft voor deze pensioenregeling geen andere wettelijke of feitelijke verplichting indien een tekort zich voordoet bij het ABP. Wanneer echter de premiebetaling niet meer kostendekkend is, kan dit bij de Rechtspraak leiden tot ofwel een aanpassing van de premie dan wel een versobering van de pensioenregeling. Van een pensioenvoorziening richting ABP is geen sprake.

De belangrijkste kenmerken van deze regeling zijn:
- De beleidsdekkingsgraad per jaareinde 2019 is 95,8 procent;
- Deze kwalificeert als een middelloonregeling;
- Indexatie is voorwaardelijk, tegen consumentenprijsindex.

Indien de beleidsdekkingsgraad van ABP zich bevindt onder de vereiste beleidsdekkingsgraad van 128,2 procent dient het ABP (jaarlijks) een herstelplan in te dienen bij de toezichthouder, De Nederlandsche Bank (DNB). Hierin is beschreven hoe het ABP de financiële situatie probeert te herstellen in een periode van 10 jaar. Indien het pensioenfonds verwacht dat het niet lukt om binnen 10 jaar de minimaal vereiste beleidsdekkingsgraad van 128,2 procent te halen of als de beleidsdekkingsgraad langer dan 5 jaar lager is dan 104,2 procent, dan moeten de pensioenen worden verlaagd. Als de beleidsdekkingsgraad eind 2020 onder het vereiste niveau van 104,2 procent blijft en de actuele dekkingsgraad eind 2020 ook lager is dan 104,2 procent, zal – naar verwachting van ABP – een verlaging van de pensioenen worden doorgevoerd.

Afschrijvingen op materiële vaste activa
De afschrijvingen op de materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikname afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de verkrijgingsprijs en vinden plaats volgens de lineaire methode.

Kosten
De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Rentelasten

Rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Exploitatiesubsidies

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde uitgaven komen, waarin de opbrengsten zijn gederfd dan wel waarin het exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

Grondslagen voor het geconsolideerde kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.
De indirecte methode houdt in dat het gerapporteerde resultaat wordt aangepast voor:

- posten van de staat van baten en lasten die geen invloed hebben op ontvangsten en uitgaven in dezelfde periode;
- mutaties in voorzieningen, overlopende posten, handelsdebiteuren en handelscrediteuren. Overigens worden mutaties in investeringscrediteuren hier niet in meegenomen, want de kasstromen uit hoofde van investeringen in materiële vaste activa worden afzonderlijk onder de investeringskasstroom gepresenteerd;
- posten van de staat van baten en lasten waarvan de ontvangsten en uitgaven niet worden beschouw als behorend tot de operationele activiteiten.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit kasgelden en de rekening-courant met het ministerie van Financiën.

Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Transacties waarbij geen ruil van kasmiddelen plaatsvindt, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Activa

[1] Materiële vaste activa

				(in duizenden euro's)
	Gebouwen	Installaties en inventarissen	Overige	Totaal
Aanschafwaarde einde periode	5.354	113.706	139.324	258.384
Cumulatieve afschrijvingen	-3.135	-89.822	-119.017	-211.974
Boekwaarde 31 december 2017	2.219	23.884	20.307	46.410
Mutaties gedurende periode				
Investeringen	1.374	6.503	7.202	15.079
Desinvesteringen	-275	-4.053	-7.889	-12.217
Afschrijvingen	-463	-5.895	-12.836	-19.194
Duurzame waardeverminderingen	-	-	-	-
Afschrijvingen desinvesteringen	244	3.992	7.822	12.058
Totaal mutaties	880	547	-5.701	-4.274
Aanschafwaarde einde periode	6.453	116.156	138.637	261.246
Cumulatieve afschrijvingen	-3.354	-91.725	-124.031	-219.110
Boekwaarde 31 december 2018	3.099	24.431	14.606	42.136
Mutaties gedurende periode				
Investeringen	202	6.266	17.160	23.628
Desinvesteringen	-109	-9.098	-8.796	-18.003
Afschrijvingen	-511	-6.130	-12.953	-19.594
Duurzame waardeverminderingen	-	-	-	-
Afschrijvingen desinvesteringen	107	8.743	8.767	17.617
Totaal mutaties	-311	-219	4.178	3.648
Aanschafwaarde einde periode	6.546	113.324	147.001	266.871
Cumulatieve afschrijvingen	-3.758	-89.112	-128.217	-221.087
Boekwaarde 31 december 2019	2.788	24.212	18.784	45.784

De overige materiële vaste activa betreffen voornamelijk hardware en aangekochte software. Zelfontwikkelde software wordt, zoals overeengekomen in het Besluit financiering rechtspraak 2005, niet geactiveerd. Kunst is niet geactiveerd onder de materiële vaste activa maar is als niet in de balans opgenomen activa verantwoord.

De gehanteerde afschrijvingspercentages zijn in onderstaande tabel opgenomen:

		Afschrijvingspercentage
Gebouwen	Verbouwingen	10%
Installaties en inventarissen	Installaties	10%
	Meubilair	10-20%
	Kantoormachines	20%
	Stoffering	12,5%
	Audiovisuele middelen	12,5-20%
	Overige	20%
Overige materiële vaste activa	Hardware	33,33%
	Software	33,33%
	Overig (geen ICT-activa)	10-20%

Financiële vaste activa

[2] Vordering ministerie Justitie en Veiligheid inzake vakantiegelden

(in duizenden euro's)	31-12-2019	31-12-2018
Vordering inzake vakantiegelden	21.059	21.059

De vordering op het ministerie van Justitie en Veiligheid inzake de financiering van de te betalen vakantiegelden is ontstaan bij het inwerking treden van het baten-lastenstelsel per 1 januari 2005. Met het ministerie van Justitie en Veiligheid is geen aflossingsschema overeengekomen, wel zijn er afspraken gemaakt over voorwaardelijke aflossingen op het moment dat de Rechtspraak geld tekort heeft. Er wordt door de Rechtspraak geen rente berekend. Elk jaar wordt het saldo van de resterende vordering door het ministerie van Justitie en Veiligheid bevestigd.

Vlottende activa

[3] Vorderingen

Alle vlottende vorderingen hebben een looptijd korter dan 1 jaar. De reële waarde van de vorderingen benadert de boekwaarde ervan. Er is, voor een bedrag van 34.385 euro, een voorziening voor oninbaarheid getroffen in 2019. (2018: 0 euro).

(in duizenden euro's)	31-12-2019	31-12-2018
Vordering ministerie van Justitie en Veiligheid inzake aanzuivering Eigen Vermogen.	-	38.086
Debiteuren	2.302	3.457
Nog te ontvangen bedragen en overige overlopende activa	5.968	9.640
Vooruitbetaalde bedragen	12.807	9.820
Overlopende activa	18.775	19.460
Totaal	**21.077**	**61.003**

De vordering op het ministerie van Justitie en Veiligheid is ontstaan in 2018 door een negatieve stand van het Eigen Vermogen. In 2019 heeft bevoorschotting plaatsgevonden, waardoor niet wederom een vordering ontstaat. Zie toelichting punt [5] Eigen Vermogen.

[4] Liquide Middelen

(in duizenden euro's)	31-12-2019	31-12-2018
Kas	1	2
Rekening-courant ministerie van Financiën	70.457	29.882
Totaal	**70.458**	**29.884**

Het saldo liquide middelen staat vrij ter beschikking van de Rechtspraak.

Passiva

[5] Eigen vermogen

Het verloop van de exploitatiereserve is als volgt:

(in duizenden euro's)	31-12-2019	31-12-2018
Stand 1 januari	-	-
Bestemming resultaat	-49.287	-38.086
Aanzuivering eigen vermogen	49.287	38.086
Stand 31 december	**-**	**-**

In het Besluit financiering rechtspraak 2005 zijn specifieke afspraken met betrekking tot de financiële verantwoording opgenomen. In deze afspraken is voor de bestemming van het exploitatiesaldo geregeld, in artikel 17 lid 5 en 6, dat het exploitatieresultaat van de Rechtspraak wordt toegevoegd aan of in mindering gebracht op de exploitatiereserve van de Rechtspraak. In het uitzonderlijke geval dat dit leidt tot een negatief vermogen wordt dit aangezuiverd door Onze Minister en vindt overleg plaats over te nemen maatregelen als bedoeld in artikel 21. Tevens zijn er afspraken gemaakt over de samenstelling en maximale omvang van het duurzaam aan de Rechtspraak verbonden vermogen.

In overeenstemming met het bovenstaande wordt voorgesteld het exploitatieresultaat over 2019 ten laste van de reserves te brengen. Omdat hierdoor een negatief eigen vermogen zou ontstaan, is conform bovenstaande regeling dit tekort aangevuld door Onze Minister. Dit voorstel is in de balans per 31 december 2019 verwerkt, en verklaard in de toelichting op de reserves.

[6] Egalisatierekening

Het verloop van de egalisatierekening is als volgt:

(in duizenden euro's)	31-12-2019	31-12-2018
Stand 1 januari	-	42.907
Onttrekking aanzuivering eigen vermogen	-	-26.936
Vrijval egalisatierekening	-	-10.000
Opbrengst/bijdrage meer/minderwerk	8.139	-5.971
Stand 31 december	**8.139**	**-**

Op basis van de met de minister van Justitie en Veiligheid gemaakte afspraken over de te realiseren en gefinancierde productie heeft de Rechtspraak minderwerk voor een totaalsaldo (meer- en minder per saldo) van 59,4 miljoen euro gerealiseerd. De minister heeft het beroep op de hardheidsclausule op grond van artikel 21 Besluit financiering rechtspraak 2005 toegekend ad. 51,3 miljoen euro, waardoor uiteindelijk een bedrag van 8,1 miljoen euro (59,4 miljoen euro minus 51,3 miljoen euro) aan de egalisatierekening wordt toegevoegd.

Berekening meer- en minderwerk 2019 Productgroep	Productie afspraak	Gerealisserde productie aantallen	Verschil	Prijs 2019	- is onttrekken Meer- minderwerk 70%>egalisatierekening
Straf rechtbank*****	166.364	167.328	-964	€ 1.170,45	- € 789.821
Civiel rechtbank	290.376	257.371	33.005	€ 809,80	€ 18.709.279
Bestuur	43.770	35.212	8.558	€ 2.236,44	€ 13.397.637
Vreemdelingenkamer	38.540	38.346	194	€ 1.403,28	€ 190.565
Kanton***	953.182	934.619	18.563	€ 164,50	€ 2.137.543
Belasting rb.	32.262	23.690	8.572	€ 1.240,75	€ 7.445.012
Civiel hoven	14.468	12.876	1.592	€ 4.203,87	€ 4.684.795
Straf hoven	33.936	30.858	3.078	€ 1.673,12	€ 3.604.913
Belasting hoven	4.327	3.717	610	€ 3.856,81	€ 1.646.858
CRvb	10.259	6.913	3.346	€ 3.569,04	€ 8.359.399
Totaalsaldo meer- minderwerk 2019	**1.587.484**	**1.510.930**			**€ 59.386.180**
Voorraadverwerking in PMJ en financiering niet afgedaan in 2019					
CRvB voorraad niet afgedaan			1.000	3.569,04	€ 2.498.326
Bestuur voorraad niet afgedaan			2.500	2.236,44	€ 3.913.776
CVOM (voorraad niet afgedaan)			15.000	164,50	€ 1.727.261
Toekennen hardheidsclausule 2019 o.g.v. art 21 Besluit FR					€ 51.246.818

**** exclusief 24.698 CBM-zaken.*

***** Hierin zit een dubbeltelling voor 516 zaken strafzaken, die in afstemming met de financier in de gerealiseerde productie is opgenomen. Deze dubbeltelling heeft per saldo geen effect op de feitelijke verrekening.*

Berekening meer- en minderwerk 2018 Productgroep	Productie afspraak	Gerealisserde productie aantallen	Verschil	Prijs 2018	- is onttrekken Meer- minderwerk 70%>egalisatierekening
Straf rechtbank**	170.106	164.658	5.448	€ 1.124,70	€ 4.289.094
Civiel rechtbank	278.870	256.899	21.971	€ 776,54	€ 11.943.030
Bestuur	43.286	37.878	5.408	€ 2.148,92	€ 8.135.611
Vreemdelingenkamer	35.400	33.231	2.169	€ 1.344,94	€ 2.042.028
Kanton	998.624	903.841	94.783	€ 157,57	€ 10.454.457
Belasting rb.	27.490	21.860	5.630	€ 1.188,88	€ 4.685.692
Civiel hoven	14.085	13.399	686	€ 4.027,48	€ 1.933.753
Straf hoven	35.166	31.878	3.288	€ 1.608,35	€ 3.702.037
Belasting hoven	4.251	3.771	480	€ 3.698,88	€ 1.242.251
CRvb	8.658	7.822	836	€ 3.434,44	€ 2.009.631
Totaalsaldo meer- minderwerk 2018					**€ 50.437.585**
Toekennen hardheidsclausule 2018 o.g.v. art 21 Besluit FR					- € 50.437.585
CBM-evaluaties (kanton) financieren uit egalisatierekening		56.466		€ 157,57	- € 6.228.155

*** Hierin zit een dubbeltelling voor 583 strafzaken, die in afstemming met de financier in de gerealiseerde productie is opgenomen. Deze dubbeltelling heeft per saldo geen effect op de feitelijke verrekening.*

[7] Voorzieningen

De balanspost voorzieningen betreft de volgende voorzieningen:

(in duizenden euro's)	31-12-2019	31-12-2018
Voorziening BWW & WW-gelden	6.156	6.006
Reorganisatievoorziening	3.971	11.143
Voorziening claims	1.125	2.675
Totaal	**11.252**	**19.824**

Voorziening BWW & WW-gelden

De voorziening BWW & WW verloopt als volgt:

(in duizenden euro's)	2019	2018
Stand per 1 januari	6.006	6.607
Onttrekkingen	-3.237	-2.886
Vrijval	-325	-582
Dotaties	3.712	2.867
Stand per 31 december	**6.156**	**6.006**

De toekomstige verplichtingen uit hoofde van bovenwettelijke werkloosheids-uitkering en de werkloosheidsuitkeringen zijn in deze voorziening opgenomen in aansluiting op de wettelijke regeling hieromtrent. De voorziening is opgenomen tegen contante waarde en in de voorziening is rekening gehouden met de geschatte einddatum van de uitkering. Van de voorziening is een bedrag van 3,2 miljoen euro als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken.

Reorganisatievoorziening
De reorganisatievoorziening verloopt als volgt:

(in duizenden euro's)	2019	2018
Stand per 1 januari	11.143	19.709
Onttrekkingen	-3.093	-3.275
Vrijval	-4.868	-7.280
Dotaties	789	1.989
Stand per 31 december	**3.971**	**11.143**

De reorganisatievoorziening is gevormd ter dekking van de kosten van reorganisaties binnen de Rechtspraak. In de voorziening zijn onder meer de kosten opgenomen voor loondoorbetaling, begeleidingskosten en juridische kosten zoals opgenomen in het van-werk-naar-werk-beleid. Van de voorziening is een bedrag van 2,9 miljoen euro als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken. De vrijval van de reorganisatievoorziening in 2019 komt op 4,6 miljoen doordat de voorzieningen uit hoofde van het programma Kwaliteit en Innovatie volledig zijn vrijgevallen.

Voorziening claims
De voorziening claims verloopt als volgt:

(in duizenden euro's)	2019	2018
Stand per 1 januari	2.675	1.750
Onttrekkingen	-2.101	-
Vrijval	-399	-
Dotaties	950	925
Stand per 31 december	**1.125**	**2.675**

De voorziening is getroffen voor claims waar een verwachte uitstroom van liquide middelen is. Van de voorziening is het volledige bedrag als langlopend (langer dan een jaar) aan te merken.

Langlopende schulden

[8] Leningen bij het ministerie van Financiën

(in duizenden euro's)	2019	2018
Stand per 1 januari lang en kort	55.603	57.657
Aflossing gedurende het jaar	-19.360	-20.534
Leningen aangegaan	17.660	18.480
Stand lang en kort 31 december	53.903	55.603
Kortlopend deel volgend boekjaar	-18.244	-18.071
Stand per 31 december lang	**35.659**	**37.532**

De leningen zijn aangegaan ter financiering van de materiële vaste activa.
De rente inzake de leningen varieert, afhankelijk van de looptijd van de lening, tussen 0 procent en 3,75 procent.

Specificatie langlopend deel van de leningen	(in duizenden euro's)
Deel van de lening dat afgelost wordt in 2021	15.755
Deel van de lening die afgelost worden in 2022-2026	18.376
Deel van de lening dat afgelost wordt na 2026	1.528
Totaal	**35.659**

Langlopende schulden met een resterende looptijd van minder dan één jaar, waaronder de aflossingsverplichtingen voor komende jaar, zijn verantwoord onder de kortlopende schulden.

[9] Kortlopende schulden

De kortlopende schulden hebben een resterende looptijd van korter dan 1 jaar. De reële waarde van de kortlopende schulden benadert de boekwaarde vanwege het kortlopend karakter ervan.

(in duizenden euro's)	31-12-2019	31-12-2018
Crediteuren	12.022	10.536
Vooruitontvangen bedragen	2.172	2.609
Lening ministerie van Financiën (kortlopend deel < 1 jaar)	18.244	18.071
Vooruitontvangen bedragen OM	3.073	2.284
Reservering vakantiegelden	29.029	28.715
Reservering eindejaarsuitkering	4.907	4.811
Nog te betalen rentekosten	7	7
Te verrekenen met ministerie van J&V	713	-
Nog te ontvangen facturen	23.392	18.861
Overig overlopende passiva	9.756	10.741
Overlopende passiva	67.804	63.135
Totaal	**103.315**	**96.635**

Financiële instrumenten

Algemeen

De in deze toelichting opgenomen gegevens verschaffen informatie die behulpzaam is bij het schatten van de omvang van risico's die verbonden zijn aan zowel de in de balans opgenomen als de niet in de balans opgenomen financiële instrumenten.

Kredietrisico

De Rechtspraak handelt enkel met kredietwaardige partijen en heeft procedures opgesteld om de kredietwaardigheid te bepalen. Bovendien bewaakt de Rechtspraak voortdurend haar vorderingen en hanteert een aanmaningsprocedure.

Liquiditeitsrisico

De Rechtspraak neemt deel aan schatkistbankieren, zoals vastgesteld voor BatenLastenStelsel-bedrijven vanuit het ministerie van Financiën, waardoor er nihil risico is omtrent liquiditeit.

Renterisico en prijsrisico

De Rechtspraak loopt een beperkt renterisico over de rentedragende langlopende schulden en kent geen prijsrisico.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen activa

Kunst

De historische aanschafwaarde van de aanwezige kunst ultimo 2019 is circa 1,5 miljoen euro (Ultimo 2018: circa 1,4 miljoen euro).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Personele verplichtingen

De verplichtingen aan personeel uit hoofde van openstaande verlofsaldi ultimo 2019 bedraagt 39,6 miljoen euro (Ultimo 2018: 37,5 miljoen euro). Hierbij is rekening gehouden met een opslag voor sociale lasten en pensioenpremies.

Huurverplichtingen

De verplichtingen met betrekking tot door de Rechtspraak gehuurde panden bedragen ultimo 2019 101 miljoen euro (Ultimo 2018: circa 103 miljoen euro). Deze bedragen zijn op basis van inschattingen ten tijde van het opstellen van de jaarrekening. De werkelijke kosten 2019 bedroegen 96 miljoen euro.

De hogere toekomstige huurverplichtingen (afgezet tegen over de werkelijke kosten 2019) worden veroorzaakt door:

- indexering en;
- toename apparaatskosten Rijksvastgoedbedrijf en;
- investeringen nodig om te voldoen aan wet- en regelgeving;
- noodzakelijke investeringen instandhouding gebouwen;
- Nieuwbouw Amsterdam.

De huurovereenkomst voor de publiek-privaatrechtelijke samenwerking rechtbank Zeeland West-Brabant met een jaarlijkse verplichting van 15,3 miljoen euro heeft een looptijd tot 2049.

Facilitaire verplichtingen

Deze verplichtingen bedragen voor boekjaar 2020 circa 17,9 miljoen euro (2019: circa 14,5 miljoen euro) en hebben betrekking op kosten voor onder andere beveiliging, catering en schoonmaak.

De verplichtingen in relatie tot ICT-contracten bedragen voor boekjaar 2020 circa 19 miljoen euro (2019: 23 miljoen euro).

Juridische claims

De verplichtingen met betrekking tot de juridische claims, anders dan degene die op de balans zijn opgenomen, zullen naar inschatting niet leiden tot significante verplichtingen.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

[10A] Bijdrage kerndepartement ministerie van Justitie en Veiligheid

Dit betreft de totale bijdrage zoals die door de minister van Justitie en Veiligheid is verstrekt.

Opbouw budgettair kader Rechtspraak (in duizenden euro's)	2019	2018
Stand Miljoenennota	934.336	922.853
Transitorische posten	4.633	0
Mutaties Voorjaarsnota regulier	52.742	8.757
Mutaties Voorjaarsnota uit egalisatierekening	0	10.000
Mutaties Najaarsnota / Slotwet	389	2.076
Subtotaal	992.100	943.686
Verrekening bijdrage gerechtskosten	-123	-269
Totaal beschikbaar	**991.977**	**943.417**

Over 2019 is in de brief een bijdrage van 987 miljoen euro opgenomen. De overige 5 miljoen euro betreft de transitorische posten (overwegend terugwerkende kracht CAO Rechterlijke Macht) die betrekking hebben op 2018 echter pas in 2019 verwerkt konden worden.

In de bijdrage van het ministerie van Justitie en Veiligheid is een bijdrage in de gerechtskosten begrepen die in 2019 2,7 miljoen euro (2018: 2,8 miljoen euro) bedraagt. Deze bijdrage is gelijk aan de gemaakte gerechtskosten [16]. De gerealiseerde gerechtskosten worden volledig vergoed.

[10B] Overige bijdrage van ministerie van Justitie en Veiligheid

Overige bijdrage (in duizenden euro's)	2019	2018
Bijdrage OM gerechten	7.832	7.560
Bijdrage OM SSR	7.741	7.063
Bijdrage J&V Projecten	7.348	2.161*
Bijdragen J&V-diensten IVO	4.453	5.300
Bijdrage J&V Netherlands Commercial Court	606	662*
Bijdrage mediation in strafzaken	628	456
Totaal	**28.608**	**23.202**

* *De cijfers van het voorgaande boekjaar welke zijn gemarkeerd (*) zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Dit betreft NCC en primo waardoor de opbrengsten en kosten uit 2018 zijn verhoogd. In deze jaarrekening zijn de ontvangen bijdrage en de gemaakte kosten volledig opgenomen voor zowel realisatie 2019 als realisatie 2018, zowel aan opbrengsten als kostenkant heeft dit tot een verhoging in realisatie 2018 geleidt van ongeveer 2,8 miljoen euro.*

De overige bijdrage van het ministerie van Justitie en Veiligheid bestaat uit bijdragen van andere onderdelen van het ministerie.

[11] Overige bedrijfsopbrengsten

Overige bedrijfsopbrengsten (in duizenden euro's)	2019	2018
Parketpolitie rechtbank Amsterdam	5.803	5.557
Huuropbrengsten / dvo derden	2.274	2.005
Accountantskamer	1.424	1.210
Bijdragen SSR	394	546
Medisch tuchtrecht	286	344
Resultaten activa	-256	-97
Overig	229	407
Totaal	**10.154**	**9.972**

[12] Bijdrage meer/minder werk

Dit betreft het saldo van meer- en minderwerk van productie zoals dat door de Rechtspraak is gerealiseerd ten opzichte van de met de Minister van Justitie en Veiligheid gemaakte afspraken bij het vaststellen van de begroting. Deze wordt afgerekend tegen 70 procent van de afgesproken tarieven. Voor 2019 heeft de Rechtspraak met de Minister de afrekening met de egalisatierekening per saldo vastgesteld op 8,1 miljoen euro minderwerk (2018: 6,0 miljoen euro minderwerk).

Zie de specificatie van het meer/minder werk onder de toelichting van de egalisatierekening.

[13] Personele kosten

Personele kosten (in duizenden euro's)	2019	2018
Salarissen	628.440	608.276
Sociale lasten	69.101	66.656
Pensioenpremies	96.985	89.767
Honoraria, zittings- en vacatiegelden	5.274	5.483
Niet-regulier personeel, inhuur en detachering	34.416	35.082
Reis- en verblijfkosten	16.811	15.988
Opleidingen en cursussen	5.530	5.706
Overige personele kosten	-6.265	-13.096*
Totaal	**850.292**	**813.862**

De cijfers van het voorgaande boekjaar welke zijn gemarkeerd (*) zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Dit betreft NCC en primo waardoor de opbrengsten en kosten uit 2018 zijn verhoogd. In deze jaarrekening zijn de ontvangen bijdrage en de gemaakte kosten volledig opgenomen voor zowel realisatie 2019 als realisatie 2018, zowel aan opbrengsten als kostenkant heeft dit tot een verhoging in realisatie 2018 geleidt van ongeveer 2,8 miljoen euro.

Personeelsomvang
De personele kosten zijn te relateren aan het aantal werknemers bij de Rechtspraak. Hierover geeft de tabel "Aantal medewerkers en fte's in 2015-2019" in het Jaarverslag nadere informatie. Ultimo 2019 waren er 9.894 FTE (2018: 9.806 FTE) in dienst bij de gerechten en de landelijke diensten. Op basis van deze ultimo cijfers is het gemiddeld aantal medewerkers over 2019 9.850 FTE (2018 9.830 FTE). Hiervan waren 9 werknemers werkzaam buiten Nederland. (2018: 10 werknemers).
De overige personele kosten zijn toegenomen doordat in 2018 een grotere vrijval heeft plaatsgevonden van de reorganisatievoorziening KEI in vergelijking met 2019.

Bezoldiging bestuurders
De voorzitter en de 3 leden van de Raad voor de rechtspraak worden bezoldigd op basis van artikel 86 van de Wet op de rechterlijke organisatie juncto artikel 1 en 2 van het Besluit rechtspositie leden gerechtsbesturen en Raad voor de rechtspraak juncto artikel 7 en bijlage 3 van de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren. De totale bezoldiging 2019 van de voorzitter en de leden van de Raad voor de rechtspraak is 710.527 euro (2018: 724.428 euro).

Wet normering topinkomens (WNT)
Deze WNT verantwoording heeft betrekking op alle organen van de Rechtspraak die in de geconsolideerde jaarrekening zijn opgenomen. Een totaaloverzicht van alle organen met hun vestigingsplaats is opgenomen in de Algemene toelichting op de geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening onder het kopje consolidatie.

De WNT is van toepassing op de Rechtspraak. Het voor de Rechtspraak toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2019 €194.000, het algemeen bezoldigingsmaximum.

Met de wetgever is afgestemd dat alle onderdelen van de Rechtspraak onder de WNT vallen, maar dat de Rechtspraak geen functionarissen kent die kwalificeren als 'topfunctionaris' in de zin van de WNT.
Er zijn geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2019 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

[14] Materiële kosten

Materiële kosten (in duizenden euro's)	2019	2018
Huisvestingskosten	89.482	84.691
Exploitatiekosten	110.042	99.835*
Totaal	**199.524**	**184.526**

De cijfers van het voorgaande boekjaar welke zijn gemarkeerd (*) zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast. Dit betreft NCC en primo waardoor de opbrengsten en kosten uit 2018 zijn verhoogd. In deze jaarrekening zijn de ontvangen bijdrage en de gemaakte kosten volledig opgenomen voor zowel realisatie 2019 als realisatie 2018, zowel aan opbrengsten als kostenkant heeft dit tot een verhoging in realisatie 2018 geleidt van ongeveer 2,8 miljoen euro.

De huisvestingskosten zijn gestegen met 4,8 miljoen euro voornamelijk doordat de publiek-privaatrechtelijke samenwerking rechtbank Zeeland-West-Brabant in 2019 is betrokken en de apparaatskosten van het Rijksvastgoedbedrijf zijn toegenomen.

De exploitatiekosten zijn voor ongeveer 4 miljoen euro gestegen vanwege de toegenomen huisvesting gerelateerde en onderhoudskosten van de publiek-privaatrechtelijke samenwerking rechtbank Zeeland-West-Brabant.

Exploitatiekosten (in duizenden euro's)	2019	2018
Huisvestingsgerelateerde kosten	27.591	20.766
Bureaukosten	16.432	15.898
Kosten documentatie en publicatie	3.776	3.857
Kosten pers- en publieksvoorlichting	287	436
Overige betalingen aan personeel	3.241	3.055
Kosten externe inhuur deskundigen/adviseurs	10.654	11.330
Kosten in- en uitbesteding	3.553	3.006
Verstrekte subsidies en overige bijdragen	-136	-29
Kosten tolken en vertalers	40	24
Onderhoudskosten	31.961	27.823
Overige exploitatiekosten	12.641	13.669*
Totaal	**110.041**	**99.835**

Accountantshonoraria

Onder de exploitatiekosten zijn de accountantshonoraria opgenomen. Onderstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de Rechtspraak en bij de in de consolidatie betrokken organen zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties). Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar 2019, ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende het boekjaar zijn verricht. De volgende bedragen zijn ten laste van het resultaat gebracht:

Accountantshonoraria (in duizenden euro's)	2019	2018
Controle van de jaarrekening	914	672
Andere controlewerkzaamheden	145	89
Fiscale advisering	-	1
Andere niet-controlediensten	-	-
Totaal	**1.059**	**762**

[15] Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten [zie ook 1] worden verminderd met de vrijval van de balanspost vooruitontvangen bedragen voor gemeenschappelijke activa van het Openbaar Ministerie.

Materiële kosten (in duizenden euro's)	2019	2018
Totaal afschrijvingen [1]	19.594	19.193
+/- vrijval vooruitontvangen OM en overige correcties	-496	-8
Afschrijvingskosten	**19.098**	**19.185**

[16] Gerechtskosten

Onder gerechtskosten worden verstaan de kosten die het gerecht maakt gedurende of als gevolg van de behandeling van een aan de rechter voorgelegde zaak. Deze gerealiseerde kosten worden volledig vergoed door het ministerie van Justitie en Veiligheid.

[17] Rentelasten

Het betreft hier de rentelasten als gevolg van de door het ministerie van Financiën verstrekte leningen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa.

Gebeurtenissen na balansdatum

De uitbraak van het coronavirus heeft zich in 2020 razendsnel ontwikkeld. Maatregelen die door diverse overheden zijn genomen om het virus in te perken, hebben gevolgen gehad voor de activiteiten van de Rechtspraak. Wij hebben een aantal maatregelen genomen om de effecten van het coronavirus te bewaken en te voorkomen, zoals veiligheids- en gezondheidsmaatregelen voor onze medewerkers (zoals beperking van sociale contacten en vanuit huis werken). De oproep van het kabinet om zoveel mogelijk thuis te blijven en dus ook thuis te werken, heeft grote consequenties voor rechtszaken. Omdat de persoonlijke en maatschappelijke consequenties van het uitblijven van een rechterlijk oordeel groot kunnen zijn, zet de Rechtspraak alles op alles om toch zaken te behandelen. Met behulp van televoorzieningen en digitale mogelijkheden, waardoor de fysieke aanwezigheid van partijen niet nodig is. Daarvoor is begin april nauw samengewerkt met betrokken professionele partijen, waaronder het Openbaar Ministerie en de advocatuur.

Wij zullen het beleid en het advies van de diverse nationale instellingen blijven volgen en zullen tegelijkertijd ons uiterste best doen om onze activiteiten zo goed en zo veilig mogelijk voort te zetten zonder daarbij de gezondheid van onze medewerkers in gevaar te brengen.

Deze situatie heeft naar verwachting met name een negatief effect op de werkvoorraad en de doorlooptijd van rechtszaken. De (financiële) effecten van de coronacrisis zijn op dit moment nog niet exact in te schatten. Intern en in gezamenlijkheid met het ministerie van Justitie en Veiligheid zijn en worden informatievoorzieningen ontwikkeld om deze effecten te monitoren alsmede worden nadere afspraken gemaakt met het ministerie van Justitie en Veiligheid over deze situatie.

In het Besluit financiering rechtspraak 2005 is bepaald dat de minister een negatief eigen vermogen bij de Rechtspraak dient aan te vullen. Met deze aanvulling wordt tevens beoogd het ritme van de benodigde liquiditeiten te kunnen volgen. Hierdoor zijn de solvabiliteit en liquiditeit niet direct in gevaar.

Op basis van deze gronden is de conclusie van de Rechtspraak dat er geen sprake is van materiële onzekerheid die ernstige twijfel kan doen rijzen over het vermogen van de Rechtspraak om haar bedrijfsactiviteiten voort te zetten.

Ondertekening van de jaarrekening

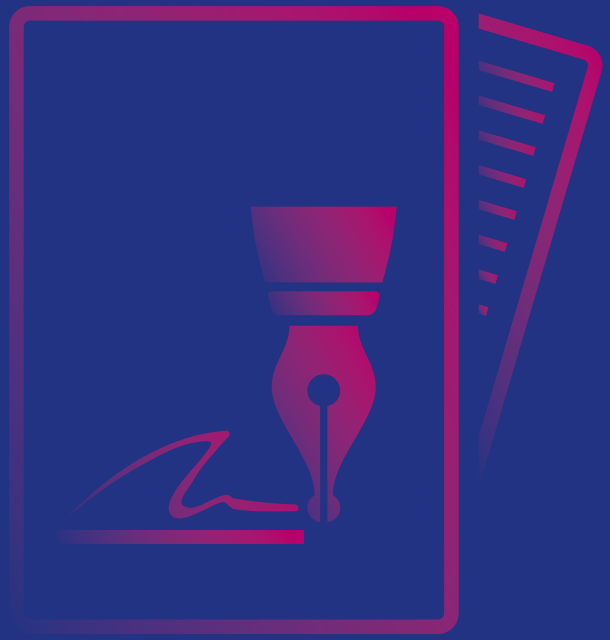
Den Haag, 15 april 2020

Voorzitter Raad voor de rechtspraak,	Lid Raad voor de rechtspraak,
w.g. mr. H.C. Naves	w.g. drs. P. Arnoldus

Raad voor de rechtspraak
Den Haag

5

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad voor de rechtspraak

VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2019

Ons oordeel

Naar ons oordeel:

- geeft de jaarrekening van de Raad voor de rechtspraak en de gerechten gezamenlijk ('de Rechtspraak') een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van de Rechtspraak op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met het Besluit financiering rechtspraak 2005 en artikel 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 8 van de Regeling agentschappen en de nadere afspraken zoals opgenomen in de bijdragebrief 2019 van het ministerie van Justitie en Veiligheid gedateerd 21 augustus 2018, en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT);
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.1.2 van het Accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak d.d. 2 oktober 2019.

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019 van de Rechtspraak te Den Haag gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019; en
- de toelichting met de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is het Besluit financiering rechtspraak 2005 en artikel 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 8 van de Regeling agentschappen en de nadere afspraken zoals opgenomen in de bijdragebrief 2019 van het ministerie van Justitie en Veiligheid gedateerd 21 augustus 2018, en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, de Regeling Controleprotocol WNT 2019 en het Accountantsprotocol voor de Raad voor de rechtspraak d.d. 2 oktober 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van de Rechtspraak zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Benadrukking van de basis voor de financiële verslaggeving en de beperking in gebruik

Wij vestigen de aandacht op de paragraaf algemene grondslagen in de toelichting van de jaarrekening waarin de basis voor de financiële verslaggeving is uiteengezet. De gehanteerde grondslagen zijn in overeenstemming met de regels en nadere afspraken die de minister van Justitie en Veiligheid heeft bepaald voor de inrichting van de jaarrekening. De financiële informatie is opgesteld voor het ministerie van Justitie en Veiligheid en de beide kamers der Staten-Generaal met als doel de Rechtspraak in staat te stellen te voldoen aan de eisen uit de Wet op de rechterlijke organisatie. Onze controleverklaring bij de jaarrekening 2019 van de Rechtspraak wordt uitsluitend verstrekt in het kader van voormeld doel en kan derhalve niet voor andere doeleinden worden gebruikt. Wij aanvaarden derhalve geen aansprakelijkheid, zorgplicht en/of verantwoordelijkheid wanneer onze controleverklaring voor andere doeleinden wordt gebruikt.

Benadrukking van de onzekerheid in verband met de effecten van het coronavirus (COVID-19)

Wij wijzen op de toelichting onder de passage Gebeurtenissen na balansdatum op pagina 105 van de jaarrekening waarin de Raad de mogelijke invloed en gevolgen van het coronavirus (COVID-19) op de Rechtspraak en op de omgeving waarin de Rechtspraak opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. In deze toelichting is ook beschreven dat er nog steeds onzekerheden bestaan en dat het daarom op dit moment redelijkerwijs niet goed mogelijk is om de toekomstige effecten in te schatten. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Leeswijzer
- Jaarbericht
- 1 Zo waardevol is de Rechtspraak
- 2 Gezichten van de Rechtspraak
- 3 De Rechtspraak in cijfers

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De Raad is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met de eisen uit de Wet op de rechterlijke organisatie.

VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING EN DE ACCOUNTANTSCONTROLE

Verantwoordelijkheden van de Raad voor de jaarrekening

De Raad is verantwoordelijk voor:

- het opstellen van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit Financiering Rechtspraak en artikel 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 8 van de Regeling agentschappen en de nadere afspraken zoals opgenomen in de bijdragebrief 2019 van het ministerie van Justitie en Veiligheid gedateerd 21 augustus 2018 en de bepalingen bij en krachtens de WNT;
- dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eisen van de financiële rechtmatigheid. Dit houdt in dat de bedragen in overeenstemming zijn met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.1.2 van het Accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak d.d. 2 oktober 2019.
- een zodanige interne beheersing die de Raad noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet de Raad de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de Raad het voornemen heeft om de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De Raad moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan over de financiering van de Rechtspraak, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Rotterdam, 15 april 2020
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

w.g. drs. A.E. Gerritsma RA

BIJLAGE BIJ ONZE CONTROLE-VERKLARING OVER DE JAARREKENING 2019 VAN DE RECHTSPRAAK

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de Regeling Controleprotocol WNT 2019, het Accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak d.d. 2 oktober 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat
  - de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
  - baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, rechtmatig tot stand zijn gekomen;
- het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de Rechtspraak.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de Raad en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het vaststellen dat de door de Raad gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Rechtspraak haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening opgesteld is op basis van Besluit Financiering Rechtspraak en artikel 26 en 27 lid 1, 2, 3, 5, 6, 7 en 8 van de Regeling agentschappen en de nadere afspraken zoals opgenomen in de bijdragebrief 2019 van het ministerie van Justitie en Veiligheid gedateerd 21 augustus 2018, en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT) en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.1.2 van het Accountantsprotocol Raad voor de rechtspraak d.d. 2 oktober 2019.

Wij communiceren met de Raad onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.